gemeente
Barneveld

Raadsmemo bij Raadsinformatiebrief RPLG

Datum:	**21 februari 2023**
Onderwerp:	Toelichting proces RPLG
Ter attentie van:	De Raad
Afzender:	College van Burgemeester en Wethouders
Portefeuillehouder	B. Wijnne
Mail behandelaar	*a.bossenbroek@barneveld.ml* *Telefoonnummer* 0610155307

Samenvatting
Bijgevoegde Raadsinformatiebrief en de bijlage Groeidocument RPLG zijn een informerende tussenstap. In het tweede kwartaal 2023 volgt een Groeidocument voor wensen & bedenkingen.

Doel
Met deze memo geven we een korte toelichting op de status van het Groeidocument RPLG in relatie tot de processtappen die nog volgen.

Raadsinformatiebrief en Groeidocument zijn informerend
De bijgevoegde raadsinformatiebrief over het Regionaal Perspectief Landelijk Gebied (RPLG) voor Foodvalley is voor nu *alleen informerend*. Dat geldt ook voor de daarbij gevoegde versie van het Groeidocument RPLG en de overige bijlagen.

In het tweede kwartaal van 2023 komt de volledige versie van het Groeidocument naar uw raad voor wensen en bedenkingen. Het is de bedoeling dat die versie op 8 april 2023 in het Regiobestuur wordt vastgesteld.

Aanleiding voor deze informerende tussenstap
Het is niet gebruikelijk om de gemeenteraad informerend een tussentijdse versie van een belangrijk document toe te zenden. In dit geval is daar toch voor gekozen, omdat het dossier landelijk gebied cruciaal is voor onze regio en onze gemeenten. Daarom vinden wij het belangrijk dat uw raad op de hoogte blijft van wat er speelt en hoe de uitwerking verloopt. De forse hoeveelheid bijlagen getuigen van de grote dynamiek op dit dossier;

Ondertussen is en wordt er doorgewerkt aan de uitwerking. Inmiddels is o.a. een feedbackronde geweest en wordt dat verwerkt. Begin maart is een volgende versie van het Groeidocument RPLG gereed. Die versie (die dus is afgestemd met stakeholders) zal aan uw raad worden voorgelegd voor wensen en bedenkingen. Vanaf medio maart doorloopt die de gebruikelijke

route tot aan besluitvorming in het regiobestuur op 8 april. Daarna zal die versie via ons college naar u toe komen.

Vervolg
Op 10 mei 2023 wordt een raadsinformatiebijeenkomst gehouden voor alle raadsleden in Foodvalley, die geheel of gedeeltelijk in het teken zal staan van het RPLG. Om goed op de hoogte te blijven van de stand van zaken en u te laten informeren t.b.v. de wensen en bedenkingen, nodigen wij u nadrukkelijk uit daarbij aanwezig te zijn.

Als er rond die tijd, vooruitlopend op de behandeling van het Groeidocument voor wensen en bedenkingen in uw commissie en Raad, behoefte is aan een extra informatieavond specifiek voor Barneveld, dan kunnen we dat in overleg met de griffie regelen.

Daarnaast zal op 27 juni 2023 een Regionaal raadsgesprek plaatsvinden over het RPLG, vergelijkbaar met het regionaal raadsgesprek dat in het najaar van 2022 is gehouden over de Verstedelijkingsstrategie. Wij roepen u op om gehoor te geven aan de uitnodiging die daarvoor t.z.t. verstuurd zal worden.

Aan de raden van de deelnemende
gemeenten Regio Foodvalley
via de colleges van B en W

uw kenmerk:	uw brief van:	ons kenmerk:	behandeld door:	doorkiesnummer:	e-mailadres:
--	--	23/FV/Ruimte/230210	A.Bossenbroek	06-101 55 307	arjan.bosssenbroek@regiofoodvalley.nl

onderwerp:
Raadsinformatiebrief Regionaal Perspectief Landelijk Gebied Regio Foodvalley

bijlage:
-

datum:
10 februari 2023

Geachte raadsleden van de Foodvalley gemeenten,

Als bestuur van Regio Foodvalley bieden wij u hierbij de Raadsinformatiebrief aan over het Regionaal Perspectief Landelijk Gebied voor Foodvalley (RPLG). Afgelopen najaar is de Contourennotitie voor het RPLG in uw raden besproken en heeft u wensen en bedenkingen mee kunnen geven voor de uitwerking. Met deze brief informeren wij u over de stand van zaken van het RPLG met betrekking tot proces en inhoud. Deze brief bestaat uit de volgende onderdelen:

1) Toelichting op de status en het proces van het bijgevoegde *informerende* groeidocument RPLG
2) De tijdlijn van het RPLG
3) Toelichting op de inhoud van dit *informerende* groeidocument RPLG
4) Verwerking van de ingebrachte wensen en bedenkingen op de Contourennotitie
5) Verwerking van het advies van de Economic Board Foodvalley n.a.v. de Contourennotitie
6) Globale duiding van de door Provinciale Staten van Gelderland vastgestelde Hoofdlijnen voor het Gelderse Programma Landelijk Gebied
7) Globale duiding van de door Provinciale Staten van Utrecht vastgestelde Uitvoeringsstrategie voor het Utrechtse Programma Landelijk Gebied
8) Procesrelatie met beide provincies en het rijk.

1) Toelichting op status en proces van het *informerende* groeidocument RPLG

(Bijlage 1: Groeidocument RPLG)

We maken het RPLG in een zeer dynamische tijd. De inhoud van deze raadsinformatiebrief laat dit ook duidelijk zien: rijk en provincies komen met (hoofdlijnen van) beleidsdocumenten, uitvoeringsstrategieën. Uiteindelijk moet dit allemaal in begrijpelijk taal bij elkaar komen in lokaal beleid, waarbij we als er als regio voor gekozen hebben dit gezamenlijk en onderling afgestemd te doen. Tegelijk willen we als regio ook invloed hebben op en richting geven aan het beleid en de instrumenten van andere overheden, zodat er straks sprake is van samenhang in beleid en uitvoering. Tenslotte willen we zorgvuldig ons eigen proces kunnen voeren met onze inwoners, boeren en gebiedspartijen om zo aan begrip, vertrouwen en draagvlak te bouwen.

Om hieraan zoveel mogelijk tegemoet te komen bij het maken van het RPLG hebben we ervoor gekozen om met een groeidocument te werken. Met dit groeidocument wordt de geleidelijke totstandkoming van het RPLG zichtbaar en navolgbaar. Het RPLG is niet in één keer af maar ontwikkelt zich: van contourennotitie naar een gezamenlijk RPLG. Met het bijgevoegde groeidocument voor dat RPLG en de nog komende versies laten we de ontwikkelstappen zien die we de komende periode maken.

Het bijgevoegde groeidocument bieden we u aan ter informatie, om u op de hoogte te houden van de voortgang. Op 30 november is door de stakeholders (waaronder LTO Gelderse Vallei, Natuur en Milieu Gelderland en Utrecht, Waterschap Vallei en Veluwe, provincies Gelderland en Utrecht, Aeres/PEC/CEC, Rabobank, WUR, Stichting Landschapsbeheer Gelderland) samen met gemeenteambtenaren en programmamanagers van Regio Foodvalley, enorm veel goede input geleverd op de zogeheten “ontwikkellijnen” die in dit document beschreven zijn. Dat is nog niet allemaal verwerkt in bijgevoegde versie. Wij verwachten dat dit begin februari verwerkt is en dat het document op veel plaatsen nog aangepast en aangevuld wordt, ook in taalgebruik en op inhoudelijke details. De stakeholders krijgen dan gelegenheid om die versie mee te lezen en reacties te geven. Als die verwerkt zijn, wordt een volgende versie van het groeidocument in april aan u aangeboden voor wensen en bedenkingen. Ondertussen wordt in de periode januari - juni 2023 doorgewerkt aan de verdere uitwerking.

Het werken aan het perspectief is een iteratief proces. Om tot een goed perspectief te komen gaan we samen met inhoudelijk deskundigen, provincies, waterschap, LTO Gelderse Vallei, Natuur en Milieu Gelderland en Utrecht en overige stakeholders verder in gesprek. We organiseren stakeholdersessies, ateliers en feedbackrondes. We zetten daarmee in op het ontsluiten van inhoudelijke kennis, ervaring, vakmanschap en creativiteit van bedrijven, organisaties en overheden. Waar nodig zetten we extra onderzoeken uit. Ook worden concrete doelen en maatregelen vanuit het Rijk en beide provincies geïnterpreteerd, ruimtelijk verkend en meegenomen in onze maatregelen. Verder dragen we zorg voor het verbinden met lopende gebiedsprocessen (zoals in het Binnenveld).

2) De tijdlijn van het RPLG

Onderstaande tijdlijn is eind december 2022 gemaakt en geeft een beeld van de stappen die doorlopen zijn en die komende maanden plaatsvinden en een globaal beeld van het proces daarna. Er is sprake van een hoog-dynamisch proces, ook in afhankelijkheid van de processen bij het Rijk en de provincies. De planning zal daardoor naar verwachtig nog regelmatig worden aangepast.

Voorjaar 2022	Voorbereiding Contourennotitie
Juni 2022	Dialoogsessie Stakeholders
Juli 2022	Afronding contourennotitie
September – December 2022	Besluitvorming Contourennotitie Algemeen Bestuur en Wensen en bedenkingen gemeenteraden
Oktober - November 2022	Eerste versie deel 1 en 2 Groeidocument RPLG
30 november 2022	Stakeholdersessie voor ophalen van feedback
December – Januari 2023	Tweede versie deel 1 en 2 Groeidocument RPLG (bijgevoegd)
Januari 2023	Groeidocument RPLG *informerend* naar gemeenteraden
Februari 2023	Stakeholder-ronde t.b.v. derde versie Groeidocument RPLG (deel 1 en 2 en eerste versie deel 3)
Maart 2023	3e versie Groeidocument (met Deel 1 en 2, en doorkijk naar deel 3) in Algemeen Bestuur (april) t.b.v. ronde wensen en bedenkingen raden
Februari – Juni 2023	stakeholdersessies, werkateliers, etc. t.b.v. invulling deel 3

10 mei 2023	Raadsinformatiebijeenkomst *(waarschijnlijk o.a. over RPLG)*
April – Juni 2023	Wensen en bedenkingen ronde RPLG deel 1 en 2
Juni 2023	*Onder voorbehoud: 27 juni Verbreed Regionaal Raadsgesprek[1)]*
Juli – Augustus 2023	Eerste versie compleet RPLG
September 2023	Feedbackronde stakeholders
September – December 2023	Afronding en vaststellen RPLG Algemeen Bestuur
1e kwartaal 2024	Vaststellen RPLG door de raden.

1) Dit is een voorlopige datum. De regie voor deze bijeenkomst ligt bij de Regiocommissie en de griffies.
Deel 1 RPLG = overkoepelend verhaal
Deel 2 RPLG = ontwerpprincipes/ontwikkellijnen
Deel 3 RPLG = concrete maatregelen
(toelichting in volgende onderdeel van deze brief)

3) Toelichting op de inhoud van dit *informerende* groeidocument

Deel 1: Waarom maken we het RPLG? (ca 90% gereed)
Een helder en onderscheidend manifest over het Waarom van het willen werken aan het perspectief voor het landelijk gebied. Dit is een waardengedreven verhaal en vertelt wie wij als regio willen zijn in deze tijd van onzekerheid en veranderingen en vanuit welke waarden wij willen handelen.

Deel 2: Hoe ziet het perspectief er uit? (ca 60% gereed)
Dit deel beschrijft de inhoudelijke ontwikkellijnen met daarbij inzicht in wie waaraan kan bijdragen en op welke manieren. Dit willen we, waar het kan, ruimtelijk vertalen, zonder een blauwdruk te geven en mits het handelingsperspectief geeft. Hierin staan de inhoudelijke ontwikkellijnen waarmee we richting geven aan het langere termijn perspectief en de daarop gebaseerde korte termijn interventies.

Deel 3: Wat is er nodig om dit concreet te maken? (ca 10% gereed)
Het Wat-deel gaat inzicht geven in wat er in praktische zin nodig is, om overheden, bedrijven, organisaties en inwoners in gezamenlijkheid de ruimte te geven bij te dragen aan de ontwikkeling van een duurzaam landelijk gebied.

Vraagstukken en keuzes voor gemeenteraden
We staan voor grote opgaven en belangrijke keuzes. Het RPLG heeft tot doel daar richting aan te geven. Dit zal van de gemeenteraden besluiten vergen met impact voor inwoners en voor de gemeentelijke organisatie. U moet dan denken aan besluiten over:
- Welke ontwikkelingen er via ruimtelijke ordening en flankerend beleid mogelijk worden gemaakt;
- Eventuele inzet m.b.t. sociaal-emotionele begeleiding, (om)scholing en loopbaanbegeleiding;
- Rollen die de gemeente wil nemen in de transitie van het landelijk gebied (regisseren, faciliteren, sturen);
- Capaciteit van het ambtelijk apparaat om beleidsvormende en uitvoerende taken (zoals begeleiding gebiedsprocessen) uit te voeren.

In het Groeidocument RPLG vindt u in de paragrafen 2.2.1 en 2.2.2 en 2.2.3 per ontwikkellijn voorbeelden van keuzes die aan de orde zullen komen. Hoofdstuk 3 geeft een indicatie van wat dit onder meer van gemeenten vergt.

4) Wensen en bedenkingen van de raden op de Contourennotitie

(Bijlage 2A: Bundel wensen en bedenkingen en 2B: Verwerking van de wensen en bedenkingen)

Door de gemeenteraden zijn wensen en bedenkingen ingebracht met het doel de uitwerking van de Contourennotitie tot het RPLG waar nodig bij te sturen. Dat is dus input voor het bijgevoegde groeidocument RPLG. Deze wensen en bedenkingen zijn gebundeld in bijlage 2A. Over een deel van de ingebrachte wensen hebben we geconstateerd dat dit aandachtspunten zijn die wij van harte delen en die ook, wellicht wat minder expliciet, al geborgd zijn in de Contourennotitie, dan wel voor de verdere uitwerking al voorzien zijn. Daarnaast is er een aantal wensen en bedenkingen waarvan wij voorstellen die niet rechtstreeks over te nemen en is er een aantal wensen en bedenkingen die wij onderschrijven en voorstellen mee te nemen in de uitwerking. In bijlage 2B zijn de wensen en bedenkingen in deze verschillende categorieën benoemd en is ons voorstel beschreven.

5) Advies Economic Board Foodvalley n.a.v. de Contourennotitie

(Bijlage 3A: Advies Economic Board en 3B: Verwerking van het advies)

Op 19 december 2022 heeft de Economic Board (EB) Foodvalley haar advies over de Contourennotitie gepresenteerd. Deze is opgenomen als bijlage 3A. Net als de wensen en bedenkingen van uw raden, nemen wij dit advies mee in de uitwerking van het RPLG. De EB waardeert en onderschrijft de notitie en geeft een aantal adviezen mee, deels meer algemeen en deels over specifieke aspecten van de Contourennotitie en het op te stellen RPLG. In bijlage 3B geven wij aan wat ons voorstel is voor het meenemen van de verschillende onderdelen van dit advies in de verdere uitwerking.

6) Hoofdlijnen Gelderse Programma Landelijk Gebied (GPLG)

(Bijlage 4: Statenbrief Gelderland / Bijlage 5: Brief Gelderland over Regioarrangement Foodvalley)

Op 21 december 2022 hebben de Provinciale Staten van Gelderland de hoofdlijnen voor het GPLG vastgesteld, met daarbij de kaders voor het landelijk gebied en vertaling van de Rijksdoelen voor Gelderland. Het streven is om in juni 2023 het GPLG-Gebiedsprogramma 2024-2035 op hoofdlijnen vast te kunnen stellen. De meegegeven kaders zijn herkenbaar. Gelderland wil inzetten op: Natuurinclusieve en/of kringlooplandbouw, bodem en water sturend, natuurherstel en het Gelders klimaatplan. Hier sturen ze in de maatschappelijke opgaven op ruimtelijke samenhang en bouwen voort op wat er is in de regio (o.a. de verstedelijkingsstrategie, regionale energiestrategie).

Het is van groot belang voor het RPLG om hier goed bij aangesloten te zijn en gezamenlijk verantwoordelijkheid te nemen. Enerzijds zijn de hoofdlijnen van de provincie richtinggevend, anderzijds vraagt het om een regionaal standpunt. De provincie geeft daar ook enige ruimte voor. Zo is het een belangrijk onderdeel van de hoofdlijnen dat Gelderland met gemeenten in overleg wil over een mogelijke zone rond Natura 2000 gebieden. In die zone gelden dan grotere opgaven dan elders. Dit is voor gemeenten een cruciaal vraagstuk met mogelijk grote impact op de ruimtelijke ordening en de sociaal-economische structuur. Wij werken intensief aan het voorbereiden van onze visie op die zonering en op randvoorwaarden zoals een gebiedsfonds.

Tegelijk met het ontwikkelen van het GPLG heeft Gelderland de opdracht van het Rijk om in de loop van 2023 te komen tot een gebiedsgerichte uitwerking voor de grote opgaven voor ons land. Gelderland wil dat samen met o.a. gemeenten oppakken vanuit de lopende trajecten van het GPLG, de Verstedelijkingsstrategie en de Energiestrategie. Belangrijk aanknopingspunt daarvoor is de brief vanuit de provincie Gelderland waar gevraagd wordt om in een Regio Arrangement Foodvalley samen de opgaven op regionaal niveau uit te werken. We zijn hiervoor ambtelijk, ook op directieniveau, met de provincie in gesprek over een goede afstemming.

7) Uitvoeringsstrategie Utrechtse Programma Landelijk Gebied

(Bijlage 6: Uitvoeringsstrategie Landelijk Gebied)

Op 29 november heeft Gedeputeerde Staten van Utrecht de Uitvoeringsstrategie Landelijk Gebied vastgesteld. Dit document geeft aan op welke wijze provincie Utrecht uitvoering gaat geven aan de opgaven die voortkomen uit het NPLG. Hierbij bouwt de provincie voort op eerdere aanpakken, namelijk de Agenda Vitaal Platteland en Gebiedsgerichte aanpak Stikstof. Voor het bepalen van de ambities werkt de provincie Utrecht op dit moment aan het Utrechtse Programma Landelijk Gebied (UPLG). Dit is het beleidsspoor. Om de ambities uit het UPLG uit te voeren werkt de provincie in drie niveaus: provinciaal niveau, regioniveau en gebiedsniveau. De provincie is opgedeeld in twee regio's: Utrecht Oost en Utrecht West. Elke regio kent een regiostuurgroep. Elke regiostuurgroep bestaat uit alle overheden en betrokken organisaties. Per regio wordt een regio-agenda opgesteld. De input voor deze regio-agenda wordt geleverd door de gebiedsagenda die op gebiedsniveau is opgesteld. Voor de Utrechtse gemeenten van Foodvalley zijn twee gebiedsprocessen relevant, namelijk een gebiedsproces dat gaat over het gebied van gemeenten Renswoude, Veenendaal en deels Rhenen.

Voor het RPLG is het belangrijk om in eerste instantie de aansluiting te vinden met het beleidsspoor, het UPLG. Bij het UPLG worden immers de ambities voor provincie Utrecht bepaald. Door de verbinding te maken met het UPLG creëren we de mogelijkheid om de kruisbestuiving te vinden tussen onze regionale ambities en die van provincie Utrecht. Deze samenwerking met de provincie Utrecht is in ontwikkeling. We voeren gesprekken hoe we de aansluiting het beste kunnen vormgeven. Dit gebeurt in afstemming met de provincie Gelderland.

8) Procesrelatie met beide provincies en het Rijk

De uitvoering van het RPLG, verbonden aan het NPLG en de provinciale programma's, is een adaptief en iteratief proces onder hoge tijdsdruk. Dit maakt het extra van belang dat we als regio op de juiste momenten input leveren en aangesloten blijven. Daarbij is ook met deze hoge tijdsdruk transparantie en een duidelijke rolverdeling belangrijk: Wat kunnen we zelf? Wat kunnen we samen? Wat heeft de regio van wie nodig? Hoe kunnen we elkaar vast blijven houden én ruimte geven?

Om de aansluiting bij provincies en het Rijk goed te kunnen organiseren is het belangrijk goed voorbereid te zijn zowel op inhoud als qua netwerk. Met de Contourennotitie, de wensen en bedenkingen, het advies van de Economic Board, de input van alle stakeholders en het voorliggende Groeidocument, hebben we een basis gelegd om met de juiste kaders deel te kunnen nemen aan de gebiedstafels en regio-ateliers en de kenmerken en belangen van onze regio in te kunnen brengen.

Zo nemen we de verantwoordelijkheid om zorg te dragen voor onze inwoners en onze omgeving en bouwen we samen in onderling vertrouwen aan oplossingen met respect voor verleden en heden.

Met vriendelijke groet,

namens het bestuur Regio Foodvalley,

Arjen Droog
directeur

René Verhulst
voorzitter

REGIONAAL PERSPECTIEF LANDELIJK GEBIED

Informerend Groeidocument: Deel 1: 90% / Deel 2: 60% / Deel 3: 10%

Status van dit document:
Informerend over de huidige stand van zaken.

Na het opstellen van de contourennotitie (september 2022) zijn we gestart met de verdere uitwerking. Dit zal 3 delen kennen: Waarom, Hoe en Wat.

Bovenstaande percentages geven een indruk van de stand van de uitwerking. Het is dus zeker nog niet klaar. Daarnaast is een belangrijke notie dat nog niet alle geleverde input van de belanghebbenden is verwerkt.
Wel vinden we het belangrijk dit stuk te delen. Omdat we verder zijn in ons denken dan de Contourennotitie en we u hierover willen bijpraten. Bovendien kan het u helpen bij het denken over dit onderwerp.

19 januari 2023

INHOUD

INHOUD 2

0. BELANG VAN EEN PERSPECTIEF 3

1. WAAROM DOEN WE DIT? 5

1.1. Deel A: Gedeelde waarden als fundament 5
1.2. Deel B: De inhoudelijke opgaven 7
1.2.1. Balans in het natuurlijk systeem 7
1.2.2. Balans in het voedselsysteem 9

2. HOE WILLEN WE DIT ONTWIKKELEN? 11

2.1. Deel A: Principes uit de contourennotitie 11
2.1.1. Het bodem- en watersysteem is leidend 11
2.1.2. Natuurkwaliteit en gezonde leefomgeving als randvoorwaarde 11
2.1.3. De identiteit van het gebied staat centraal 11
2.1.4. Economische en sociale vitaliteit met meervoudig ruimtegebruik 12
2.1.5. De regio is een proeftuin voor toekomstbestendige voedselproductie 12
2.2. Deel B: Ontwikkellijnen 13
2.2.1. Lijn 1: Het bodem en watersysteem brengen we in balans 13
2.2.2. Lijn 2: Een vruchtbaar landschap in een gezonde leefomgeving 16
2.2.3. Lijn 3: Een natuurlijk landschap dat verbindt 19

3. WAT IS ER NODIG? 22

3.1. Inhoudelijk proces uitwerking 22
3.2. Aanzet belangrijke keuzes gemeenten en succesvoorwaarden 23
3.2.1. Belangrijke vraagstukken en keuzes voor gemeenten 23
3.2.2. Voorwaarden voor succes, mede in relatie tot de rol van provincies, Waterschap en Rijk 25

CONCEPT

0. BELANG VAN EEN PERSPECTIEF

Identiteit van de regio behouden en versterken

Ons gezamenlijk belang ligt in onze identiteit. Onze regio bestaat uit veel natuur en aantrekkelijke landschappen met een rijke historie. De relatie tussen mens en ondergrond is vanaf de eerste bewoning sturend geweest voor hoe we ons in het levensonderhoud voorzagen. Hier wonen en werken we en groeien onze kinderen op. Voedselproductie, gastvrijheid en natuurbeleving, ondernemerschap en innovatie vormen daarbij onze identiteit, ons DNA. Deze identiteit willen we beschermen en versterken waar het kan, wetende dat we aan de vooravond staan van grote veranderingen.

Urgentie door grote opgaven en onzekerheid

Er zijn grote opgaven die belangrijk zijn voor een gezonde toekomst. Opgaven die landelijk spelen en hoe dan ook tot veranderingen in onze regio zullen leiden. Daar willen we graag zelf en samen regie over hebben. We (h)erkennen de opgaven: er zijn uitdagingen op het gebied van emissies van stikstof en fijnstof, het klimaat verandert en we moeten het landschap en onze manieren van wonen, werken en verplaatsen daaraan aanpassen, er zijn opgaven op gebied van CO2 uitstoot, energietransitie, waterkwaliteit en waterbergend vermogen en de biodiversiteit staat onder druk. Daarnaast is er behoefte aan duurzame voedselproductie, meer woningen met bijbehorende voorzieningen en mobiliteit.

De stapeling van grote opgaven leidt tot onzekerheid over de sociaal-economische en -culturele vitaliteit van ons landelijk gebied. Deze onzekerheid willen we graag zoveel wegnemen door perspectief te bieden voor iedereen die woont, werkt en recreëert in ons landelijk gebied: wat kan er wél, waar en hoe. Welke ontwikkelingen passen bij een gezonde toekomst met rendabele voedselproductie en welke instrumenten gaan we inzetten om die ontwikkelingen te ondersteunen en mogelijk te maken. En let wel: op verschillende plekken in de regio zijn en worden al forse stappen gezet in die ontwikkeling!

Verantwoordelijkheid nemen omdat we willen én kúnnen

Als regio voelen we ook het grotere nationale gezamenlijke belang. De regio Foodvalley is cruciaal om de landelijke en provinciale doelen voor stikstof en natuur te halen voor het grootste natura2000 gebied van Nederland, de Veluwe. Een flink deel van onze regio kenmerkt zich daarnaast door een bekenstructuur met bijbehorende stroomgebieden, waarmee er ook een opgave ligt voor de Kaderrichtlijn Water. En we zijn tegelijk een sterke voedselregio, met een kalverhouderij-keten en een pluimveehouderij-keten die nergens zo sterk ontwikkeld en aanwezig is als hier. Daarom willen wij een eigen ruimtelijk-economisch perspectief dat toegesneden is op dit unieke gebied voor een goede combinatie van kennisintensieve voedselproductie in een mooi en biodivers landschap. Een gezamenlijk perspectief omdat we grensontkennend moeten en willen werken om de grensoverschrijdende opgaven aan te pakken. We hebben er vertrouwen in dat dit lukt. Juist in deze regio is er voldoende kennis, wetenschappelijke én praktische kennis, en voldoende ondernemerschap en samenwerking om met elkaar aan de slag te gaan.

Opbouw van het RPLG

Wij bouwen ons RPLG op aan de hand van drie delen, deze worden hieronder verder uitgewerkt:

1) Waarom werken we aan perspectief?
2) Hoe vullen we dat perspectief in?
3) Wat is er nodig om die ontwikkelingen met elkaar te realiseren?

CONCEPT

1.**Waarom** werken we als regio aan het perspectief voor het landelijk gebied? Dit deel bestaat uit twee delen. In deel A lees je een waarden gedreven verhaal, dat het belang van verbindende taal onder de aandacht brengt. Wie wij als regio zijn in deze tijd van onzekerheid en veranderingen? Waarom doen we dit als regio gezamenlijk? In deel B vind je de beschrijving van de meer technische kant van de opgave.

2. **Hoe** vullen we dat perspectief in en gaan we beweging houden en krijgen? Die doen we via ontwikkellijnen die we ruimtelijk gaan onderzoeken. Met daarbij inzicht in wie waaraan kan bijdragen en op welke manieren. Hier komen ook de doelen van Rijk en Provincie in te staan. Dat wordt beschreven in deel B van dit onderdeel. Deel A beschrijft de onderliggende ontwikkelprincipes uit de Contourennotitie.

3. **Wat** hebben we in praktische zin nodig als ondernemers, overheid en organisaties om dit concreet te maken, hierin samen sterk op te trekken en met elkaar te leren? Hoe kunnen we bestaande positieve ontwikkelingen kracht bij zetten? Hier vind je de uitwerking in doelen, maatregelen, regelingen en projecten etc.

Status en positie van het RPLG

Het RPLG is de schakel tussen het Nationaal Programma Landelijk Gebied en de Provinciale Programma's Landelijk gebied van Utrecht en Gelderland enerzijds en het gemeentelijk beleid anderzijds. Het RPLG is onze visie, van onze regio, maar zal ook onze aanpak moeten bevatten van de opgaven en doelen die de provincies in afstemming met het rijk zullen vastleggen. Wij streven er naar om daarin zoveel als mogelijk samen op te trekken. De manier waarop is op dit moment (januari 2022) nog onderwerp van gesprekken en zal in de loop van 2023 steeds duidelijker worden.

Het doel van het RPLG is dat wij als gemeenten, in afstemming met provincies en waterschap en gebiedsprocessen, afspraken maken over een gezamenlijke regionale aanpak. Het RPLG wordt uiteindelijk ter vaststelling aangeboden aan de acht gemeenteraden, met als doel om dit in het gemeentelijk beleid te verwerken, zoveel mogelijk op een vergelijkbare manier. Het is daarmee dan ook een kader voor gebiedsplannen die opgesteld worden in gebiedsprocessen in deelgebieden.

CONCEPT

1. WAAROM DOEN WE DIT?

1.1. DEEL A: GEDEELDE WAARDEN ALS FUNDAMENT

Een perspectief voor het landelijk gebied begint bij gedeelde waarden: waar staan we voor, wat vinden we belangrijk en hoe willen we met elkaar en met onze omgeving omgaan? Dit deel van het RPLG beschrijft de drie waarden die het fundament vormen van ons regionaal perspectief landelijk gebied.

Uiteindelijk willen wij, inwoners, agrariërs, ondernemers of politici, allemaal hetzelfde: de wereld goed doorgeven aan de volgende generaties en tegelijkertijd in het hier en nu goed zorgdragen voor onze naasten. Iedereen doet dit op zijn eigen manier. Afgelopen decennia voerden economische groei en individualisme de boventoon. We moeten terug naar datgene wat ons bindt, de waarden waar we trots op zijn, waar we groot mee zijn geworden en die we willen doorgeven aan volgende generaties.

Dat terug gaan is geen weemoedig achteruit kijken maar hoopvol vooruit zien. Naar een regio waar iedereen boven de sociaal-economische en -maatschappelijke ondergrens leeft en waar we wonen en werken binnen de ecologische grenzen van de aarde.

Dat vraagt andere ontwikkelingen. Want door onze manier van leven brengen we schade toe aan onze omgeving: het landschap waarin we leven, maar ook aan elkaar. De verbinding tussen mensen onderling en met de natuur staat onder druk. Er is onbegrip en polarisatie, we keren ons van elkaar af en spreken niet altijd meer dezelfde taal. Om die negatieve ontwikkelingen tegen te houden zijn er systemen en regels gekomen die knellen en voorbijgaan aan de oplossingskracht en goede intenties van mensen die het aangaat. Het leidt tot besluiteloosheid en schaamte.

Laten we met elkaar herdefiniëren wat écht van belang is, wat ons écht raakt en waar we deel van willen zijn. Van daaruit ontstaat een veranderend perspectief. En met dat perspectief kunnen we als mensen opnieuw verantwoordelijkheid nemen voor onze leefomgeving, ieder op zijn eigen manier.

Waarde 1: Verantwoordelijkheid nemen en in Vertrouwen ruimte geven

Een mens heeft ruimte nodig. Ruimte om te leven, zich te ontwikkelen, om eigen keuzes te maken en het eigen leven en werk in te richten op een manier die bij hem of haar past. Ruimte is schaars en scherp afgebakend in Nederland, niet alleen de fysieke ruimte maar ook de ruimte om eigen keuzes te maken in hoe we ondernemen is beperkt: systemen en instituties laten niets aan het toeval over. We hebben lang met het idee geleefd dat de werkelijkheid maakbaar is, daar moeten we (deels) op terug komen.

Laten we daarom allemaal onze verantwoordelijkheid nemen en elkaar weer in vertrouwen ruimte geven: We respecteren elkaars autonomie, zonder gedeelde belangen uit het oog te verliezen. We maken gebruik van de kracht van onze gemeenschappen en onderlinge verbondenheid om zo eenieders autonomie te respecteren. Dit vraagt een andere manier van met elkaar omgaan die onwennig zal voelen: Bestuurders maken met lef keuzes en krijgen daar de ruimte voor. Ondernemers vernieuwen (soms) ingrijpend hun bedrijfsvoering en krijgen daar de ruimte voor.

CONCEPT

Dat wat lokaal geworteld is vraagt om lokale oplossingen. Kortom: overheden stellen kaders die ruimte houden voor creatieve oplossingen. Dat vraagt om onderling vertrouwen en leren van elkaar. Dat vraagt om lef en moed van bestuurders en ambtenaren en om begrip voor elkaars standpunten. Zo ontstaat ruimte voor de mens, het landschap, de ondernemer.

Tot slot geven we ook ruimte aan ons landschap. Dit is veel meer dan alleen een decor en verdient zijn eigen ruimte en stem bij de keuzes die we maken over de gezamenlijke toekomst. Want de toekomst van ons landschap is ook de toekomst van ons als mensen.

Waarde 2: Zorgdragen voor onze omgeving

De mens staat niet los van zijn omgeving, van het landschap, van de natuur maar zij is er onderdeel van én zij is overal aanwezig. Zoals kaas smaakt naar het gras dat de koe eet, zo zijn wij als inwoners van Foodvalley verbonden aan ons landschap. Zonder onze natuur is er tussen bodem en lucht geen leven mogelijk. Onze natuur, onze omgeving geeft de mens voedsel, het zorgt voor energie, het zorgt voor rust en ontspanning en nog veel meer. Onze omgeving is onze levensader. Maar wat zetten wij daar tegenover als mens?

Als we weten waar we zijn en hoe we ons verhouden tot onze omgeving, dan weten we wat ons te doen staat: we stellen onze omgeving en onze relatie daarmee weer centraal. Dat kan op veel verschillende manieren worden ingevuld.

Dat kan door minder in functies en begrenzingen te denken. Onze omgeving, onze natuur is immers overal. Dat kan door meer te geven dan te nemen. Tientallen jaren hebben we meer genomen dan gegeven. Het evenwicht tussen geven en nemen moet worden hersteld. Sterker nog, we moeten in de komende decennia meer geven dan nemen.

We herstellen de balans door op allerlei terreinen de natuurlijke processen te versterken, in de landbouw en in de dorpen en steden. Zo kunnen we als mens iets terugdoen en bijdragen aan ons eigen voortbestaan.

Waarde 3: Oplossingen bouwen met respect voor verleden en heden

De vraagstukken van deze tijd vragen om een brede blik. Geen maatregelen op de korte termijn, maar oplossingen die recht doen aan verleden en perspectief bieden voor de toekomst. We bouwen voort op wat er in eeuwen is ontwikkeld. En dat wat we gestart zijn en ten goede komt aan de gewenste ontwikkelingen, zetten we door. We zorgen dat we in verbinding blijven met ons verleden, door elkaars blik op de geschiedenis te delen, daarvan te leren en te respecteren.

We durven ver vooruit te kijken, 2040 en waar nodig en behulpzaam daar voorbij. We hebben oog voor effecten op lange termijn en laten deze zwaar meewegen in de keuzes die we maken. Want we willen dat de generaties na ons hier ook gezond en plezierig kunnen leven.

Zo gaan we met respect voor ons verleden de uitdagingen van deze tijd aan met openheid en nieuwsgierigheid naar de toekomst.

CONCEPT

1.2. DEEL B: DE INHOUDELIJKE OPGAVEN

Dit deel is afkomstig uit de Contourennotitie. Deze informatie is in de volgende versie herleidbaar geïntegreerd in het RPLG.

De verschillende componenten van onze natuur, economie en maatschappij zijn op talrijke manieren met elkaar verbonden. Om balans te bereiken helpt het om te denken in systemen. De natuur is een systeem: een samenhangend geheel van elementen dat uit zichzelf voortdurend op zoek is naar balans. Die balans is dynamisch, en verschilt van moment tot moment. De voedselketen vormt ook een systeem, waarin maatschappelijke en economische componenten vertegenwoordigd zijn. Ook dit systeem zoekt naar balans. Als we balans aanbrengen in deze twee systemen ontstaat er een evenwichtig landelijk gebied. Dit zijn onze hoofdopgaven: we zoeken naar balans in het natuurlijk systeem. En we streven naar een gezond en circulair voedselsysteem dat is ingebed in een multifunctioneel (sociaal en economisch) landschap. Deze twee opgaven hangen sterk samen, zodat het uiteindelijke bovenliggende doel is dat het voedselsysteem en het natuurlijk systeem elkaar versterken waardoor we een vitaal en toekomstbestendig platteland ontwikkelen.

1.2.1. Balans in het natuurlijk systeem

Belangrijkste elementen in het natuurlijk systeem
Het natuurlijke systeem is meer dan alleen de planten en dieren om ons heen. Ook de bodem, het water en onze lucht zijn belangrijke elementen. De aarde en het klimaat vormen het fundament. De mens heeft vanuit haar maatschappelijke en economische activiteiten (te) sterk bepaalt waar, hoe en met welke functies en in welke intensiteit ze het natuurlijk systeem benut (occupatie en netwerken). Zo heeft het landschap vorm gekregen, maar ook verloren.

Draagkracht van het natuurlijk systeem is bepalend
De draagkracht van het natuurlijk systeem bepaalt welke functies op lange(re) termijn zijn vol te houden binnen het systeem. Deze draagkracht is randvoorwaardelijk voor een toekomstbestendig landelijk gebied. Daarmee vormt het natuurlijk systeem de basis voor een sociaal-economisch en maatschappelijk leefbaar en gezond landelijk gebied met een toekomstbestendige voedselproductie, recreatie en mogelijke andere activiteiten en functies. Het lagenmodel, dat we in NL al langere tijd kennen, is hier een goede basis voor.

Wat is dat eigenlijk, 'balans'?
Een systeem is in balans als de verschillende, van elkaar afhankelijke elementen zich zodanig tot elkaar verhouden dat het systeem zichzelf gezond kan houden. Zo kan het systeem tegen een stootje en kan het zich ontwikkelen (in waarde of betekenis). Net zolang tot weer een nieuwe balans ontstaat.

Het natuurlijk systeem is uit balans
Door de aard en intensiteit van verschillende functies is het natuurlijk systeem nu uit balans. We zitten aan de grenzen van wat het ons bieden kan. Bestaande functies kunnen zich niet verder ontwikkelen of moeten zelfs een stapje terug doen. Voor nieuwe functies is geen of zeer beperkte ruimte. De biodiversiteit gaat achteruit. Om op lange termijn alle functies perspectief te blijven bieden, is het nodig om het natuurlijk systeem duurzaam in balans te krijgen en houden. Dat kan door zodanig om te gaan met de natuur zodat deze zichzelf gezond kan houden. Door natuurlijke dynamiek kan het systeem tegen een stootje.

CONCEPT

Lagenbenadering als afwegingsprincipe en omgevingsinclusieve benadering

Steeds duidelijker wordt dat de (transitie)opgaven waar we voor staan alleen aangepakt kunnen worden door bij alle te maken keuzes in samenhang naar de boven- én ondergrond te kijken. Dit betekent niet dat overal hetzelfde moet gebeuren. Wel dat overheden dezelfde afwegingsprincipes hanteren. Voor een omgevingsinclusieve benadering gelden de 3 afwegingsprincipes van de Nationale Omgevingsvisie:

1. Combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies;
2. Kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal;
3. Afwentelen wordt voorkomen waarbij de lagenbenadering een hulpmiddel is

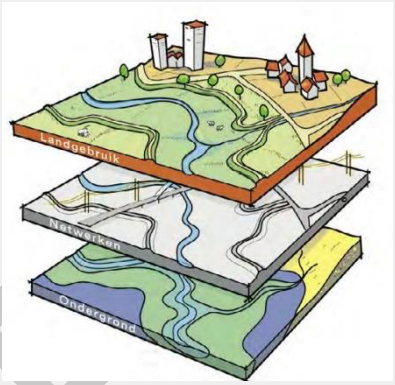

Centraal in de te maken afwegingen tussen belangen staat een *evenwichtig gebruik van de fysieke leefomgeving* in zijn volledige omvang (boven- en ondergrond). De toepassing van de lagenbenadering is een instrument in de planvorming om gebiedsgericht afwenteling op bodem en water te voorkomen.
Figuur: Op waterbasis - Deltares

Balans via twee deelopgaven
De opgave om het systeem duurzaam in balans te krijgen valt in twee delen uiteen:

1. **Balans in het bodem- en watersysteem** zodat een goede ecologische basis ontstaat. Gebeurt dat niet, dan gaat dat ten koste van de natuur, de landbouw en de mens. Bodem en water worden om verschillende redenen (klimaat, natuur, productie) leidend voor onze sociaal-economische ontwikkeling. Recente publicaties van gerenommeerde instanties (o.a. Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (RLI), Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)) onderschrijven dit.
2. **Herstel van biodiversiteit.** Na bodem en water is dit de basis voor een uitgebalanceerd en veerkrachtig natuurlijk systeem. Een diverse natuur in alle gebieden (natuur, agrarisch buitengebied, stad en dorp) houdt zichzelf in balans.

De doelen voor een gezond water- en bodemsysteem en voor biodiversiteit zijn vastgelegd in Europese regelgeving: de Kaderrichtlijn water (KRW) en de Vogel- en habitatrichtlijn (VHR). In het van akkoord van Parijs staan de klimaatdoelen voor broeikasgassen zoals CO_2. Mede met het oog op het voldoen aan deze (inter)nationale verplichtingen zorgen we dat de draagkracht van het natuurlijk systeem leidend wordt voor de multifunctionele inrichting en gebruik van het landelijk gebied. Daarbij werken we voortdurend aan herstel van biodiversiteit. Zo werken we aan een goede basis voor een toekomstbestendig landelijk gebied.

CONCEPT

1.2.2. Balans in het voedselsysteem

De agri-foodsector: waardevol voor de regio

Deze waarde is het vertrekpunt voor de ontwikkeling naar een gezonder en toekomstbestendig voedselsysteem met voedselzekerheid. De agri-foodsector is op vier manieren van waarde:

- De landbouwsector staat aan de basis van onze voedselproductie. We zijn sterk in de productie van dierlijke eiwitten (eieren, vlees);
- De economische relevantie van de sector in de regio is fors. Vooral (maar niet alleen) de intensieve veehouderij (grotendeels kalverhouderij en pluimveehouderij). De daaraan direct en indirect gerelateerde bedrijvigheid (zoals de food en feedindustrie, maakindustrie en kennisintensieve bedrijvigheid) bepaalt in grote mate onze economische kracht en is ook van belang tot ver buiten onze regio;
- De landbouw bepaalt in belangrijke mate de kwaliteit van ons landelijk gebied. Boerenbedrijven hebben een rol in het behoud van de leefbaarheid van het buitengebied. Vooral de grondgebonden landbouw vervult de rol van gastheer en beheerder van het landschap en is zo medebepalend voor kwaliteit van ons landschap. Een actieve houding van agrariërs is hierbij van belang;
- De agri-foodsector draagt bij aan kennisontwikkeling over voedselproductie, gezondheid van mens en dier en onze leefomgeving. Kennis die we kunnen inzetten om de wereld te voeden. De aanwezigheid van onze innovatieve agrifoodsector is van groot belang voor de aanwezige kennisclusters. Wetenschap en praktijk kunnen niet zonder elkaar.

Balans in het voedselsysteem is bepalend voor een toekomstbestendig landelijk gebied

We zien dat ook de landbouw moet passen in de ontwikkeling naar een balans van het natuurlijke systeem. Hiervoor is een ontwikkeling naar meer circulaire voedselproductie noodzakelijk. Zo ontstaat evenwicht in de wijze waarop het voedselsysteem en natuurlijk systeem op elkaar ingrijpen.

Belangrijkste elementen in het voedselsysteem

Het voedselsysteem omvat alle elementen die samenhangen met productie, verwerking en consumptie van voedsel. Natuurlijk denken we dan als eerst aan de landbouw. Maar het voedselsysteem is veel meer dan dat. Het gaat niet alleen om de productiefactoren als grond, arbeid en kapitaal maar ook om de consumptie, de grondstoffen en reststromen (vrijkomende materialen en stoffen), de direct en indirect gerelateerde bedrijvigheid, voedselhandelaren en -verkopers, de financiële sector, kennis- en innovatiesector en de culturele- en maatschappelijke elementen die met het systeem samenhangen. Alle ketenpartijen in de agrifoodsector zijn onderdeel van het voedselsysteem, dat de regio ver overstijgt. Daarmee zijn ze deel van de huidige situatie én een nieuw perspectief.

Het voedselsysteem is uit balans

Op allerlei manieren blijkt dat het voedselsysteem nu uit balans is:

- Bij veel bedrijven is de verdiencapaciteit beperkt. Om te voldoen aan maatschappelijke doelen zijn forse investeringen gedaan en zijn verdere investeringen noodzakelijk. Terwijl deze tot op heden niet of nauwelijks in de opbrengst per eenheid terugverdiend konden worden. Dit leidt ook vanuit economisch perspectief tot onbalans in het voedselsysteem.
- De huidige consumptie- en productiewijze heeft, ondanks onder andere forse reducties van emissies en antibioticagebruik, nog steeds negatieven effecten op het gebied van humane gezondheid, emissies en biodiversiteit.

CONCEPT

- Zorgen over zoönosen en dierenwelzijn leiden tot afname van maatschappelijk draagvlak voor de intensieve veehouderij. Dit ondermijnt de license to produce.

Tot slot speelt ook de opvolgingsproblematiek: dertig procent van de boeren is ouder dan 55 en geeft aan geen opvolger te hebben. Rekening houdend met de diverse opkoop- en beëindigingsregelingen onder de stikstofaanpak en de ligging nabij de Veluwe, moeten we rekening houden met relatief veel stoppende agrarische bedrijven. En daardoor met een toenemend aantal vrijkomende agrarische gebouwen. Dit kan leiden tot economische, maatschappelijke, maar ook landschappelijke onbalans.

Op weg naar balans: drie deelopgaven

Om balans te krijgen in het voedselsysteem zien we drie deelopgaven:

1. Het voedselsysteem is **gezond.** Het produceert gezond voedsel op een gezonde bodem, respecteert een gezonde natuur, is economisch gezond en levert toegevoegde waarde uit kwaliteit
2. Het voedselsysteem is **circulair** en werkt zoveel mogelijk in gesloten kringlopen, waar mogelijk lokaal of regionaal, maar ook op de schaal van (noordwest) Europa;
3. Het voedselsysteem is **in verbinding.** Boer en consument begrijpen elkaars perspectief. Er is erkenning en waardering voor ecologische (o.a. natuurinclusieve) en maatschappelijke diensten. Daarbij hoort een reële economische beloning;

De belangrijke onderliggende meekoppelopgave is het volhoudbaar ontwikkelen van het kennisproducerende agricomplex voor het behoud van werkgelegenheid en de bredere economische betekenis van dat complex voor de regio.

De opgave ‘balans in het voedselsysteem’ houdt in dat we streven naar een landschap waar ondernemers (waaronder agrariërs) toekomstbestendig kunnen ondernemen en daar een goede waardering en beloning voor krijgen. De landbouw blijft een belangrijke drager van het landschap, maar er komt ook ruimte voor andere functies en activiteiten. Deze maken sociaal en economisch onderdeel uit van een landelijk gebied in balans. Hoe we dit willen ontwikkelen en met welke maatregelen staat verder toegelicht in de hoofdstukken hieronder.

CONCEPT

2. HOE WILLEN WE DIT ONTWIKKELEN?

Deel A van dit onderdeel geeft de ontwikkelprincipes uit de Contourennotitie weer. Daarna beschrijft deel B op welke manier de opgaven en ontwerpprincipes vertalen naar gewenste ontwikkelingen: de ontwikkellijnen. De informatie uit de contourennotitie is in de volgende versie herleidbaar geïntegreerd in het RPLG.

2.1. DEEL A: PRINCIPES UIT DE CONTOURENNOTITIE

De Contourennotitie beschrijft vijf principes die aan de basis staan voor de verdere uitwerking. Het zijn geen dogma's, maar richtinggevende keuzes: belangrijke waarden om het landelijk gebied ecologisch, economisch en sociaal-maatschappelijk perspectief te bieden. Vanzelfsprekend zullen er ook locaties of gebieden zijn waar ontwikkelingsprincipes met elkaar botsen. Dan moeten we het gesprek aangaan, prioriteiten stellen en keuzes maken. Deze zijn afhankelijk van nieuwe inzichten die we gaandeweg opdoen, maar ook van doelen en taakstellingen van hogere overheden.

2.1.1. Het bodem- en watersysteem is leidend

De bodem- en watercondities in de regio zijn - met het oog op klimaatverandering - van dusdanig belang, dat deze uitgangspunt vormen voor ruimtelijke ontwikkelingen en condities meegeven voor de invulling van deze ontwikkelingen (RRV, 2021). De draagkracht van het natuurlijke bodem- en watersysteem wordt daarom leidend bij de ruimtelijke inrichting van onze regio. De bron- en stroomgebieden van onze beken en de sponswerking van de bodem spelen hierbij een belangrijke rol. Het is een gezamenlijk belang van álle spelers in het landelijk gebied om bodem en water leidend te maken voor een aantrekkelijke, gezonde leefomgeving en duurzame voedselproductie.

2.1.2. Natuurkwaliteit en gezonde leefomgeving als randvoorwaarde

Biodiversiteit is een belangrijke voorwaarde voor een gezonde leefomgeving en gezonde voedselproductie. Daarom streven we naar een minimale basiskwaliteit natuur. Deze basiskwaliteit laat zien wat nodig is om ervoor zorgen dat de soortenrijkdom niet verder afneemt. Hiervoor stellen we een notitie Basiskwaliteit Natuur (BKN) op. Deze geeft voor verschillende typen gebieden aan welke kwaliteit we nastreven. De BKN geeft aan op welke plekken we landschap, biodiversiteit en natuur moeten versterken om het natuurlijke systeem te herstellen, zowel in de stad als daarbuiten. Zo kunnen we bepalen welke functies wenselijk zijn op welke plaats op basis van de draagkracht van de natuur. Bijvoorbeeld waar vanwege nabijheid van natuur maximale natuurinclusieve landbouw wordt nagestreefd. Daarmee is de BKN één van de instrumenten voor de ruimtelijke inrichting van onze regio.

2.1.3. De identiteit van het gebied staat centraal

Onze regio heeft een grote variatie aan bijzondere landschappen. Ons landelijk gebied is verre van uniform. Deze variatie is op veel plaatsen historisch gebaseerd op de variatie in de bodem. Uiteindelijk heeft het gebruik ook geleid tot sociaal-maatschappelijke en landschappelijke identiteit. De agrifoodsector is een steeds dominantere rol gaan vervullen en is daarmee een belangrijke drager van de identiteit van de regio geworden.

Met 'identiteit' bedoelen we hier (de geschiedenis van) het landschap en het gebruik daarvan, maar ook de manier waarop het landschap van invloed is op de mensen die er wonen. We willen de identiteit van ons landelijk gebied behouden en versterken. De ruimtelijke uitdagingen die op ons af komen kunnen we hiervoor benutten. Gebiedsprocessen, zoals in het Binnenveld en het Veenhuizerveld, zijn

CONCEPT

hierbij een belangrijk middel. Voor het toevoegen van nieuwe functies (wonen, zorg, economisch, recreatie) geldt: “ja, mits het past bij/bijdraagt aan de identiteit van de regio”. Dat geldt landschappelijk (kleinschalig, ingepast) en sociaal/maatschappelijk. Daarbij geldt dat agrifood een belangrijke drager is van deze identiteit. Als we toch kiezen voor transformatie naar nieuwe functies in het landelijk gebied (zoals wonen), dan zijn bij die transformaties de opgaven uit de verstedelijkingsstrategie leidend.

2.1.4. Economische en sociale vitaliteit met meervoudig ruimtegebruik

Het in balans brengen van het voedselsysteem gaat onder andere het verduurzamen en weer vitaal maken van de landbouw. Dit is een combinatie van ecologische, economische en maatschappelijke aspecten. Tegelijk liggen er vragen vanuit nieuwe functies: recreatie, kennisontwikkeling, energie en ook wonen en werken. Het landelijk gebied is niet de eerste plek om de verstedelijkingssopgave te realiseren. Toch kunnen we de ruimtelijke zoektocht naar balans in het landelijk gebied niet los zien van andere opgaven in de regio zoals verstedelijking.

Deze twee ontwikkelingen kunnen elkaar versterken. Dit betekent dat we ondernemingsruimte en fysieke ruimte willen vinden voor andere functies naast de landbouw, maar ook dat de landbouw zelf verandert: ze zal diverser worden. Dit leidt tot een meer diverse ruimtelijke inrichting, activiteiten en betekenis. Geschikte landbouwbouwgrond behouden we zoveel mogelijk voor de (extensivering van de) landbouw en de voedselproductie.

2.1.5. De regio is een proeftuin voor toekomstbestendige voedselproductie

Onze regio is een van de proeftuinen voor de transitie naar *kringlooplandbouw*, vooral voor de koppeling stad-land en innovatie door duurzame, slim-technologische oplossingen. Zo kunnen we bedreigingen van en voor de agrarische sector omzetten in kansen voor economie, ecologie en samenleving. In onze proeftuin onderscheiden we twee landbouwpijlers:

- **De gebouwgebonden voedselproductie**. Kernwoorden zijn: circulair, eiwittransitie in food en feed, vertical farming en natuurinclusieve erven;
- **De bodemgebonden landbouw.** Kernwoorden zijn: natuurinclusief, kringlopen, eiwittransitie in food en feed, meervoudig ruimtegebruik.

Beide pijlers kennen eigen uitdagingen, kansen en mogelijkheden voor de doorontwikkeling, en dragen zo bij aan de opgaven van het landelijk gebied.

Kringlooplandbouw

‘Bij kringlooplandbouw komt zo min mogelijk afval vrij, is de uitstoot van schadelijke stoffen zo klein mogelijk en worden grondstoffen en eindproducten met zo min mogelijk verliezen benut’. Het gaat hier om een circulair perspectief. (Ministerie van LNV 20218 - Waardevol en verbonden).

Voor de melkveehouderij en de akkerbouw worden hiervoor vaak de termen natuur-inclusieve landbouw en regeneratieve landbouw gebruikt. We zetten hiervoor in op bodems met volop bodemleven, het verbeteren van biodiversiteit door agrarisch natuurbeheer, infiltreren van water en het minder belasten van natuur door minder gewasbeschermingsmiddelen te gebruiken en residuen van medicijnen in het milieu te verminderen. Voor het geheel van de landbouw gebruiken we de term kringlooplandbouw, omdat daar ook de gebouwgebonden landbouw, die in onze regio sterk vertegenwoordigd is, een rol in heeft.

Maar natuurlijk zijn het niet alleen agrarisch bedrijven die minder moeten verspillen, meer hergebruiken en natuur en biodiversiteit moeten bevorderen. Dat is een opgave voor alle bedrijven en alle inwoners.

CONCEPT

2.2. DEEL B: ONTWIKKELLIJNEN

In dit deel beschrijven we drie inhoudelijke ontwikkellijnen. Hierin wordt in de volgende versie van het RPLG een tijdlijn verwerkt. Hierdoor kunnen we prioriteiten, relaties en volgordelijkheid laten zien. De drie ontwikkellijnen versterken elkaar. Doordat we een tijdlijn inbouwen, kunnen we ook goed laten zien wat we al doen aan het herstel van natuurlijke processen in bodem, watersystemen, biodiversiteit en input en output van bedrijven in de regio. En zoals de kaart aangeeft, kunnen we de ontwikkellijnen ruimtelijk vertalen. Namelijk, ieder landschapstype kent een eigen bodemgesteldheid, watersysteem, natuurkwaliteit, cultuurhistorie, gemeenschappen en potentie. De doelen vanuit het Rijk en Provincie willen we in dit deel laten landen. We geven antwoord op de vraag hoe wij hiermee omgaan, welke ruimte voor ondernemerschap hier past en van welk type gebruik we direct of op den duur afscheid nemen.

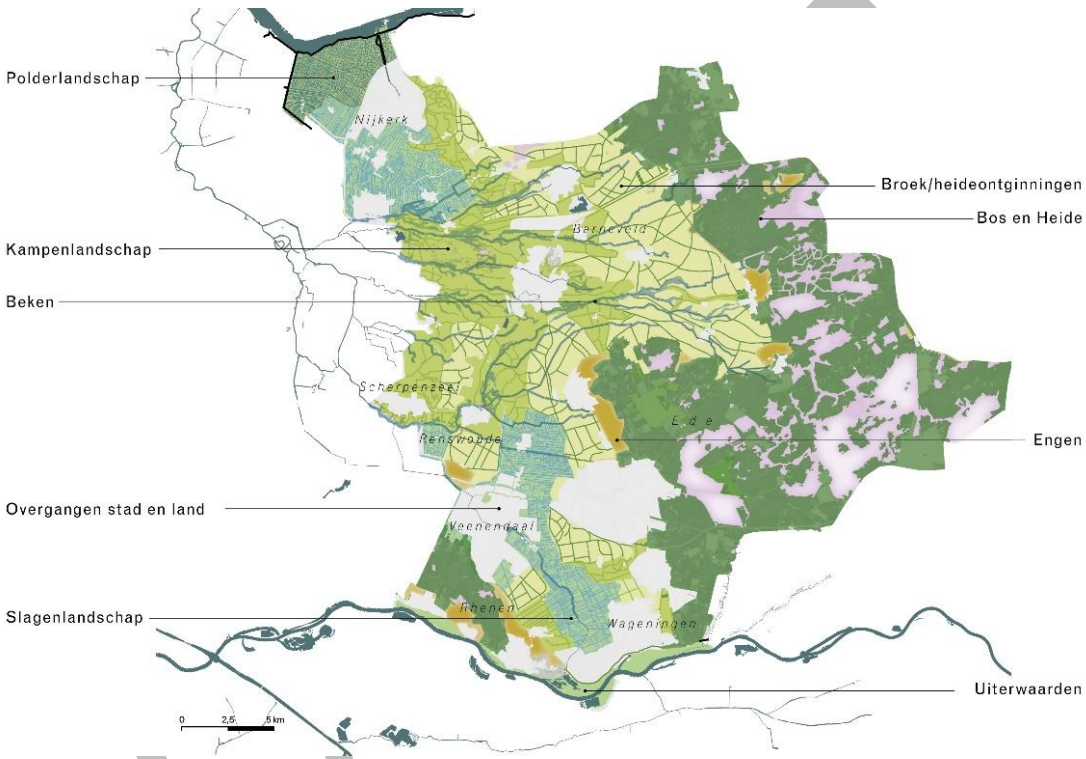

2.2.1. Lijn 1: Het bodem en watersysteem brengen we in balans

We willen toewerken naar een robuust watersysteem van bron tot monding. De bodem en het water is de basis van al het leven en daarom de eerste ontwikkellijn. Hiermee sluiten we aan bij het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG), waar bodem en water centraal staan.

Onder robuust verstaan we een landschappelijk systeem, dat pieken of extremen kan opvangen, zonder dat het onoverkomelijke schade toebrengt voor inwoners en landgebruikers. Bovendien is dit een bodem waarbij de droogteproblematiek zich minder manifesteert. Het is een gezamenlijk belang van álle spelers in het landelijk gebied om bodem en water een grotere rol te laten spelen bij het afwegen van ruimtelijke veranderingen of landgebruik.

Wij vinden het 100% leidend laten zijn van bodem en water nu een te grote stap, want er zal vaak een afweging t.o.v. andere belangen aan de orde zijn. We willen we dat er meer vooraf wordt nagedacht op welke manier een activiteit of ingreep helpt bij het herstel van dit natuurlijke systeem. In de tabel hieronder leest u de uitwerking van deze ontwikkellijn.

Anders denken: “van -> naar”	
1. Van A – B – c naar…	Bodem – C – B – a
2. Van impact op lijnen naar...	Impact op vlakken (en de diepte in)
3. Van afvalwater naar...	Hergebruik van alle waterstromen én besparen van water
Een betere balans tussen	
4. Individueel beheer en ...	Beheer door meer betrokkenheid in het gebied
5. Klein lokaal herstel en ...	Groter systeemherstel
6. Technisch beheer en …	Meer natuurlijk systeem, flexibel/zelf in regelbaar

1. Van A – B – c naar… bodem – C – B – a

   Als we willen toewerken naar het langer vasthouden van het water, dan moeten we de bodem en de kleine wateren een belangrijkere rol geven. Bodem - CBA watergangen zijn er voor het vasthouden, infiltreren en herverdelen van regenwater. Ze zorgen ervoor dat het land niet te droog wordt en de grondwatervoorraad op peil blijft. Dit verplaatst de primaire focus van de grote (A en B) wateren naar de bodem en de haarvaten. Het vasthouden begint bij een bodem met een hoog gehalte organische stof, bodemleven en -structuur. Hiermee wordt de sponswerking en daarmee de waterbeschikbaarheid vergroot, in tijden van droogte. Vervolgens zijn de haarvaten van het watersysteem belangrijk om de hoeveelheid water langer vast te houden.

2. Van impact op lijnen naar... impact op vlakken

   Als we nr. 1 doordenken, dan willen we sturen op de kwaliteit van de percelen in dit hele systeem en het gehele grondgebruik (2D en 3D). Het is hierbij realistisch te denken, dat het water langer dan we nu gewend zijn, op de erven en percelen bewaren, voordat het naar de lijnen, de watergangen stroomt. Een deel kan dan al infiltreren in de bodem. Dit kan later weer aangewend worden voor gewassen en biodiversiteit.

3. Van afvalwater naar... hergebruik van alle waterstromen én besparen van water

   We willen kijken naar de hele watercyclus en alle vormen van water zijn daar onderdeel van. We moeten zuinig zijn op het water, besparen en hergebruiken. Hierbij hoort ook het verbeteren van de waterkwaliteit (KRW-doelen).

4. Individueel beheer en... beheer door meer betrokkenheid in het gebied

   Uitwerking van nr. 1 is dat de landgebruikers meer gezamenlijk aan zet zijn om het beheer van bodem en watersysteem uit te voeren. En samen te leren en monitoren hoe bodem en water reageren op veranderende omstandigheden en welke impact dit heeft op het landgebruik. Dit heeft ook impact op het verbeteren van de waterkwaliteit.

5. Klein lokaal herstel en... groter systeemherstel

   We hebben lange tijd meer aandacht gehad voor de ingrepen op relatief kleine schaal, in plaats van robuust systeemherstel. Hier komen individueel belang en algemeen belang bij elkaar en dit kan tot nieuwe afwegingen leiden. Klimaatverandering vraagt om denken op de schaal van het hele systeem.

CONCEPT

6. Technisch beheer en... meer natuurlijk systeem, flexibel/zelf in regelbaar

Naast het feit dat we kunstmatige ingrepen en faciliteiten in het landschap hebben gemaakt én nodig houden, willen we toe naar ‘building with nature’. Hoe kan de natuur richting geven aan het herstel van een natuurlijk systeem? Dit draagt ook bij aan het besef dat de landschappen door de seizoenen heen veranderen en dat we ons daarop aan te passen hebben.

A-B-C watergangen en bodem

Het waterschap onderscheidt het watersysteem in verschillende wateren:

- *A-watergangen* zijn vaarten en weteringen met een belangrijke functie voor water aan- of afvoer. Deze worden onderhouden door het waterschap.
- *B-watergangen* zijn sloten met een lokale functie voor water aan- en afvoer. Eigenaren van de aangrenzende grond onderhouden deze watergangen.
- *C-watergangen* zijn kleinere sloten met vooral een waterbergende functie. Dit is de bron van schoon regenwater voor en van het gebied. Voor deze watergangen geldt geen onderhoudsplicht.
- *Bodem* is de bovenste laag van de ondergrond waarin planten wortelen en bodemvormende processen plaatsvinden.

Keuzes die hierbij kunnen horen zijn bijvoorbeeld:

- We kiezen voor toekomstbestendige landbouw, waarin duurzaam bodem beheer centraal staat. Op sommige plekken betekent dit extensivering.
- Beekdalen worden weer herkenbaar in het landschap, met ruimte voor functies voor voorkomen van wateroverlast en creëren van waterbuffers. We onderzoeken wat er in de buffers wel kan aan gewassen of vegetaties.
- Er zal ruimte nodig zijn voor retentiegebieden voor periodes met hevige neerslag, bijvoorbeeld als dubbelfunctie van agrarische grond;
- De draagkracht van het natuurlijke bodem- en watersysteem wordt vooraf meegewogen bij keuzes over de ruimtelijke inrichting van onze regio.

Welke goede voorbeelden zijn er al in de regio?

- Grondgebonden agrarische bedrijven zetten steeds meer in op bodemgezondheid en productie die klimaat robuust is en helpt bij water vasthouden, waterberging en verbeteren van de waterkwaliteit. Bijvoorbeeld i.s.m. het waterschap via kruidenrijk grasland en via het realiseren van minder uitspoeling (N/P) bij beken.
- Binnen Kringlooplandbouw Utrecht Oost werken boeren aan bodem en water.
- Voor de regio worden gratis bodemcursussen georganiseerd voor boeren en loonwerkers, waarbij betrokken ambtenaren en erfbetreders ook aanschuiven.
- Binnen de Regiodeal Foodvalley wordt onderzoek gedaan naar bodemverbetering via bokashi, kruidenrijk grasland, mestverbetering en andere vanggewassen.
- Er worden vormen van landbouw uitgedacht die kunnen voldoen aan de doelen van de bufferzones van 100-250 meter langs beken.

CONCEPT

2.2.2. Lijn 2: Een vruchtbaar landschap in een gezonde leefomgeving

Voedsel komt van over de hele wereld: We willen veel meer kijken naar ‘wat hier is’ en wat regionaal kan. Waarbij ‘hier’ ook eerst op schaal van (noordwest) Europa kan plaatsvinden. Nederland is een klein land, afhankelijk van het agrarisch bedrijf is een bepaalde schaal nodig voor een gezond verdienmodel. Ook willen we naar een zo efficiënt mogelijke omgang met grondstoffen en watergebruik. Het begint bij een gezond bodem en watersysteem.

Daarbij wil je dieren voeden met voedsel dat niet voor mensen geschikt is, of wel: zoveel mogelijk reststromen en deze zo slim mogelijk benutten. Uiteindelijk streven we naar een zo klein mogelijke footprint, eerlijke ketens en gesloten kringlopen, passend in de omgeving en passend bij de ondernemer. Voorwaarde is een eerlijk en duurzaam verdienmodel waar iedereen in de keten haar rol moet onderzoeken. En waar ruimte wordt ervaren om te ondernemen en met elkaar te leren.

Eerlijke Ketens

Een eerlijke voedselketen is een keten waarin alle schakels in de keten op een transparante manier er samen voor zorgen dat de boer een reële prijs ontvangt. Dat is een prijs die uitgaat van de werkelijke kostprijs en waarde van duurzame productie.

Een inmiddels redelijk bekende vorm van een eerlijke keten is de ‘korte keten’: een afzetsysteem van landbouwproducten, dat een rechtstreekse relatie kent tussen producent en consument. Zo blijf je als consument direct verbonden met je regio en de sociale, culturele, ecologische en economische eigenschappen daarvan.

Er is al veel in beweging in de agrarische sector en er zijn al veel toekomstperspectieven, ideeën en transitiepaden uitgedacht die ingezet kunnen worden. Het is belangrijk om diverse paden tegelijk verder te ontwikkelen, die mogelijk per landschap en onderneming specifiek te maken zijn. De agrarische sector kan inzetten op emissiereductie, gebruik van circulair veevoer, meer CO2 en energieneutrale bedrijven, natuurinclusieve landbouw, uitvoering van natuur en landschapsbeheer, inzet van nieuwe teelten en de eiwittransitie, het vergroten van huiskavels en/of vrijwillige opkoop. Afhankelijk van de specifieke situatie.

Om ‘Foodvalley’ te blijven wil de regio minimaal 500 boeren behouden (Strategische Agenda Regio Foodvalley 2019). Niet alles kan meer overal, maar waar dat kan blijft er ruimte voor diverse vormen van landbouw, ook voor productie voor de (inter)nationale markt. Vandaar dat het woordje ‘ook’ in de uitwerkingen in de tabel. Die ruimte is er voor bedrijfsvoeringen en ontwikkelingen die bijdragen aan het herstel van natuurlijke processen. In de tabel hieronder leest u de uitwerking van deze ontwikkellijn.

Natuurlijke processen

Naast het beschermen van op kaart begrensde natuurgebieden, vinden we het ook belangrijk natuur in de hele regio te helpen herstellen. We noemen dit de natuurlijke processen in bodem, water, lucht, klimaat, flora en fauna. Al deze onderwerpen werken sterk op elkaar in en zijn als geheel leven ondersteunde ecosystemen. Wij mensen, zijn onlosmakelijk deelnemer in deze ecosystemen en het is belangrijk goed rentmeesters te zijn en worden.

CONCEPT

Anders denken “van -> naar”	
1. Van agrariër naar…	…vaker verbrede bedrijfsvoering (landschapsbeheer, zorg, energie, recreatie, educatie, …) met goed verdienmodel
2. Van versnipperde kavels naar…	…Meer regie op grondgebruik en grootte huiskavels
3. Van dierlijke eiwitten naar…	…ook plantaardige eiwitten
4. Van veel mais op akkers naar…	…ook (oude) granen, vlinderbloemigen en wellicht biomassateelten
5. Van consument op afstand naar…	…consument meer nabij
6. Van zelf naar…	…. ook collectief
7. Van ondernemer met (te) strakke regels naar…	…verbindend ondernemer met ruimte voor ondernemerschap (gekaderde ruimte)
Een betere balans tussen	
8. Van maximale opbrengst naar…	…optimale opbrengst
9. Van focus op kwantiteit naar…	…ook focus op kwaliteit met eerlijke prijs
10. Van energie gebruiken en CO2-kosten naar…	…steeds meer elektriciteit en warmte leveren en CO2-energie neutraal
11. Van redelijk wat kunstmatige input naar…	…nog meer organische input
12. Van verzwakte landschappen naar…	…versterken herkenbare landschapselementen en belonen voor instandhouding

1. Van agrariër naar… vaker verbrede bedrijfsvoering (landschapsbeheer, zorg, energie, recreatie, educatie, …) met goed verdienmodel en ondernemersruimte

   Het agrarisch bedrijf kan meer dan alleen voedsel produceren. Op dit moment komen de hoofdinkomsten meestal vanuit verkoop / afzet product. Van betekenis zijn in de voedselproductie is echter één van de mogelijke bedrijfstakken. Afhankelijk van de locatie en de individuele ondernemer zijn er diverse keuzes mogelijk om op een volwaardige manier de bedrijfsvoering te verbreden. Met het oog op het creëren van aantrekkelijke gebieden voor extensieve recreatie voor de toenemende bevolking, zien wij kansen voor landhscapsbeheer en enige mate van recreatief dubbelgebruik. Een goed verdienmodel, gegarandeerd voor de langere termijn, is hierbij essentieel. Op plekken waar dit kan blijft er daarbij ruimte voor landbouwproductie die op de (inter)nationale markt is gericht.

2. Van versnipperde kavels naar… meer regie op grondgebruik en grootte huiskavels

   Door uitruil van gronden kan een boer meer grond bij zijn huiskavel creëren, waardoor alternatieve gewassen of activiteiten die wat meer bewerkelijk zijn mogelijk worden.

3. Van dierlijke eiwitten naar… ook plantaardige eiwitten

   Er is vraag naar plantaardige eiwitten voor humane consumptie: dat kunnen bonen en granen zijn of noten en groenten. Daarbij wordt er gekeken naar insecten als alternatieve bron. We faciliteren

de eiwittransitie van humane voeding (van 60/40 naar 40/60), wat impact heeft op grondgebruik én op gebouwgebonden productie (insecten). Dit biedt ook kansen voor nieuwe verdienmodellen. En een aantal van deze teelten kan bijdragen aan gezonde bodems, meer biodiversiteit en vastlegging van CO2.

4. Van veel mais op akkers naar … ook (oude) granen, vlinderbloemigen en wellicht biomassateelten

   Hieronder vallen bijvoorbeeld teelten die meer tegen droogte kunnen, die geschikt zijn voor menselijke cinsumptie of die helpen bij de energietransitie of de bouw.

5. Van consument op afstand naar… consument meer nabij

   Evenwichtige ketens stimuleren, zowel korte ketens, als betere samenwerking met supermarkten en andere marktpartijen. De relatie tussen boer en burger versterken, waarbij de consument vertrouwen krijgt/behoudt in het voedselsysteem. Consument leren over gezonde voeding, wat daarbij komt kijken en wat hun eigen bijdrage kan zijn aan een leefbaar en gezond landelijk gebied.

6. Van zelf naar... ook collectief

   Georganiseerd in collectieven zijn er soms andere verdienmodellen mogelijk en is een ondernemer minder kwetsbaar.

7. Van ondernemer met (te) strakke regels naar… verbindend ondernemer met ruimte voor ondernemerschap

   Er is experimenteerruimte en toekomstperspectief nodig om te kunnen investeren in wat de maatschappij vraagt.

8. Van maximale opbrengst naar… optimale opbrengst

   Een opbrengst die de grond minder uitput. Kunstmest zoveel mogelijk vervangen door dierlijke mest(producten) in combinatie met stikstofvastlegging door vlinderbloemigen en terugwining van fosfaat uit menselijke mest. We stimuleren bodemleven om zo ook een optimale voedingswaarde van gewassen te bewerkstelligen. Waarbij we inzetten op reductie van de uitstoot van ammoniak, fijnstof en geur.

9. Van focus op kwantiteit naar… ook focus op kwaliteit met eerlijke prijs

   Goede producten voor een goede prijs. De gehele keten neemt hierin zijn verantwoordelijkheid. We gaan van alleen een (financierings)focus op rendement en risico's naar focus op waarden, innovatief en toekomstbestendig. Diensten die de boer aan de maatschappij levert worden betaald en gewaardeerd in bijvoorbeeld ondernemersruimte

10. Van energie en CO2-kosten naar… steeds meer CO2-energie neutraal

    Agrarische bedrijven kunnen door een mix van zonne-energie, windenergie en potentieel waterstof energie neutraal of mogelijk energie leverend worden en bijdragen aan CO2 opslag. Dat laatste kan ook door keuze voor andere gewassen.

11. Van kunstmatige input… naar ook organische input

    Inzetten op circulair veevoer, kringlopen meer lokaal sluiten (regionaal en NW-Europa). Minder soja en feed van elders.

12. Van verzwakte landschappen naar… versterken herkenbare landschapselementen en belonen voor instandhouding

    Het terugbrengen van herkenbare landschapselementen als hagen etc. in het agrarisch landschap. Instandhouding hiervan door ondernemers rechtvaardig belonen.

CONCEPT

Keuzes die hierbij kunnen horen zijn bijvoorbeeld:

- We kiezen voor meer regie op ruimte, met een ondersteunend functieveranderingsbeleid waarin we bijvoorbeeld minder of geen woningen meer toestaan op voormalige agrarische bedrijven.
- Beschermen van landbouwgrond, ook van stoppende boeren.
- Onafhankelijke voorlichting voor boeren, meer inzicht door kennisdelen en (nul)metingen, inzet van experts.
- Beloning van koplopers.
- Voorzover lokaal en regionaal haalbaar is, dragen we bij aan een eerlijke prijs voor producten. Minimaal de kostprijs (met daarin ook de arbeid), plus ruimte voor innovatie. Bijdragen aan milieu kunnen extra ruimte geven.
- Experimenteerruimte om knelpunten in wet- en regelgeving (tijdelijk) te verminderen. Om te onderzoeken hoe je beter kunt boeren heb je experimenteerruimte nodig.
- Qua energie worden boeren steeds meer zelfvoorzienend en leverend, waarvoor bestemmingsplannen ruimte (gaan) bieden, zoals door het mogelijk maken van voldoende hoge “boerderijmolens” (30-35 meter).

Welke goede voorbeelden zijn er al in de regio?

- Het Praktijkcentrum Emissiereductie Veehouderij (PEV) heeft een werkwijze ontwikkeld waarbij onderzoek naar nieuwe technieken plaatsvindt in bestaande stallen. Met behulp van Wageningen UR lukt het om nieuwe technieken te testen en valideren.
- Binnen de Regiodeal Foodvalley wordt onderzoek naar innovaties en effecten van management nu toegepast om ook minder ammoniak (stikstof) uit te stoten. Ook wordt gekeken naar het aanplanten van bomen (agroforestry) in uitlopen van kippen en op erven, om stallen heen.
- Er is een Agroloket waar veel informatie vindbaar is en waar boeren terecht kunnen met vragen;
- Er zijn agrarisch coaches beschikbaar voor een begeleidingstraject voor bedrijfsontwikkeling.
- Er zijn Korte Keten initiatieven en die worden door gemeenten ondersteund.

2.2.3. Lijn 3: Een natuurlijk landschap dat verbindt

In de regio zijn al veel landgebruikers bezig hun negatieve impact op de bodem, water, uitstoot en biodiversiteit om te buigen naar nul impact of zelfs natuur herstellend (regeneratief). Dat kan en moet op meer plekken. Dit vraagt een omslag in ons denken en onze kennis hierover. Alleen al het creëren van meer variatie in het landschap draagt bij aan de basiskwaliteit in soorten.

Uiteindelijk willen we in een wereld leven waarin ‘gewone’ soorten ook gewoon (en niet schaars) zijn. Hiervoor moeten we ons richten op herstel van het gehele natuurlijke systeem. Juist ook buiten de grenzen van de planmatig toegekende natuurgebieden. De ontwikkellijn gaat er daarbij vanuit dat als de condities van algemene, niet bedreigde soorten verbeteren, de positie van alle soorten (en dus biodiversiteit) verbetert. Dit kan op basis van de aanwezige landschapstypen in een gebied concreet gemaakt worden. We richten ons naast het beschermen van natuurgebieden (N2000) op herstel van natuurlijke processen. Die zijn overal: van bedrijfsperceel tot achtertuin en tussen lucht en bodem.

Er is een sterke relatie met de ontwikkellijn *Bodem en watersysteem brengen we in balans*. En de samenwerking met de landschapsbeheerders en agrariërs is noodzakelijk. In de tabel hieronder leest u de uitwerking van deze ontwikkellijn.

CONCEPT

Anders denken “van -> naar”	
1. Naast het beschermen van N2000/GNN gebieden...	… Ook zorgen voor een basiskwaliteit natuur in de hele regio en juiste beheer van natuur
2. Van natuur als kostenpost naar…	… Natuur als betaalde ecosysteemdienst en randvoorwaarde
3. Van natuur als nut (bosbouw, speelveld, …) naar…	… Ook natuur als intrinsieke waarde
Een betere balans tussen	
4. Naast natuur als plek voor buitenactiviteit...	… Natuur in je directe leefomgeving, tot op je eigen erf en tuin
5. Van sterke contrasten tussen landschappen en dorp/stad naar…	… Verweven van cultuurlandschappen met natuurkwaliteit tot aan de voordeur (bodemleven, schoonwater, groenblauwe dooradering)
6. Van centraal beheer naar…	….meer beheer door het gebied zelf, in goed overleg en samenwerking

1. Naast het beschermen van N2000/GNN gebieden… ook zorgen voor een basiskwaliteit natuur in de hele regio

   Zodat de algehele leefomgeving groener, gevarieerder en gezonder wordt. Dit vraagt om integrale keuzes in ruimtegebruik. Het formuleren, realiseren en monitoren van een basiskwaliteit kan voor meer ontspanning zorgen. Als de algehele natuur kwaliteit vergroot wordt kunnen we ook kijken of er in N2000 gebieden meer mogelijk is door bijvoorbeeld soms extra functies toe te staan. We bepalen per gebied gezamenlijk welke basiskwaliteit we willen en hoe de huidige situatie is.

2. Van natuur als kostenpost naar… natuur als ecosysteemdienst en randvoorwaarde

   Een nieuwe manier van kijken naar economische waarden, onderdeel van brede welvaart en de welzijnseconomie. Het is belangrijk om natuurwaarden uit te drukken in onze standaard “grootheid” euro’s. Hiermee kunnen we het makkelijker inzetten om de balans in evenwicht te krijgen (true pricing). Ook meer verbinding is tussen stad en platteland helpt hierbij.

3. Van natuur als nut (bosbouw, speelveld, …) naar… ook natuur als intrinsieke waarde

   Niet alle natuur hoeft een functie te hebben, historisch was dit vaak de gedachte. Natuur kan ook van zichzelf mooi zijn en niet van iets of iemand zijn. Voorwaarde voor deze uitwerking is dat er (weer) meer verbinding is tussen stad en platteland.

4. Naast natuur als plek voor buitenactiviteit… natuur in je directe leefomgeving, tot op je eigen erf en tuin

   Je gaat niet alleen de natuur in als je deze bewust opzoekt, maar het is onderdeel van je dagelijks leven, waardoor je leefomgeving een prettigere plek wordt en je het meer kunt zien en waarderen.

5. Van sterke contrasten tussen landschappen en stad naar … natuur integraal opgenomen in het gebied (bodemleven, schoonwater, Groenblauwe Dooradering)

   Verschil tussen natuur en landschap (of natuurlijke processen) verzachten, niet alleen de fysieke grenzen maar ook de functiegrenzen. Hierdoor ontstaat meer diversiteit. Denk aan Landbouwinclusieve natuur, of natuurinclusieve landbouw, maar ook initiatieven als moestuinen, voedselbossen en herenboeren. Beleefbaar en bereikbaar. Daarbij moet de verbinding tussen de stad, burger, boer, en natuur verbeterd worden om de tegenstellingen te verkleinen.

CONCEPT

6. Van centraal beheer naar… meer beheer door het gebied zelf

Dit betekent dat TBO's ook beheer en regie deels moeten gaan loslaten en/of nog meer de samenwerking aangaan met het gebied (samenleving heeft gedeeld eigenaarschap). Wat er bottom-up georganiseerd kan worden, moet bottom-up. Niet alleen de mensen in het buitengebied zijn hiervoor belangrijk maar juist ook de mensen in de dorpen en steden. Verantwoordelijkheid nemen voor beheer en onderhoud van natuur en landschap waar je zelf 'dagelijks' van geniet. Het beeld hierbij is dat natuur niet van de overheid is, maar van de mensen in het gebied zelf.

Keuzes die hierbij kunnen horen zijn bijvoorbeeld:

- We zitten in op meer biodiversiteit op erven en in tuinen en landbouw die bijdraagt aan biodiversiteit (natuurinclusief).
- We werken aan robuuste groene structuren voor biodiversiteit en klimaatadaptatie.
- Als het geheel robuuster is kunnen we ook de andere kant op meer verzachten (in strenge gebieden meer functies toelaten, minder spanning als er eens een extra boom om gaat).
- Als we meer groen willen én meer woningen moeten we mogelijk vaker de hoogte in en de wijze van bouwen meer natuurinclusief maken.
- We moeten inzetten op communicatie om de beleving en de relatie tussen de burgers, boeren en natuur te verbeteren. Inzicht geven in wat er niet op orde is, ook in de dorpen, wat er aan mooie initiatieven zijn en waar mensen aan bij kunnen dragen.

Welke goede voorbeelden zijn er al in de regio?

- Via Dorpen in het groen komt er jaarlijks extra groen beschikbaar voor aanplant van o.a. heggen en bomen.
- Vanuit het Programma Natuurinclusieve Landbouw Gelderland (www.pnlg.nl) wordt duidelijk dat boeren kunnen bijdragen aan natuur en biodiversiteit. Onder andere in de landbouwenclave op de Ginkel en binnen de zogenaamde 'Koplopersgroep' in de regio. De waardering en/of beloning voor boeren is nog niet op orde;
- In meerdere gemeenten zijn projecten voor bloemrijke akkerranden en voor weidevogelbeheer, voor gebieden waarvoor de betreffende provinciale regelingen niet beschikbaar zijn;
- Diverse gemeenten hebben het gezamenlijk opgestelde "Bouwen aan het landschap op de tussenschaal" in hun manier van werken opgenomen, waardoor met landschappelijke inpassing van projecten wordt gebouwd aan grotere structuren (i.p.v. aan het 'wegstoppen' van nieuwe bebouwing).
- Stichting Landschapsbeheer Gelderland heeft al diverse vrijwilligersgroepen opgezet rondom diverse vormen van natuur- en landschapsonderhoud.

CONCEPT

3. WAT IS ER NODIG?

3.1. INHOUDELIJK PROCES UITWERKING

Het **derde** deel beschrijft de uitvoerende kant van het perspectief. Om de beschreven ontwikkellijnen in te vullen is het nodig om ze praktisch te maken en ervoor te zorgen dat ze concreet gaan bijdragen aan de opgaven die voorliggen op gebied van stikstof, klimaat, water en natuur. Komend voorjaar werken we als regio, samen met inhoudelijk deskundigen, provincies, waterschap en overige stakeholders verder aan de invulling van dit deel. We organiseren meerdere overlegmomenten om kennis en ideeën op te halen. Dat wat er zonder vaststellen van het RPLG al kan en bijdraagt aan het behalen van doelen en ontwikkelruimte, wordt voortgezet en / of in gang gezet. Hier wordt in 2023 een beter beeld van gevormd.

Als het gaat om de samenwerkingen om te komen tot het landelijk perspectief, dragen we zorg voor het verbinden van lokale (gebieds)processen, het regionaal perspectief, de ontwikkeling van de twee provinciale programma's (Gelderland en Utrecht) en de doelen vanuit het nationaal programma. Daarbij bouwen we voort op en geven invulling aan eerder gemaakte besluiten en beleid en werken we mee aan het halen van bovenregionaal gestelde doelen.

De uitvoering van het RPLG, verbonden aan het NPLG, is een adaptief en iteratief proces voor de komende jaren/decennia, waarin we samen optrekken, leren en zoeken naar de beste oplossing. Dit is een afgewogen combinatie van ruimtelijke aspecten, sociaaleconomische aspecten en de doelen die we moeten en willen halen. We gaan slim kiezen hoe we prioriteiten stellen in de maatregelen en instrumenten, om de stap naar voren te kunnen zetten, passend bij de korte termijn opgaven en bij het lange termijn perspectief dat aan het ontwikkelen zijn. U kunt zich voorstellen dat de delen 2 en 3 van dit RPLG sterk met elkaar samenhangen en deel 2 zullen we daarom ook in 2023 bijstellen wanneer dat nodig is.

Dit doen we door maatregelen te bedenken die ervoor zorgen dat we binnen de grenzen (of doelen) van het ecologische en maatschappelijk systeem gaan komen (op termijn). Een voorbeeld hiervan staat hieronder. Hiermee beantwoorden we vragen als: WAT moeten we doen? Hoe draagt dit bij aan wat (positief/negatief/neutraal)? Wat doen we al? Wat knelt? Wie is "we"? Wat heeft prioriteit? Hoe maken we het meetbaar? Deze antwoorden zijn (deels) specifiek te maken voor de verschillende typen landschap die de regio kent. Rondom beken zijn andere doelen, maatregelen en effecten te bedenken, dan op de hogere zandgronden. Hierbij zetten we experts in zetten we in op rekenen en tekenen.

Maatregelen irt Systeemdoelen	Regie op grondgebruik	Nieuwe teelten	Meer alternatieve eiwitbronnen	Verbreding bedrijfvoering	Gebruik rest stromen	….
Bodem en water						-
Verdien-vermogen						0
Biodiversiteit						+
Circulair						++
Klimaat						--
Gebieds-identiteit						?
…	++	-	+	--	0	+

CONCEPT

Bovendien zetten we in op het ontsluiten van inhoudelijke kennis, ervaring en creativiteit van bedrijven, organisaties en overheden. Hierbij is het noodzakelijk dat data gedeeld kan worden op het abstractieniveau dat voor de regio relevant is (wat juridisch op dit moment nog niet te realiseren is). We ontwikkelen tijdens het uitwerken van deel 3 een kennisagenda. Waar mogelijk beantwoorden we vragen direct samen met experts uit de regio. Waar nodig zetten we extra onderzoeken uit.

3.2. AANZET BELANGRIJKE KEUZES GEMEENTEN EN SUCCESVOORWAARDEN

In het onderstaande geven we een aanzet voor dit deel, op basis van wat er al bekend is over knelpunten die in de weg staan en wat er voor nodig is om die knelpunten op te lossen. Bij de uitwerking daarvan gaan we onderscheid maken in de verantwoordelijkheden van de verschillende partners: wie gaat waarover en heeft een rol in de oplossing? We denken nu aan de volgende indeling:

- Lokaal/regionaal, te onderscheiden naar ondernemers, inwoners, gemeenten, Waterschap
- Provinciaal, met name de provincies Gelderland en Utrecht
- Landelijk, te onderscheiden naar rijksoverheid en wellicht landelijk ondernemers- en belangenorganisaties

3.2.1. Belangrijke vraagstukken en keuzes voor gemeenten

We staan voor grote opgaven en belangrijke keuzes. Het RPLG heeft tot doel daar richting aan te geven. Dit zal van de gemeenteraden besluiten vergen met impact voor inwoners en voor de gemeentelijke organisatie. U moet dan denken aan besluiten over:

A. Ruimtelijke ordening
B. Flankerend beleid
C. Rollen die de gemeente wil nemen
D. Capaciteit van de ambtelijke organisatie

Om het perspectief te realiseren zien we maatregelen voor de korte, middellange en lange termijn. Soms zal het nodig zijn tijdelijke maatregelen als overbrugging in te stellen tot de lange termijn maatregelen zijn ontworpen en geïmplementeerd. Ook is het gezien de snelheid van het proces nodig op de korte termijn handelingsopties aan gemeenten aan te bieden en input te leveren voor de provinciale programma's.

In het onderstaande staat wat er verwacht kan worden. Er staat een beknopte opsomming, omdat dit de komende maanden verder uitgewerkt wordt.

A. Ruimtelijke ordening
   - Vertalen van het RPLG naar omgevingsplannen en flankerend beleid, waaronder o.a.:
     - In samenspraak met de provincie mogelijk te definiëren overgangsgebieden langs Natura 2000
     - Keuzes m.b.t. toelaatbaarheid van functies en gebruiksvoorwaarden op basis van het bodem- en watersysteem, landschapstypen en natuurwaarden (biodiversiteit)
     - Keuzes t.a.v. functies in de nabijheid van dorpen waarbij we streven naar meer verbinding van stedelijk gebied met buitengebied
     - Experimenteerruimte bieden door flexibele regels en maatwerk
     - Mogelijkheden voor verbredingsactiviteiten en energieopwekking
   - Functieveranderingsbeleid laten aansluiten op het RPLG en doorvertalen naar gemeentelijk beleid
   - Bescherming van landbouwgrond voor voedselproductie

CONCEPT

- Vergunningverlening herinrichten op de overeengekomen doelen en toewerken naar doelsturing via data (sensoring en monitoring)
- Vertalen van de gebiedsplannen als uitkomsten van de gebiedsprocessen naar juridische borging, waaronder het ruimtelijke beleid

B. Flankerend beleid
- Structurele langjarige beloning van maatschappelijke diensten (zoals landschapsonderhoud, vergroting biodiversiteit, recreatief medegebruik, wateropgaven, CO2-vastleggen) vanuit gemeentelijke financiële middelen. Hiervoor een systematiek ontwikkelen die boeren en andere ondernemers in staat stelt om omgevingsgericht te ondernemen, waaronder mogelijk een (regionaal) kpi-systeem (kritische prestatie indicatoren), ondersteund door certificering en dataverzameling
- Instellen en organiseren van een landschapsfonds;
- Basiskwaliteit natuur (biodiversiteit) realiseren en monitoren;
- Ondernemerschapsbegeleiding voor doorontwikkeling:
    - aanbod trainingen en coaching
    - faciliteren opstellen individuele ondernemingsplannen
    - faciliteren overname en opvolging
- Innovatiebevordering techniek, management en nieuwe voedselsystemen, door het stimuleren, faciliteren en cofinancieren van:
    - Pilots en onderzoek
    - Kennisdeling en netwerkontwikkeling
    - zoveel mogelijk zelf het goede voorbeeld te geven (denk aan korte keten kantines)
- Kennisdeling en stimuleren m.b.t. landschapsonderhoud en verhogen biodiversiteit, ook door vrijwilligers die geen eigenaar zijn van landschapselementen
- Begeleiding bij bedrijfsbeëindiging
    - Carriéreswitch / werk-naar-werk begeleiding
    - sociaal-emotionele begeleiding

C. Rollen die de gemeente wil nemen
- Keuze van de rol in gebiedsprocessen: regie nemen, deelnemen of uitkomsten afwachten
- Mate van regie nemen om de beschikbaarheid van grond (toegang tot grond) voor regionale en natuurinclusieve voedselproductie te faciliteren en te structureren (kavelstructuur). Denk aan het inrichten van bijvoorbeeld een regionale grondbank
- Keuzes m.b.t. het bovenstaande flankerend beleid (sturen en regisseren en/of faciliteren en/of financieren)

D. Capaciteit van de ambtelijke organisatie

De benodigde capaciteit is uiteraard sterk afhankelijk van een aantal factoren:
- Omvang van het buitengebied en (daarmee) het aantal locaties waar veranderingen plaatsvinden
- Ligging nabij of in Natura 2000 (hoe dichterbij hoe groter de opgaven)
- Keuzes m.b.t. de rolneming

Er is in ieder geval capaciteit nodig voor:
- De beleidsvertaling naar de individuele gemeente
- Invulling van de rol in gebiedsprocessen
- Uitvoeringscapaciteit voor ruimtelijke plannen en vergunningen voor de uitvoering van ondernemingsplannen en gebiedsplannen
- Uitvoering van flankerend beleid

We beginnen niet vanuit nul. Juist in de regio Foodvalley is er voldoende kennis, wetenschappelijke én praktische kennis en voldoende ondernemerschap en samenwerking om dit met elkaar op te

CONCEPT

pakken. Er zijn al diverse activiteiten in beeld en aan de gang die zeker onderdeel zullen worden van dit derde deel van het RPLG. Deze kennis en kunde kunnen gemeenten met elkaar delen.

3.2.2. Voorwaarden voor succes, mede in relatie tot de rol van provincies, Waterschap en Rijk

We zien een aantal voorwaarden die nodig zijn om de gewenste ontwikkelingen op gang te brengen en te houden. Samenwerking vanuit gedeelde verantwoordelijkheid met beide provincies, het Waterschap en het Rijk, als één overheid is hiervoor cruciaal.

- Overheden stellen duidelijke en langjarige kaders en zijn bereid om als één overheid te werken, ieder vanuit haar eigen verantwoordelijkheid en rol. Binnen de kaders gaan overheid en ondernemers samen op zoek naar (planologische) beleidsruimte;
- Kennis(netwerk)ontwikkeling en -deling over onder andere verdienmodellen en bodemgesteldheid- en watersystemen;
- Handelingsvrijheid en ondernemingsruimte voor (agrarische) ondernemers: om veranderingen te begrijpen en implementeren is ruimte en tijd nodig: creatieve ruimte om te leren en experimenteren. Inspiratie en leerruimte motiveert ondernemers om te innoveren; dit vergt ook het wegnemen van belemmeringen in wet- en regelgeving en lef om maatwerk te durven leveren;
- In het verlengde daarvan is versnelling van innovatie urgent. Dit vergt forse en flexibele transitie- en investeringssubsidies en vereenvoudiging van test, beoordelings- en goedkeuringsprotocollen;
- Voorgaande twee aspecten zijn enorm gebaat bij maximale inzet op de omslag van middelsturing naar doelsturing. Onder meer het in het kader van de Regiodeal Foodvalley (2022 – 2024)2 uitgerolde emissie meetnetwerk, inzet van sensoren en dashboards en praktijknetwerk bedrijven Foodvalley, wordt maximaal benut, waar nodig uitgebreid en in ieder geval langjarig voortgezet.
- Monitoring en bijsturing borgen: Een gebied is nooit af. Een transitieproces kost tijd. Dit vraagt om een gezamenlijke zoektocht waarin we elkaar vasthouden. Een gebiedsstrategie voor langere termijn (10 jaar) met concrete monitoringsinstrumenten en momenten helpt hierin;
- Benutten van vakmanschap en actieve ondernemersinzet van de agrariërs. De toekomst maken we samen en dat vergt dat alle boeren de regie (kunnen) houden over hun toekomst. Daarom maken ze een ondernemingsplan voor de ontwikkeling van hun bedrijf. En het vergt een houding en een infrastructuur van samen leren en inspireren. Zo bouwen we, met een blik op de toekomst, voort op de kennis en ervaring die al generaties lang aanwezig is in het gebied.
- Om een eerlijke prijs voor producten te realiseren is het nodig de gehele keten verantwoordelijkheid te laten nemen voor het creëren van een toekomstbestendige landbouw. Dit vraagt om ondersteunend beleid van de Rijksoverheid. Daarnaast zijn sommige diensten die de boer moet leveren niet door te berekenen in het product. Als stallen bijvoorbeeld fors minder ammoniak moeten uitstoten moet de maatschappij die innovatie (mee)betalen. Dit gebeurt op dit moment nog onvoldoende en er zijn nog geen maatregelen of tools voor.
- Verbinden van de bewoners van het stedelijk gebied met het agrarisch buitengebied. Onder andere door het toevoegen van functies en activiteiten en het beter toegankelijk en (verkeers)veiliger maken van het buitengebied. Hierdoor kan meer begrip komen voor elkaars belang wat kan leiden tot een betere waardering voor de ondernemers in het buitengebied.
- Draagvlakontwikkeling door m.b.t. stikstof voorwaarden te stellen aan alle ontwikkelingen (landbouw, industrie, verkeer, wonen);
- Afspraken over de regionale inzet van ontwikkelingsruimte m.b.t. stikstof vanuit de reductiewinst die regionaal met alle inzet is en wordt bereikt.

CONCEPT

CONCEPT

Gemeente	Datum besluitvorming	Aangenomen moties en amendementen
Renswoude	18 oktober	**Geamendeerd beslispunt 2 + toevoeging beslispunt 3** 2. Ten aanzien van deze notitie de volgende wensen en/of bedenkingen in te brengen: • Voor het behalen van doelen ook andere partijen in het landelijk gebied, zoals gemeenten, waterschappen, natuurorganisaties en particulieren aan de lat staan en niet alleen de agrarische sector; • In de contourennotitie op te nemen dat gedwongen uitkoop c.q. inperking van vergunde rechten onder geen beding tot de mogelijkheden behoort; • In de regio Foodvalley, inclusief de overgangsgebieden de keuze voor uitkoop, innovatie of omschakeling te allen tijde bij de betreffende agrariër moet liggen; • Er ruimte wordt geboden voor innovatie en dat we de rijksoverheid oproepen om te borgen dat deze innovatie ook juridisch houdbaar blijft; • Dat voorafgaand aan het uitvoeren van het RPLG een kritische ondergrens moet worden vastgesteld van de omvang van de agrarische sector per diercategorie, om deze duurzaam in stand te kunnen houden; • Dat in het kader van die kritische ondergrens ook aandacht wordt besteed aan aanverwante bedrijven, zoals toeleveranciers; • De overheid faciliteert in wet en regelgeving en biedt fysieke ruimte zodat er een minimale omvang van het aantal agrarische bedrijven per sector gewaarborgd wordt; • Vermindering van productie van dierlijke producten geen doel op zich is, maar een gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen; • Kringlooplandbouw dient meer in Europees verband bezien te worden, waarbij lokale omstandigheden optimaal benut worden voor de voedselproductie; • Voor de benutting van humane reststromen de rol van onder meer de waterschappen belangrijk is in verband met circulaire economie; • De landbouwstructuuranalyse van de WUR mee te nemen bij de opstelling van het RPLG. 3. De gemeenteraden van de overige 7 gemeenten van de regio Foodvalley in kennis te stellen van dit besluit.
Scherpenzeel	1 november	**Geamendeerd beslispunt 1 (enige beslispunt)** 1. Ten aanzien van de Contourennotitie van het Regionaal Perspectief Landelijk Gebied Foodvalley de volgende wensen en bedenkingen in te brengen.

		a. Voor het behalen van de doelen dienen ook andere partijen zoals gemeenten, waterschappen, natuurorganisaties, bedrijven en particulieren bij te dragen. b. Gedwongen uitkoop c.q. inperking van de vergunde rechten niet in te zetten. c. In de Regio Foodvalley, inclusief de overgangsgebieden uitkoop, innovatie of omschakeling altijd de keuze van bedrijven zelf te laten zijn. d. Ruimte te bieden voor innovaties waarvan geborgd is dat ze langdurig juridisch houdbaar blijven, zodat er voldoende zekerheid is voor noodzakelijke investeringen. e. Een kritische ondergrens te definiëren en te realiseren voor de verschillende agrarische sectoren om deze en aanverwante bedrijven duurzaam in stand te houden.
Barneveld	3 november	**Geamendeerd besluit** 1. Beslispunt 1 te wijzigen als volgt: Als wensen en bedenkingen in te brengen op de Contourennotitie van het Regionaal Perspectief Landelijk gebied: de overwegingen zoals hierboven genoemd bij 'is van mening dat'. 2. Beslispunt 2 toe te voegen, luidende: De raden van de overige gemeenten van Regio Foodvalley in kennis te stellen van dit amendement. (Is van mening dat: • Niet alleen de landbouw verantwoordelijk is voor stikstofuitstoot, maar ook industrie en mobiliteit. Deze sectoren moeten ook bijdragen aan vermindering van stikstofuitstoot. • Er een goed evenwicht moet zijn tussen het belang van de Landbouw en Natuurherstel • Er een 0-meting of vertrekpunt moet komen van de huidige Natuurstaat; • De Natuurorganisaties open staan voor onderzoek in hun gebieden en beschikbare gegevens delen met de betrokken stakeholders; • Er goede ecologische inventarisaties van Natura-2000 gebieden moeten worden opgesteld; • Er goede ecologische data dienen te komen en er niet naar 'gemodereerde' gegevens, ofwel • ingeschatte getallen wordt gegrepen; • De soorten habitattypen op regionale schaal bepaald worden en niet op landelijke schaal;)
Rhenen	8 november	**Geamendeerd beslispunt 1 + toevoeging beslispunt 2** Ten aanzien van de Contourennotitie van het Regionaal Perspectief Landelijk Gebied FoodValley de volgende wensen en bedenkingen in te brengen: a. Voor het behalen van doelen dienen ook andere partijen zoals gemeenten, waterschappen, natuurorganisaties, bedrijven en particulieren bij te dragen.

		b. Natuur en recreëren belangrijke waarden zijn en tegelijkertijd het bestaansrecht van bestaande agrariërs als uitgangspunt te nemen; c. In de Regio Foodvalley de keuze in eerste instantie aan de bedrijven zelf over te laten ten aanzien van omschakeling of innovatie. d. Ruimte te bieden voor innovaties waarvan geborgd is dat ze langdurig juridisch houdbaar blijven, zodat er voldoende zekerheid is voor de noodzakelijke investeringen. e. Met de gesprekspartners en met name met de betreffende ondernemers f. álle opties door te nemen om van daaruit de juiste balans te zoeken. 2. Beslispunt 2 toe te voegen, luidende: De raden van de overige gemeenten van Regio FoodValley in kennis te stellen van dit amendement.
Ede	10 november	**Geamendeerd beslispunt 2** 2. ten aanzien van de Contourennotitie Regionaal Perspectief Landelijk gebied van Regio Foodvalley de volgende wensen en bedenkingen in te brengen: • een overzicht te geven van de beleidsinstrumenten die de Foodvalley gemeenten kunnen inzetten voor het beleid in het landelijk gebied, welke instrumenten hiervan nu al ingezet worden en zo mogelijk daarbij aan te geven welke keuzes de Foodvalley gemeenten daarbij kunnen maken of al gemaakt hebben; • bij de verder uitwerking van de Contourennotitie voldoende rekening te houden met het lokale (bijvoorbeeld omgevingsvisie) en regionale beleid (denk aan functieveranderingsbeleid Regio Food Valley en de RES).
Nijkerk	24 november	Geen moties en/of amendementen
Wageningen	12 december	**Aangenomen motie Wageningse aandachtspunten in RPLG** We vragen het college om de volgende punten met klem en nadruk te (blijven) behartigen in het RPLG: • aandacht te hebben en houden voor een goede balans tussen natuurwaarden en landbouwwaarden; • stakeholders vanuit natuur- en milieu- en recreatie-organisaties nadrukkelijk bij het RPLG te betrekken; • te pleiten voor het deelnemen van de Utrechtse gemeenten aan het Gelderse proces van het RPLG en het Veluwe Arrangement; • aandacht te blijven vragen voor 'het goede gesprek' binnen de regio, en het belang van het ook op raadsniveau uitwisselen tussen de acht gemeenten; • aan te sluiten bij de ambities die het Aanvalsplan Landschapselementen heeft gesteld en in regionaal verband aan te dringen op voldoende middelen hiervoor vanuit het Rijk;

		• het belang van een te starten pilot om in samenwerking met de Triple Helix economische modellen te ontwikkelen, waarin natuurinclusieve landbouw en natuuronderhoud hand in hand gaan en een duurzame ecologische bedrijfsvoering mogelijk wordt gemaakt.
Veenendaal	15 december	Geen moties en/of amendementen

Bijlage 2B: Verwerking Wensen en bedenkingen van de raden op de Contourennotitie

Algemene Reactie
Door de gemeenteraden zijn wensen en bedenkingen ingebracht met het doel de uitwerking van de Contourennotitie waar nodig bij te sturen. Over een deel van de ingebrachte wensen hebben we geconstateerd dat dit aandachtspunten zijn die wij van harte delen en die ook, wellicht wat minder expliciet, al geborgd zijn in de Contourennotitie, dan wel voor de verdere uitwerking al voorzien zijn.

Dat gaat om de opmerkingen die gemaakt zijn over de balans tussen natuur, landbouw en andere waarden, over het betrekken van stakeholders en benutten van aanwezige kennis, de diversiteit aan, en keuzevrijheid voor ondernemers, langjarige duidelijkheid en zekerheid voor ondernemers t.b.v. innovatie, het leidend zijn van de grote opgaven en niet de vermindering van dieraantallen, en economische modellen voor duurzame en natuurinclusieve landbouw. Waar dit onvoldoende duidelijk is, zullen we dat expliciet benoemen.

Eén van de wensen is om een “overzicht te geven van beleidsinstrumenten van de gemeenten”. Dat zal worden beschreven in deel 3 van het RPLG, waarin we uitwerken welke instrumenten er nodig zijn om de doelen te bereiken. Daarbij betrekken we nadrukkelijk ook bestaande instrumenten, waaronder gemeentelijk (omgevings)beleid: wat werkt goed, wat zouden we moeten aanpassen en welk nieuw beleid is nodig? De actualisatie van het functieveranderingsbeleid wordt hier in wisselwerking bij betrokken.

Wat we op basis van de wensen en bedenkingen in ieder geval verduidelijken is dat:
- er opgaven zijn voor alle partijen, dus ook overheden, particulieren en andere ondernemers dan alleen boeren;
- de schaal van kringlooplandbouw niet alleen lokaal en regionaal is, maar vaak op de schaal van Europa bezien moet worden;
- de maatschappelijke opgaven en doelen leidend zijn.

Wensen waarvan we voorstellen die niet rechtstreeks over te nemen
Wij onderschrijven het belang van een *“kritische ondergrens”* voor de primaire sectoren en de bijbehorende keten. Om die reden is het onderzoek daarnaar opgenomen in de onderzoeksagenda (2.2, 2.3 en 2.4) van de Contourennotitie. Maar of op basis van die onderzoeken eenduidig een kwantitatieve ondergrens per diercategorie kan worden vastgelegd is naar onze mening niet vooraf te zeggen. Ons voorstel is om in de loop van het traject van het opstellen van het RPLG te bezien of dit wenselijk en mogelijk is.

Met betrekking tot de wens om te stellen *“dat gedwongen uitkoop c.q. inperking van vergunde rechten”* niet wordt ingezet, is ons voorstel om dat niet op te nemen. Het Algemeen Bestuur van de regio is zeker van mening dat gedwongen uitkoop ongewenst is en wij zullen dat in het RPLG benoemen. Maar het stellig vastleggen van dit uitgangspunt wekt verwachtingen die wij als

gemeenten niet waar kunnen maken in het geval de rijksoverheid besluit om toch tot gedwongen uitkoop over te gaan. Wij zijn daarnaast geen voorstander van het vooraf uitsluiten van het inperken van vergunde rechten. In de eerste plaats om een vergelijkbare reden als met betrekking tot de gedwongen uitkoop. Namelijk doordat de provincies kunnen besluiten tot een dergelijke inperking. In de tweede plaats omdat wij niet uitsluiten dat dit een weloverwogen onderdeel kan zijn van een goede aanpak. Het beeld is in de maatschappij ontstaan dat het hebben van een vergunning voor een hoeveelheid emissies een “vergund recht” is, terwijl het feitelijk een “toestemming voor een bepaalde mate van vervuiling” is, onder voorwaarde dat het nodig is. De milieuregelgeving is erop gericht milieu-emissies te verminderen waar dat haalbaar en betaalbaar is. Als overheden zouden we de vrijheid moeten houden om toegestane emissies te schrappen als de vergunning niet meer gebruikt wordt. Bijvoorbeeld als er al langere tijd geen dieren meer worden gehouden. Dat er een markt is ontstaan waarin betaald wordt voor vergunde (ammoniak)-emissies doet daar niet aan af.

Met betrekking tot de wens om “*habitattypen op regionale schaal te bepalen in plaats van op landelijke schaal*” stellen wij voor dit niet op te nemen, omdat de bepaling daarvan vastligt in Europese Regelgeving. Er is geen ruimte om regionaal af te wijken van de geldende criteria.

Inhoudelijke wensen
In de meegegeven wensen en bedenkingen zien wij een aantal inhoudelijke punten die wij onderschrijven. Dat gaat om de onderstaande aspecten.

Als aandachtspunt voor de komende jaren zullen wij de samenwerking met het Waterschap t.b.v. mogelijke benutting van humane reststromen (faecaliën) benoemen.

Bij de uitwerking zullen wij i.s.m. de provincies en de terreinbeherende organisaties informatie verzamelen over de huidige staat van de (beschermde) natuur. In het RPLG zullen wij aandringen op een goede monitoring op basis van ecologische data van de effecten van alle ontwikkelingen die de komende jaren zullen plaatsvinden. Voor een deel van deze data (m.n. stikstofdepositie) zetten wij er samen met diverse partners op in om het Meetnetwerk van de Regio Deal Foodvalley uit te breiden en na de Regio Deal-periode voort te zetten.

We onderzoeken hoe we met het RPLG kunnen aansluiten op het Aanvalsplan Landschapselementen, waarbij het verkrijgen van voldoende middelen hiervoor van het Rijk een belangrijk aandachtspunt is.

Wensen over het proces
Wij onderschrijven de wens om het RPLG integraal op te stellen voor de Utrechtse en Gelderse gemeenten. Daarover zoeken wij voortdurend het gesprek met beide provincies. De raad van Wageningen heeft de wens meegegeven dat de Utrechtse gemeenten deelnemen aan het proces in Gelderland. Ons voorstel is dat wij samen met de Utrechtse gemeenten en beide provincies verkennen of dat mogelijk is. In een vroegtijdig stadium van het proces moet duidelijk worden of deelname van de Utrechtse gemeenten aan het Gelderse proces juridisch houdbaar en uitvoerbaar is, zonder dat de Utrechtse gemeenten achteraf geconfronteerd worden met afwijkend Utrechts beleid.

Ook de wens om in de regio het gesprek te blijven voeren en om ook voor uitwisseling op raadsniveau te zorgen, delen wij. Daarom organiseren wij in 2023 zowel een gezamenlijke raadsinformatiebijeenkomst als een verbreed regionaal raadsgesprek, zoals dat in oktober 2022 ook over de verstedelijkingsstrategie is geweest.

Economic Board Regio Foodvalley

ADVIES CONTOURENNOTITIE REGIONAAL PERSPECTIEF LANDELIJK GEBIED

AANLEIDING

Contourennotitie Regionaal Perspectief Landelijk Gebied

- De Contourennotitie bevat opgaven, ontwikkelprincipes en een onderzoeks- en ontwikkelprogramma als uitgangspunten voor de uitwerking van een Regionaal Perspectief Landelijk Gebied (hierna: RPLG) voor Regio Foodvalley.
- De Contourennotitie is daarmee vanuit Regio Foodvalley ook de aanzet voor een structurele samenwerking en wisselwerking met beide provincies gedurende het opstellen van de gebiedsplannen en provinciale programma's die zij uiterlijk 1 juli 2023 bij het rijk moeten indienen.
- De ontvangen wensen en bedenkingen van raden en het gevraagde advies van de Economic Board worden betrokken bij de uitwerking van de Contourennotitie tot het RPLG.

Kamerbrieven 25 november 2022

- Op 25 november heeft het kabinet meerdere brieven gestuurd aan de Kamer over de toekomst van de Landbouw, innovatie van emissiearme stalsystemen en de voortgang van het Nationaal Programma Landelijk Gebied. De inhoud van deze Kamerbrieven neemt de Economic Board mee in haar advies.
- Het advies is daarmee niet alleen een inhoudelijke reactie op de contourennotitie maar geeft tevens weer wat de regio volgens de Economic Board nodig heeft van het Rijk om tot een succesvol Regionaal Perspectief voor het Landelijk gebied te komen.

ALGEMEEN

Ruimte voor samenwerking

- Regio Foodvalley is hét gebied in Nederland waar zowel de uitdagingen als de kansen liggen voor het Landelijk Gebied. De totstandkoming van de contourennotitie laat zien dat de diverse partijen in Regio Foodvalley - van ondernemers tot onderwijsinstellingen en overheden - de verantwoordelijkheid willen nemen om vanuit de landelijke regie, gezamenlijk inkleuring te geven aan een toekomstig bestendige en gezonde primaire én secundaire sector.
- De Economic Board erkent de noodzaak van het Rijk om regie te voeren op de stikstofaanpak en landbouwtransitie. Er is echter regelruimte nodig voor de provincies en regio om binnen deze kaders tot een aanpak te komen die past bij het gebied. Dit vraagt flexibiliteit, minder regeldruk en experimenteerruimte. Alleen op die manier kunnen wij komen tot een breed gedragen aanpak, waarbij rekening is gehouden met de impact die de transitie heeft op de boeren die dit gebied hebben gemaakt tot wat zij vandaag is.

Vakmanschap

- Boer zijn is een vak. Veel te lang en veel te vaak is dit vak ondergewaardeerd. Zo ook de rol die dit kan spelen bij het tegengaan van emissies.
- In Regio Foodvalley laten boeren op meerdere plekken zien dat met goed vakmanschap op een boerenbedrijf, een grote emissiereductie gerealiseerd kan worden. De boeren die hiermee bezig zijn, zijn intrinsiek gemotiveerd om productiekwaliteit en productiviteit te vergroten met respect voor de natuur en de maatschappelijke omgeving. De Economic Board adviseert dan ook om in het perspectief voor het landelijk gebied veel meer in te zetten op het gebruik van dit vakmanschap en de gebiedsgerichte kennis bij het vinden van werkende oplossingen. En om samen te werken aan het behoud en uitbreiding van dit vakmanschap in de primaire sector. Hiervoor is het nodig om op basis van onderzoek de kpi's voor vakmanschap te bepalen en deze vervolgens te borgen in beleid.

- Meer nadruk op vakmanschap vraagt van de onderwijsinstellingen in de regio om het onderwijs hier ook op toe te spitsen. De Economic Board adviseert het onderwijs in de regio om zo snel mogelijk in kaart te brengen wat nodig is om versneld leergangen aan te bieden.
- De Economic Board adviseert de triple helix partijen in de regio daarbij om nog meer gebruik te maken van het praktijkonderzoek dat de regionale onderwijsinstellingen kunnen bieden om het vakmanschap in de primaire én secundaire sector te ondersteunen. Een samenwerking tussen het hoger onderwijs en beroepsonderwijs in de regio is hierbij onontbeerlijk.
- De Economic Board wil benadrukken dat vakmanschap niet perse biologisch of extensief boeren betekent. Vakmanschap is toepasbaar op alle vormen van landbouw. De Economic Board adviseert de partijen binnen en buiten de regio om te waken voor het gebruik van terminologie die vakmensen in de primaire sector tegenover elkaar zet.

Ammoniak en Stikstofoxiden scheiden

- Om in Regio Foodvalley als triple helixpartijen gezamenlijk stappen te kunnen zetten is het nodig dat vanuit de landelijke overheid onderscheid wordt gemaakt tussen de reductie van ammoniak en de reductie van stikstofoxiden. De nadruk op ammoniakemissies vanuit de primaire sector zonder maatregelen gericht op de uitstoot van stikstofoxiden via industrie en verkeer is schadelijk voor het vertrouwen dat nodig is voor ondernemers en overheden om op regionaal niveau samen te werken. De Economic Board roept het Rijk dan ook op om zo snel mogelijk duidelijkheid te verschaffen over de maatregelen gericht op het verkeer en de industrie.
- De landbouw en natuur zijn twee kanten van dezelfde medaille. Om met agrariërs in Regio Foodvalley samen te kunnen werken om te komen tot een beter voedselsysteem met behoud van de biodiversiteit, is het nodig dat ook andere sectoren gewezen worden op hun verantwoordelijkheid om behoud van de eigen sector (bijvoorbeeld de bouw) te waarborgen.

Capaciteit en flexibiliteit gemeenten

- Iedere beweging die gemaakt zal worden om bij te dragen aan de landbouwtransitie zal inspanningen van de gemeenten vragen. Vergunningen, verordeningen en bestemmingsplannen die opnieuw moeten worden bezien en moeten worden aangepast om verandering in het landelijk gebied mogelijk te maken. Dit is enorme operatie, waarvan de Economic Board de gemeenten adviseert om hier op tijd op te anticiperen.
- De Economic Board adviseert de gemeenten om op tijd in te zetten op voldoende menskracht en opleiding om de transitie ook vanuit de organisatie mogelijk te maken en daar waar nodig een praktische en flexibele aanpak toe te passen. Regels en procedures zouden het proces in de regio niet mogen vertragen.

CONTOURENNOTITIE

- De Economic Board spreekt haar waardering uit voor de evenwichtige notitie en erkent de uitdaging om in zeer korte tijd te komen tot een breed gedragen plan voor het landelijk gebied in de regio.
- De Economic Board onderschrijft de aandacht die in de contourennotitie uitgaat naar de integrale problematiek in het landelijk gebied waarbij wordt gekeken naar de diversiteit aan opgaven, van woningbouwopgave, landbouwopgave en energie-opgave en niet alleen naar stikstof, maar ook naar CO_2, water, energie en fijnstof.
- Het advies bevat vijf aandachtpunten voor de verdere totstandkoming van het Regionaal Perspectief Landelijk Gebied.

Planning en samenwerking

- De Economic Board vindt het van groot belang dat door alle partijen gezamenlijk wordt toegewerkt naar één gemeenschappelijk RPLG voor Regio Foodvalley. Het belang van deze

samenwerking wordt onderschreven in de contourennotitie echter blijkt dit bij de totstandkoming van de contourennotitie nog onvoldoende door alle partijen te zijn ervaren. Het is essentieel dat het RPLG door alle partijen wordt gedragen, met nadruk op het draagvlak voor het RPLG in de agrarische sector zelf. De Economic Board adviseert dan ook met klem om in de praktijk beter in te zetten op de betrokkenheid van alle triple helix partijen en met name van de land- en tuinbouworganisaties, daar waar dit bij de totstandkoming van de contourennotitie niet in alle gevallen is gelukt. De Economic Board adviseert om concrete afspraken te maken over wanneer de diverse partijen worden benaderd en op welke manier.

- Regio Foodvalley kent de complexiteit van de ligging in twee provincies. De samenwerking tussen de provincies is een belangrijke voorwaarde voor het komen tot een integraal regionaal perspectief.
- De regio heeft te maken met haast onmogelijke extern opgelegde deadlines voor het RPLG. Het voorgestelde proces in de contourennotitie waarin de ontwerpfase (met kaarten, streefwaarden en ontwikkelmogelijkheden) plaatsvindt in Q3 van 2022 en Q1 van 2023, doet onvoldoende recht aan de - tevens in de notitie beschreven - onvrede en onzekerheid die momenteel heerst in het landelijk gebied. De Economic Board adviseert om in het RPLG een balans te vinden tussen enerzijds voldoende regionale uitwerking dat nodig is om perspectief te creëren bij alle betrokken partijen, inclusief het Rijk. En anderzijds niet in een te korte tijd verregaande conclusies te trekken in kaarten van de regio. Dit kan immers leiden tot nog meer onzekerheid. De contourennotitie beschrijft de trots die in de regio bestaat ten aanzien van het landelijk gebied. Het behoud van deze trots verdient een onderdeel te zijn van het proces.

Transitie van de landbouw centraal stellen

- De transitie van de landbouw staat aan de basis van het perspectief van het landelijk gebied. Zonder transitie van de landbouw naar een duurzamer, meer natuur-inclusief en economisch rendabel systeem, kan er geen aangepast perspectief komen voor het huidige landelijk gebied. De Economic Board adviseert dan ook om de transitie van de landbouw in de regio centraal te stellen bij de ontwikkeling van het RPLG.

Economische aspecten transitie landelijk gebied

- De Economic Board adviseert om bij de uitwerking van het RPLG breder te kijken naar de economische ontwikkeling van de landbouwsector dan alleen naar verdienmodellen voor de primair ondernemer gericht op de Nederlandse markt. De productie voor de regionale markt en de internationale markt zijn immers onlosmakelijk met elkaar verbonden, onder meer in kringlopen en optimalisering. De Nederlandse primaire sector produceert voor een heel groot deel voor deze regionale West-Europese markt. Wat is het lange termijn handelingsperspectief voor deze ondernemers in relatie tot de gewenste extensivering van de landbouw? Hoe houd je de economische positie van de landbouwsector overeind ten midden van de transitie naar een andere landbouw? Focus op korte ketens en verdienmodellen waarbij cultuur en recreatie een rol spelen zullen onvoldoende zijn om ondernemers perspectief te bieden waarbij dit maar enkele procenten van de totale productie betreft.
- Als het gaat om de economische ontwikkeling van de landbouwsector, adviseert de Economic Board daarnaast om in het RPLG niet alleen in te gaan op de agrarisch ondernemer zelf maar om ruim aandacht te besteden aan de gehele keten van toeleveranciers en afnemers van de primaire sector en aan de export van kennis en producten die gerelateerd is aan deze sector. Er is handelingsperspectief nodig voor deze aanpalende sectoren. Voorbeelden hiervan zijn VDL Jansen en Moba in Barneveld. In Regio Foodvalley zijn toeleveranciers en voedselverwerkers immers belangrijke economische dragers. Het is van belang om bij de transitie van het landelijk gebied in Regio Foodvalley het kennis-ecosysteem rondom de primaire sector intact te houden, dan wel nog verder te versterken. De Economic Board biedt aan om haar contacten bij bedrijven in de regio te gebruiken om dit deel van het RPLG vorm te geven.
- Circulariteit is een term die op meerdere plekken in de contourennotitie terugkomt, met name in relatie tot een circulair voedselsysteem. De Economic Board adviseert om ervoor te waken dat de term circulariteit niet te nauw wordt toegepast in de uitwerking van het RPLG. Daar waar

lokale of regionale circulaire ketens een mooi streven zijn, is dit vaak onhaalbaar en wellicht ook onnodige ambitie. Een circulaire voedselketen kan ook landelijk maar zelfs internationaal met buurlanden vormgegeven worden. Zolang duidelijk wordt aangegeven op welke schaal de kring is gesloten. Zeker in relatie tot een economisch rendabele sector zou dit in overweging dienen te worden genomen.

Sociaaleconomische aspecten transitie landelijk gebied

- De Contourennotitie spreekt van de nodige balans tussen de economische, ecologische en het sociaal-maatschappelijk perspectief van het landelijk gebied. De Economic Board onderschrijft ten zeerste de noodzaak om integraal te kijken naar de functies van het landelijk gebied. Daarbij adviseert de Economic Board om bij de verdere uitwerking van het RPLG zo breed mogelijk aandacht te besteden aan de sociaaleconomische gevolgen van de transitie van het landelijk gebied. Hierbij gaat het niet alleen om de mogelijkheden tot recreatie en het behoud van trots op de identiteit van het landelijk gebied maar ook om het behoud van sociale cohesie in een gebied waar oude en nieuwe functies gedurende de transitie naast elkaar zullen bestaan. De Economic Board ziet de transitie van de landbouw en het landelijk gebied niet alleen als ruimtelijke en economische uitdaging maar zeker ook als sociaaleconomische uitdaging in relatie tot het begrip van brede welvaart.

Het belang van onderzoek

- Het beleid ten aanzien van het landelijk gebied, en met name gericht op de primaire sector, is de laatste decennia te vaak gewijzigd en met onvoldoende onderzoek aan de basis van deze aanpassingen in beleid. De primaire sector en de keten hieromheen heeft recht op een perspectief voor het landelijk gebied dat is onderbouwd door voldoende onderzoek naar effecten op de natuur, de vitaliteit van het landelijk gebied en het behoud van een gezonde landbouwsector. Ook de sociaaleconomische impact van de maatregelen in het gebied zijn van groot belang om hierin mee te nemen. De contourennotitie bevat een aanzet tot een onderzoeks- en ontwikkelagenda. De Economic Board adviseert om deze agenda met de onderzoek- en onderwijsinstellingen in de regio verder uit te werken en gezien de tijdsdruk daarbij te leunen op zoveel mogelijk bestaande onderzoeksprogramma's. Waar wordt reeds onderzoek naar gedaan, wat zijn extra nuances die hieraan toegevoegd dienen te worden en wat zijn compleet nieuwe onderzoeken die nodig zijn? De Economic Board biedt aan om een verbindende rol te spelen ten aanzien van onderzoek- en onderwijsinstellingen in de regio die hier een bijdrage aan kunnen leveren zoals de MBO en HBO instellingen (praktijkgericht- en toegepast onderzoek), de WUR, UniLever en NiZo.

TOT SLOT

Het Regionaal Perspectief Landelijk Gebied zal van grote invloed zijn op de toekomstige economie van de regio. Zoals in dit advies beschreven betreft het immers niet alleen het economisch perspectief van de primaire sector maar van het gehele voedselproductiecluster in Regio Foodvalley. Op dit moment wordt in Regio Foodvalley onderzoek gedaan naar diverse ontwikkelrichtingen voor onze regionale economie, waarbij ook de andere transities en vraagstukken in ogenschouw worden genomen. De Economic Board onderstreept het belang om te komen tot een economisch perspectief voor Regio Foodvalley zodat juist de economische kansen van de diverse transitievraagstukken voor de regio zichtbaar worden.

Bijlage 3B: Verwerking Advies Economic Board Foodvalley n.a.v. de Contourennotitie

Op 19 december 2022 heeft de Economic Board (EB) Foodvalley haar advies over de Contourennotitie gepresenteerd. Net als de wensen en bedenkingen van uw raden, nemen wij dit advies mee in de uitwerking van het RPLG. De EB waardeert en onderschrijft de notitie en geeft een aantal adviezen mee, deels meer algemeen en deels over specifieke aspecten van de Contourennotitie en het op te stellen RPLG.

Algemeen
Uit het algemene deel van het advies halen wij de sleutelwoorden samenwerken en vertrouwen. Beide begrippen werken twee kanten op tussen ondernemers en overheid en tussen groepen in de maatschappij.

Wij onderschrijven het advies om in te zetten op het in de regio aanwezige vakmanschap van ondernemers. Dat willen we doen door hen te betrekken bij het vinden van oplossingen en door samen te zoeken naar manieren om vanuit vertrouwen in dat vakmanschap handelingsruimte te bieden om de komende jaren te werken aan een duurzame toekomst.
Dat doet een dringend beroep op ons als gemeenten om beleid en regelgeving flexibiliteit en ruimte te geven. In deel 3 willen we dit graag concreet maken, maar het valt te voorzien dat dit van gemeenten moed en lef vraagt om ‘los te laten’. Wij willen daarbij ook nadrukkelijk provincies en het Rijk oproepen die ruimte te geven.
Onderling vertrouwen gaat over eerlijkheid en duidelijkheid. Wij ondersteunen daarom de oproep van de EB aan de landelijke overheid om zo snel mogelijk duidelijkheid te geven over doelen en maatregelen voor industrie en verkeer met betrekking tot stikstofoxiden, naast de doelen voor de ammoniakemissie vanuit de primaire landbouwsector.

In het bijzonder vragen wij de aandacht van uw raden voor de oproep van de EB aan gemeenten om tijdig in te zetten op menskracht en kennisontwikkeling. Het samenwerken aan de grote opgaven in het landelijk gebied, vanuit vertrouwen en met flexibiliteit, gaat veel inzet vergen in aanpassing van beleid, plannen en regelgeving en het begeleiden van (gebieds)processen.

Specifieke aandachtspunten
Met betrekking tot *planning en proces* signaleert de EB dat betere betrokkenheid van met name de landbouwsector nodig is, dan wat die sector heeft ervaren bij de Contourennotitie. Het is goed om hierover te melden dat diverse vertegenwoordigers van deze sector aan de dialoogsessie in juni 2022 hebben deelgenomen. Wij herkennen dit aandachtspunt in zoverre dat de tijdsdruk rond de zomervakantie in relatie tot de planning van het bestuurlijk proces geen ruimte bood om een feedbackronde voor de stakeholders in te passen. In de huidige planning is dat wel voorzien en de stakeholders worden hiervan op de hoogte gehouden.

Datum: 12-1-2022
Betreft: Bijlage 3B: Verwerking advies Economic Board n.a.v. Contourennotitie

Wij waarderen het advies om bij de uitwerking en het maken van kaarten zorgvuldig de balans te bewaken tussen het bieden van voldoende perspectief en het voorkomen van onzekerheid die juist door kaarten zou kunnen ontstaan.

De EB adviseert de *transitie van de landbouw centraal* te stellen bij het maken van het RPLG. Wij onderschrijven dat in die zin, dat wij de landbouw van groot belang vinden voor de leefbaarheid van het landelijk gebied, voor het landschap, de voedselzekerheid en voor de economie. Maar het (uitsluitend) centraal stellen van de landbouw doet geen recht aan het belang van de opgaven voor water, bodem en biodiversiteit.

Wat betreft de *economische aspecten* vraagt het advies van de EB nadrukkelijk aandacht voor de economische waarde van het gehele agrocomplex en voor de rol van de internationale markten. Dit sluit goed aan bij het belang van de agri-foodsector zoals wij dat beschreven in de Contourennotitie. Het advies ondersteunt dat en scherpt dat aan, waarbij terecht benoemd wordt dat er ruimte moet zijn voor productie voor de wereldmarkt en dat circulariteit niet altijd lokaal of regionaal kan, maar soms (inter)nationaal moet. Wat betreft de waarde van het agrocomplex voor de economie en de werkgelegenheid, zal binnenkort ook het resultaat verschijnen van een actuele stand van zaken, Dat willen we benutten bij het gesprek met de stakeholders over de voorwaarden die nodig zijn om de keten waardevol te blijven ontwikkelen.

De EB onderschrijft in haar advies het belang van de *sociale gevolgen* van de grote opgaven die op het landelijk gebied afkomen, zoals we die in de Contourennotitie onderkend hebben en aandacht voor willen hebben.

Tot slot maken wij graag gebruik van het aanbod van de EB om een verbindende rol te vervullen naar hun netwerk van partners in het bedrijfsleven, onderzoek en onderwijs, onder meer ten behoeve van de onderzoeks- en ontwikkelagenda.

Statenbrief

Besluitvorming

Datum
15 november 2022

Zaaknummer
2022-014990

Inlichtingen bij
Provincieloket
026 359 99 99
post@gelderland.nl

Onderwerp
Perspectief voor vitaal Gelders landelijk gebied

Beleidsprogramma
- Regionaal waterprogramma
- Biodiversiteit
- Agrifood
- Gezonde leefomgeving
- Klimaat

Ambitie
- Ambitie 2 Duurzaam
- Ambitie 3 Natuur en Cultuur
- Ambitie 4 Gezond, veilig, schoon en welvarend

Portefeuillehouder
Peter Drenth

1 Kern voorstel

Wij verzoeken u ons uitgangspunten mee te geven voor de ontwikkeling van het Gelders Programma Landelijk Gebied (GPLG).

2 Waarom ontvangt u deze Statenbrief?

De Gelderse stikstofaanpak heeft laten zien dat wij samen met alle betrokkenen werken aan gedragen oplossingen voor een complexe problematiek. Om een perspectief voor een vitaal Gelders landelijk gebied te kunnen maken willen wij de stikstofaanpak verbreden met natuur, water, klimaat en landbouw. Wij kiezen nu voor verbreding van deze aanpak met klimaat en water en met een perspectief voor de landbouw, in lijn met Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG).
Er zijn veel ambities rondom wonen, werken, natuur, recreatie en landbouw en, daarnaast, klimaat-, water- en stikstofopgaven die samen komen in het landelijk gebied. Daarbij horen keuzes, omdat niet alles kan. Op basis van welke afwegingen maken we deze keuzes? Hiervoor leggen wij uitgangspunten als eerste aan u voor. Deze uitgangspunten laten zien op welke wijze wij invulling willen geven aan de doelen en ambities in het landelijk gebied voor natuur, water, klimaat en landbouw gericht op de Veluwe, Achterhoek & Liemers en het Rivierengebied. De uitgangspunten lichten we in de bijlage toe. Wij vragen u te besluiten om deze uitgangspunten te hanteren bij de uitwerking die wij, conform de Gelderse stikstofaanpak, samen met onze partners aan het GPLG willen geven. De definitieve kaders leggen wij u voor in juni 2023.

provincie Gelderland

3 Hoe bent u eerder betrokken?

In diverse Statenbrieven hebben wij u recent geïnformeerd en gesproken over:

- Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG): o.a. PS2022-410
- De verstedelijkingsstrategie Arnhem Nijmegen Food Valley (PS2022-639)
- Prestatieafspraken woningbouw: o.a. PS2022-723
- De energietransitie (GEIS/RES): o.a. PS2022-769
- Gelderse Maatregelen Stikstof: o.a. PS2021-555
- Gelders Klimaatplan: PS2022-80
- Naar een nieuwe kaart van Gelderland: o.a. PS2022-412

4 Samenvatting

We hebben als overheden veel plannen op het gebied van wonen, infrastructuur, nieuwe natuur, nieuwe vormen van landbouw, industrie, recreatie, nieuwe vormen van energieopwekking en bedrijventerreinen. Om hiermee welvaart en welzijn vooruit te brengen voor deze en volgende generaties. Veel van deze plannen komen samen in het landelijk gebied. Daarbij is de beschikbare, fysieke ruimte schaars. En er zijn (wettelijke) afspraken over natuur-, stikstof- en klimaatdoelen en de kwaliteit van het oppervlaktewater en grondwater, die we na moeten komen. Bovendien hebben we de zorg voor voldoende (schoon) grond- en drinkwater. Dit alles zorgt er voor dat niet alles kan en dat we keuzes moeten maken.
De keuzes zijn:

- Ruimtelijk*:* Welke ruimtelijke kwaliteiten en waarden willen we behouden en/of ontwikkelen? Welke functies willen we waar en welke functies kunnen we slim combineren? Het bodem- en watersysteem is hierbij bepalend voor welke functies een gebied aan kan.
- Inhoudelijk*:* er zijn afspraken nodig om de uitstoot van stikstof en broeikasgassen te verminderen. Dit omwille van de gezondheid van mens, dier, plant en bodem.

Ons perspectief
Ons perspectief is een gezond, vitaal en leefbaar landelijk gebied met een duurzame land- en tuinbouw, gezonde natuurgebieden, groene industrie, wonen, werken en recreëren met de natuur, schoon en voldoende water en voorbereid op de klimaatverandering. De kenmerken en de identiteit van onze Gelderse gebieden staan hierbij centraal.

Met het Gelders Programma Landelijk Gebied voor 2024-2035 geven wij invulling aan de doelen en ambities in het landelijk gebied voor natuur, water, klimaat en landbouw. Wij werken dit uit voor de Veluwe met de omliggende valleien, de Achterhoek & Liemers en het Rivierengebied als de meest kenmerkende landschappelijke eenheden (bodem-watersystemen) van Gelderland. Hiermee wordt het GPLG een belangrijke bouwsteen voor de transitie in het landelijk gebied. Het GPLG komt samen met onze ambities voor verstedelijking, energietransitie en -infrastructuur en overige ambities in de ruimtelijke puzzel voor Gelderland, waarbij wij beoordelen of alle ambities ruimtelijk haalbaar zijn. Daarna willen wij de ambities samen met andere overheden uitwerken in ruimtelijke arrangementen en afspraken en in lokale gebiedsprocessen.

Uitgangspunten
Wij leggen de volgende uitgangspunten aan u voor, waarmee wij uitwerking willen geven aan de doelen uit het NPLG en bovenstaand perspectief voor het landelijk gebied voor natuur, water, klimaat en landbouw gericht op de Veluwe, Achterhoek & Liemers en Rivierengebied:

1. We zien natuurinclusieve en/of kringlooplandbouw conform de Kadernota Agrifood 2021-2030 als passend sociaaleconomisch toekomstperspectief voor de land- en tuinbouw.
2. We zien water en bodem sturend in onze opgaven.
3. We zetten in op natuurherstel door robuust systeemherstel van de Natura 2000-gebieden, groenblauwe dooradering en extra maatregelen en middelen in overgangsgebieden.
4. Voor de klimaatopgave houden we vast aan het Gelderse Klimaatplan 2021–2030 en het nationale Klimaatakkoord.
5. We sturen in de maatschappelijke opgaven op ruimtelijke samenhang. De ruimtelijke keuzes voor landbouw, natuur, water en klimaat wegen we in samenhang met de andere grote opgaven in het landelijk gebied, zoals energietransitie, gezonde en veilige leefomgeving, leefbaarheid en verstedelijkingsontwikkeling van stad en land. De kaders die daarvoor zijn vastgesteld zoals de verstedelijkingsstrategie en het verstedelijkingsakkoord voor het NOVEX-gebied ArnhemNijmegen/Foodvalley, maar ook de vastgestelde Regionale Energiestrategieën 1.0 zijn daarbij uitgangspunt.

5 Argumenten

We begrijpen dat we er niet alleen voor staan: een leefbaar landelijk gebied vergt een gezamenlijke inspanning van vier overheden: gemeenten, Rijk, waterschappen en provincie. In samenwerking met bedrijven, inwoners en maatschappelijke organisaties. Ieder vanuit een eigen verantwoordelijkheid en met een gezamenlijke ambitie. Onze ambitie voor het landelijk gebied is stevig en noodzakelijk en gericht op een goede balans tussen gezonde economie en ecologie. In de stikstofaanpak hebben we laten zien wat werkt: een Gelderse, vooruitstrevende en op partnerschap gebaseerde aanpak van gebiedsprocessen. Komend half jaar werken we met onze Gelderse partners aan het Gelders Programma Landelijk Gebied. We zetten hierbij de kracht van het gebied centraal. Op deze manier willen we tegemoet komen aan het verzoek van het Rijk in juli 2023 een Gelders voorstel aan het Rijk te doen, zodat uitvoering van dit GPLG ondersteund wordt met generieke maatregelen en middelen vanuit het Rijk. In voorliggend half jaar brengen we tevens de samenhang met ruimtelijke ontwikkelingen in de verschillende Gelderse gebieden in beeld en leggen zo samen met medeoverheden de basis voor de Gelderse ruimtelijke puzzel (o.a. PS2022-412).

6 Kanttekeningen en dilemma's

We verwachten dat het Kabinet op 25 november 2022 Kamerbrieven publiceert met onder meer doelen en structurerende keuzes voor het landelijk gebied, een perspectief voor de land- en tuinbouw en water en bodem als sturend principe. En naar verwachting geeft het Kabinet in 2023 duidelijkheid over de resterende klimaatopgave in de landbouw en andere sectoren als de industrie. Deze resterende klimaatopgave kan grote consequenties hebben voor onder andere landbouw en landgebruik.

In de komende maanden leggen wij aan onze gebiedspartners voor in hoeverre de daarin gestelde doelen en structurerende keuzes aansluiten op het Gelders perspectief voor het landelijk gebied. Ook de nog door het Kabinet te bepalen aanvullende doelen voor onder meer klimaat, bouw en industrie zijn van belang. We wachten daar niet op en gaan ondertussen aan de slag. Medio 2023 willen we met het GPLG een beroep doen op het Rijk om middelen uit het Transitiefonds beschikbaar te stellen. Hiervan hebben we met de Gelderse versnellingsmaatregelen al een voorschot van €257,5 mln toegezegd gekregen. In *bijlage 2* lichten wij toe welke kaders wij voor het landelijk gebied willen zien. In *bijlage 3* geven wij het overzicht van de rijksdoelen voor NPLG en de vertaling voor Gelderland.

7 Planning en control

Vooralsnog gaan wij ervan uit dat de extra maatregelen voor het GPLG dat wij voorbereiden geheel wordt gedekt uit rijksbijdragen. De middelen uit het Transitiefonds van het Rijk komen met ingang van januari 2024 beschikbaar.

8 Participatie en communicatie

Het GPLG vraagt om participatie vanwege de omvang en impact van de opgave en omdat we willen handelen vanuit de context van de nieuwe Omgevingswet. Wij stemmen met het Rijk af hoe en wanneer we dit gaan doen. De keuzes die we met elkaar maken kunnen betekenen dat aanpassing van grondgebruik nodig is en dat bestaande functies en bedrijven zich vernieuwen, verplaatsen of beëindigen. Dat is een stevige boodschap, waar een aanvaardbare oplossing tegenover moet staan. Dit kan alleen slagen door als 1 overheid dit vraagstuk op te pakken. En met elkaar te komen tot een haalbaar en uitvoerbare aanpak die kan rekenen op acceptatie. De richtinggevende kaders die wij u voorleggen zien wij als vertrekpunt voor de nadere uitwerking van het Gelders Programma Landelijk Gebied met perspectief voor een vitaal landelijk gebied. Wij geven hieraan invulling door de gesprekken die wij in de komende tijd met onze partners voeren. Wij vragen gemeenten, waterschappen en sectoren om de komende maanden te reflecteren op en actief bij te dragen aan het concept-GPLG zodat wij hierover voor 1 juli 2023 kunnen besluiten. Wij vertrouwen erop dat wij met betrokken partijen, ondersteund door het Rijk, de transitie die we samen zijn gestart met goed resultaat kunnen realiseren.

9 Vervolg

In *bijlage 4* vindt u de schematische planning voor GPLG en voor het ruimtelijk perspectief Gelderland (de ruimtelijke puzzel). Voor GPLG staan de komende maanden de volgende mijlpalen centraal:

- *December 2022:* besluitvorming door Provinciale Staten over de kaders
- *Januari 2023* is voor ons een eerste ijkmoment met het Rijk voor het concept-GPLG bestaande uit de gebieden Veluwe, Achterhoek & Liemers en Rivierengebied;
- *Februari - april 2023*: We vragen sectoren en medeoverheden om te reflecteren en nadere uitwerking te geven aan de opgaven in deelgebieden. Dit nemen wij op in de rollende uitvoeringsagenda die onderdeel wordt van het GPLG en zoveel mogelijk gecombineerd wordt met andere opgaven;

- *Juni 2023*: vaststelling van het GPLG-Gebiedsprogramma 2024-2035 op hoofdlijnen na consultatie van uw Staten. Omwille van aanlevering van een gebiedsprogramma 1.0 aan het Rijk, waarin tenminste wordt voldaan aan de stikstofwet (een gebiedsplan, waarin de aanpak voor stikstofvermindering en natuurherstel centraal staat), met aanvullende NPLG-opgaven voor natuur-stikstof-water-klimaat en toekomstperspectief voor landbouw. Daarbij gaan wij uit van onze eigen kracht; het Uitvoeringsprogramma GMS levert daartoe al een groot aandeel. Andere onderdelen van het gebiedsprogramma zijn de uitvoeringsstrategie en instrumenten, samenwerking en governance (capaciteit), sociaaleconomisch perspectief van de regio en voortgang en monitoring.

Gedeputeerde Staten van Gelderland
John Berends - Commissaris van de Koning
Miriam Nienhuis-van Doremaele - Secretaris

Bijlage(n)
1 Ontwerpbesluit
2 Notitie Perspectief vitaal Gelders landelijk gebied
3 Tabel vertaling NPLG-doelen naar Gelderland
4 Planning Gelders programma landelijk gebied en planning Ruimtelijk perspectief Gelderland

Provinciale Staten van Gelderland

Besluit

Datum
15 november 2022

Zaaknummer
2022-014990

Inlichtingen bij
Provincieloket
026 359 99 99
post@gelderland.nl

Datum vergadering
XX XX 2022

PS-nummer
2022-XXX

Ontwerpbesluit

Provinciale Staten van Gelderland
Gezien de Statenbrief Perspectief voor vitaal Gelders landelijk gebied (PS 2022....) van Gedeputeerde Staten d.d. 15 november 2022;

Gelet op artikel 105, 1e lid van de provinciewet;

Besluiten

1. Bij het uitwerken van de doelen en maatregelen in het landelijk gebied voor natuur, water, klimaat en landbouw de volgende uitgangspunten te hanteren voor de uitwerking, samen met onze partners, van het Gelders programma landelijk gebied (GPLG) met 'perspectief voor een vitaal landelijk gebied;

1.1 We zien natuurinclusieve en/of kringlooplandbouw conform de Kadernota Agrifood 2021-2030 als passend sociaaleconomisch toekomstperspectief voor de land- en tuinbouw:

a. Dicht bij kwetsbare natuur (VHR) en wateren (KRW) betekent dat:
   i. voor grondgebonden bedrijven emissiereductie en een gesloten kringloop van voer en mest op 'eigen' grond, weidegang en natuurinclusieve bedrijfsvoering met ruimte voor extra verdienmodellen;
   ii. voor niet-grondgebonden bedrijven een gegarandeerde emissiereductie voor de hele bedrijfsvoering (van voer, stal, mest en management), circulair voer, mestverwaarding en ruimte voor extra verdienmodellen.

b. Voor de overige gebieden in Gelderland betekent dat generieke inzet op emissiereductie en een bedrijfsvoering die in balans is met de eisen van de leefomgeving

1.2 We zien water en bodem sturend in onze opgaven:

a. Daar waar gebruiksfuncties conflicteren met draagkracht van water en bodem passen we deze aan of beëindigen we die;

b. In onze zandgebieden houden we meer regenwater in het grondwatersysteem vast. In Oost-Gelderland gaat het dan om minder afvoeren.

provincie Gelderland

Voor de Veluwe gaat het daarnaast ook om duurzaam beheer van de grondwatervoorraad onder de Veluwe;

c. In het Rivierengebied gaat naast zoetwater uit de rivieren ook grondwater meedoen in het waterbeheer voor drink-, industrie- en beregeningswater.

1.3 We zetten in op natuurherstel door robuust systeemherstel van de Natura 2000 gebieden, groenblauwe dooradering en extra maatregelen en middelen in overgangsgebieden:

a. We zetten in op kwalitatieve en kwantitatieve versterking van onze natuur zonder verschuiving van de Natura 2000 gebiedsbegrenzingen;
b. Onze inzet in de overgangsgebieden is verduurzaming van de landbouw, versterking van de biodiversiteit, verlaging van de stikstofdepositie en input chemische stoffen;
c. We zetten in op 10% van het landschap voor droge en natte landschapselementen (groenblauwe dooradering) omwille van water vasthouden en opvangen, natuurwaarden verhogen en versterken van de identiteit van het landschap;
d. Voor het overgangsgebied rondom de Veluwe zetten we in op het Veluwe Arrangement.

1.4 Voor de klimaatopgave houden we vast aan het Gelderse Klimaatplan 2021–2030 en het nationale Klimaatakkoord:

a. De broeikasgasuitstoot van landbouw en landgebruik moet ten opzichte van 2017 met minimaal 1,9 Mton CO_2-eq worden verminderd in Gelderland en klimaatneutraliteit in 2050;
b. De klimaatopgave voor de industrie uit ons Gelders Klimaatplan is onderdeel van de opgave energietransitie.

1.5 We sturen in de maatschappelijke opgaven op ruimtelijke samenhang. **De ruimtelijke keuzes voor landbouw, natuur, water en klimaat wegen we in samenhang met de andere grote opgaven in het landelijk gebied zoals energietransitie, gezonde en veilige leefomgeving, leefbaarheid en verstedelijkingsontwikkeling van stad en land.**

2 Deze uitgangspunten ter consultatie voor te leggen aan onze partners;

3 De definitieve kaders voor het GPLG aan Provinciale Staten voor te leggen in juni 2023.

Provinciale Staten van Gelderland

voorzitter griffier

Bijlage bij Statenbrief

Datum
15 november 2022

Zaaknummer
2022-014990

Onderwerp
Perspectief vitaal Gelders landelijk gebied, bijlage 2

Portefeuillehouder
Peter Drenth

1 Inleiding

In deze bijlage zetten wij uiteen welke uitgangspunten we hanteren bij de keuzes die gemaakt moeten worden om te komen tot ons perspectief:

Ons perspectief is een gezonde leefomgeving met een vitaal en leefbaar landelijk gebied met een duurzame landbouw, gezonde natuurgebieden, groene industrie, wonen, werken en recreëren met de natuur en schoon en voldoende water dat is voorbereid op de klimaatverandering.

De transitie in het landelijk gebied zien we in het besef dat Gelderland trots mag zijn op de agrarische sector, die kwalitatief hoogwaardige voedsel en producten levert. Trots op onze landschappen, onze unieke natuurgebieden en op ons vestigingsklimaat voor wonen en werken. Gelderland neemt een belangrijke positie in Nederland in en ook daarbuiten. Zo is natuurherstel in Gelderland ook van betekenis buiten de provinciegrenzen. De Gelderse natuur is van grote waarde voor de kwaliteit van onze leefomgeving. Met de Gelderse stikstofaanpak zijn wij inmiddels samen met onze partners voortvarend gestart met de uitvoering van de GMS-uitvoeringsagenda (PS2021-555/zie ook PS2022-743). We hebben met de GMS-aanpak ervaren hoe om te gaan met het complexe vraagstuk van stikstof. Door gelijktijdig te werken aan vrijwillige opkoop, innovatie en natuurherstel, hebben we een concreet beeld van de te volgen koers. Dat heeft geleid tot een constructieve relatie met betrokken sectoren, de waterschappen en gemeenten. Het ligt daarom in de rede, dat wij de verbreding van de stikstofaanpak met natuur, water, klimaat en landbouw – die we vertalen in het Gelders Programma Landelijk Gebied 2024-2035 (GPLG) – nadrukkelijk onze partners consulteren over de aanpak die wij voorstaan. Met het GPLG werken wij de doelen en ambities in het landelijk gebied voor natuur, water, klimaat en landbouw gebiedsdekkend uit voor de Veluwe met de omliggende valleien, de Achterhoek & Liemers en het Rivierengebied als de meest kenmerkende landschappelijke eenheden (bodem-watersystemen) van Gelderland. De kenmerken en de identiteit van deze gebieden staan centraal. Hiermee wordt het GPLG een belangrijke bouwsteen voor de transitie in het landelijk gebied. Vanuit het perspectief van GPLG heeft de Veluwe (en omgeving) voor ons hoge prioriteit gezien de urgentie van de opgaven zoals stikstofvermindering, natuurherstel, water en verstedelijking. In Achterhoek & Liemers vraagt juist de droogte-aanpak veel aandacht bij de GPLG-uitwerking. In het Rivierengebied zijn de GPLG-opgaven minder urgent en zijn vooral de buitendijkse opgaven voor Integraal Riviermanagement (IRM) meer dominant.

provincie Gelderland

Het GPLG komt samen met onze ambities voor verstedelijking, energietransitie en -infrastructuur in de ruimtelijke puzzel voor Gelderland en kan daarna worden uitgewerkt in ruimtelijke arrangementen en afspraken met andere overheden en in lokale gebiedsprocessen.
De uitgangspunten die wij u voorleggen willen wij ter consultatie voorleggen aan onze partners voor de nadere uitwerking van het Gelders Programma Landelijk Gebied met perspectief voor een vitaal landelijk gebied. Wij geven hieraan invulling door de gesprekken, die wij in de komende tijd met onze partners voeren. Wij vragen gemeenten, waterschappen en sectoren om de komende maanden te reflecteren op en bij te dragen aan het concept-GPLG zodat wij hierover voor 1 juli 2023 kunnen besluiten. De definitieve kaders leggen wij in juni 2023 ter besluitvorming aan u voor. Wij vertrouwen erop, dat wij met betrokken partijen, ondersteund door het Rijk, de transitie die we samen zijn gestart met goed resultaat kunnen realiseren.

2 Onze kaders

2.1 We zien natuurinclusieve en/of kringlooplandbouw conform de Kadernota Agrifood 2021-2030 als passend sociaaleconomisch toekomstperspectief voor de land- en tuinbouw:

a. Dicht bij kwetsbare natuur (Vogel en Habitatrichtlijn) en wateren (Kaderrichtlijn Water) betekent dat:
   - voor grondgebonden bedrijven emissiereductie en een gesloten kringloop van voer en mest op ‘eigen’ grond, weidegang en natuurinclusieve bedrijfsvoering met ruimte voor extra verdienmodellen;
   - voor niet-grondgebonden bedrijven een gegarandeerde emissiereductie voor de hele bedrijfsvoering (van voer, stal, mest en management), circulair voer, mestverwaarding en ruimte voor extra verdienmodellen.

b. Voor de overige gebieden in Gelderland betekent dat generieke inzet op emissiereductie en een bedrijfsvoering die in balans is met de eisen van de leefomgeving

Circa 60% van Gelderland is ingericht als landbouwgebied. Daarmee is de landbouwsector van groot belang voor Gelderland. Zij zorgt voor ons voedsel en natuur door aanleg en beheer van een gevarieerd cultuurlandschap. Zij staat aan de basis van een economische keten met werkgelegenheid en innovatie. Wij zien innovatie als de aanjager van vernieuwing.
Deze tijd vraagt om een duurzaam perspectief voor de landbouw. In de Kadernota Agrifood 2021-2030 (PS2020-369/880) hebben we vastgesteld dat het perspectief is gelegen in natuurinclusieve en/of kringlooplandbouw. Hiervoor zijn veranderingen in de bedrijfsvoering nodig van kennis tot afschrijving van oude bedrijfsmiddelen. Daarbij is ook passend instrumentarium van belang. Ons uitgangspunt is dat de boer zelf kiest wat het beste bij hem past, vrijwillig maar niet vrijblijvend: innoveren, extensiveren, omschakelen, verbreden, verplaatsen of beëindigen. Wij zijn recent, in samenwerking met het Gelders landbouwcollectief, gestart met een onderzoek voor concrete uitwerking van dit Gelders landbouwperspectief. Dit onderzoek moet uitzicht bieden op instrumenten en maatregelen die passen in het Gelderse beleid, in evenwicht met de doelen voor water en natuur en zal in maart 2023 gereed zijn.
Onze instrumentenkoffer maken we momenteel verder op orde met de volgende acties:

- In de gebieden rondom Natura 2000-gebieden en kwetsbare wateren helpen we boeren met emissiereductie en de overgang naar grondgebonden en/of natuurinclusieve landbouw.
- We onderzoeken hoe we langjarige beheerafspraken kunnen maken met boeren voor natuurinclusieve landbouw. Hiervoor zijn we in onderhandeling met het Rijk voor langjarige financieringsmogelijkheden.
- Voor het bevorderen van extensivering en weidegang onderzoeken we extra grondinstrumenten zoals kavelruil en uitgifte in langjarige pacht.
- In de overige gebieden van Gelderland bieden wij ruimte voor - zowel nieuwe als bestaande – duurzame landbouwbedrijven. Hier maken wij nieuwvestiging voor niet-grondgebonden bedrijven weer mogelijk en via grondinstrumentarium willen wij zorgen wij dat goede locaties behouden blijven.
- Vanaf 2023 gaat het nieuwe Europese landbouwbeleid in. Daaruit volgen extra groene eisen voor de basisbetalingen, zoals bufferstroken van 3 of 5 meter en gewasrotatie op bouwland. Ook komt er een actieplan ter stimulering van biologische landbouw.

Wij vinden het van belang dat in het nationale Landbouwakkoord niet alleen aandacht is voor overheidsvergoedingen voor groene en blauwe diensten, maar ook mogelijkheden komen voor passende neveninkomsten op het platteland. Ook de vraag hoe markt- en ketenpartijen gaan helpen om de boer beter te betalen voor duurzaam geproduceerde landbouwproducten verdient een plek in dit akkoord. Via Oost NL worden beschikbare middelen ingezet. In het bijzonder gaat het daarbij om het Innovatie- en Energiefonds, het Perspectieffonds Gelderland en een nieuw instrument, dat kosten kan dekken van adviseurs die boeren en tuinders met toekomstperspectief gaan ondersteunen bij het opstellen van nieuwe ondernemingsplannen.

Welke instrumenten bieden we nu?

- Hulp bij ‘hoe verder’
- Advies krijgen over de te nemen stappen
- Advies in de vorm van een bedrijfsplan
- Subsidie voor samenwerken en innoveren
- Subsidie voor het doen van investeringen
- Het verkrijgen van leningen voor financiering van investeringen
- Een garantiefaciliteit voor risicovolle omschakelingen
- Subsidie voor beëindigen van het bedrijf
- Regelruimte en subsidies voor nevenfuncties waarmee het verdienmodel kan worden gecompleteerd
- Hulp bij grondverwerving c.q. verwerving goede locatie
- Subsidie voor aanleg, onderhoud en beheer van natuur en landschap

2.2 We zien water en bodem sturend in onze opgaven:

a. Daar waar gebruiksfuncties conflicteren met draagkracht van water en bodem passen we deze aan of beëindigen we die;
b. In onze zandgebieden houden we meer regenwater vast in het grondwatersysteem. In Oost-Gelderland gaat het dan om minder afvoeren. Voor de Veluwe gaat het daarnaast ook om duurzaam beheer van de grondwatervoorraad onder de Veluwe;
c. In het Rivierengebied gaat naast zoetwater uit de rivieren ook grondwater meedoen in het waterbeheer voor drink-, industrie- en beregeningswater.

De kwaliteit en kwantiteit van water en bodem zijn sleutelfactoren voor robuust natuurherstel, droge voeten en voor voldoende en schoon water voor huishoudens en land- en tuinbouw. De bodem is ook onderlegger voor alle ecosystemen en onze biodiversiteit. Inmiddels is er een situatie ontstaan waarbij wij de grenzen van het water- en bodemsysteem hebben bereikt. Zowel de beschikbare hoeveelheid van water als ook de waterkwaliteit staan onder druk.[1] Hoe schoner de hoger gelegen infiltratiegebieden, hoe schoner ook de beekdalen. Dit is ook van belang voor de drinkwatervoorziening. Recentelijk heeft het Kabinet een Kamerbrief gestuurd over het "derogatiebesluit[2]". Het Rijk zoekt naar aanvullende maatregelen in bufferzones langs KRW-watergangen om de kwaliteitsdoelen uit de Kader Richtlijn Water (KRW) te halen. Dat kan niet zonder ingrijpende en directe gevolgen voor aanpalende functies en het grondgebruik; daar waar gebruiksfuncties conflicteren met draagkracht van water en bodem is het zaak om deze aan te passen of zelfs te beëindigen en dit ook op te nemen in onze Omgevingsverordening.

Daarnaast gaan de opgaven in het landelijk gebied ook over waterbeschikbaarheid bij droogte en wateroverlast. Door klimaatverandering valt er in de winter steeds meer regen en zijn er vaker en langere periodes van droogte. We moeten daarom werken aan beschikbaarheid van zoetwater[3] voor voedselproductie en industrie, voor wonen, voor natuur op het land, voor natuur in en langs het water. We hebben daarom in onze zandgebieden (Gelderse Vallei, IJsselvallei en Oost-Gelderland) veel meer regenwater in het grondwatersysteem vast te houden. Hierbij is het van belang om klaar te zijn voor een gemiddeld groeiseizoen wat in 2050 gemiddeld 2x zo droog is als in de afgelopen 30 jaar. Droogteschade zal hierdoor sterk oplopen en de beregeningsbehoefte stijgen. Water vasthouden door minder af te voeren zal ten goede komen aan het hele zandgebied. De lage delen in circa 15% van ons zandlandschap spelen hierbij een belangrijke rol. In deze gebieden zullen de effecten ten aanzien van vernatting optreden. Echter, het effect komt ten goede aan het totale systeem. De lage delen zijn weerbaar tegen extreme droogte, de flanken hebben minder droogteschade en voor de hoge delen is nog beregeningswater beschikbaar. Voor Oost-Gelderland is berekend dat water vasthouden enerzijds zorgt voor 7% extra natschade en anderzijds voor 40% minder droogteschade.
Ook zal er een vraag ontstaan voor extra waterberging in perioden met hevige neerslag. Daarvoor moeten de wateroverlastnormen in beekdalen en laagten aangepast worden. Voor beekdalen en laagten gaan we in gezamenlijkheid op zoek naar de passende vormen van landgebruik.
Voor individuele bedrijven kan dit natuurlijk heel verschillend uitwerken. Dat is dan ook de transitieopgave waarvoor we staan. Met een mix van kavelruil, aanpassing van bedrijfsvoering en functieverandering willen we de beekdalen en laagten in ons landschap toekomstbestendig inrichten. In het GPLG kunnen we hier de eerste stappen in maken in combinatie met uitwerking voor de bufferzones langs KRW-watergangen.

[1] In het Programma Landbouwbodems is opgenomen dat in 2030 alle landbouwbodems in Nederland duurzaam worden beheerd zodat alle bodemfuncties optimaal kunnen werken. De samenstelling van de bodem, het aandeel koolstof, de biologische samenstelling, de chemie en het watervasthoudend vermogen spelen daarin mee.

[2] De Kamerbrief gaat in op de afbouw van de tijdelijke ontheffing van de Europese mestnormen, waardoor Nederlandse bedrijven meer dierlijke mest mochten aanwenden. Naar aanleiding van de reactie van de Europese Commissie op het 7e Nitraatactieprogramma, dat ook gericht was op realisatie van de KRW-doelen in relatie tot nitraat. Het derogatiebesluit legt Nederland een aantal verplichtingen op, zoals het per 1 januari 2024 nemen van verplichtende maatregelen op landbouwgrond in Natura 2000 gebieden, overgangsgebieden en grondwaterbeschermingsgebieden (in Gelderland betreft dit de 4 grondwaterbeschermingsgebieden met een overschrijding van de nitraatnorm).
[3] Wij werken met partners in de regio's samen in het kader van de Deltaprogramma's voor bijvoorbeeld zoetwaterbeschikbaarheid en klimaatadaptatie.

Behalve minder water afvoeren gaat het voor de Veluwe daarnaast ook om duurzaam beheer van de grondwatervoorraad onder de Veluwe. In het Rivierengebied gaat naast zoetwater uit de rivieren ook grondwater meedoen in het waterbeheer voor drink-, industrie- en beregeningswater.
Voorjaar 2023 verwachten we een advies over de specifieke maatregelen per waterlichaam, waarmee we de doelen zoveel mogelijk kunnen realiseren. Daarvoor moet duidelijk zijn wat het effect is van de aangekondigde maatregelen van het Rijk. Vervolgens bepalen we wat we te doen hebben in het GPLG in relatie tot de andere opgaven in ons programma[4].

2.3 We zetten in op natuurherstel door robuust systeemherstel van de Natura 2000-gebieden, groenblauwe dooradering en extra maatregelen en middelen in overgangsgebieden:

a. We zetten in op kwalitatieve en kwantitatieve versterking van onze natuur zonder verschuiving van de Natura 2000-gebiedsbegrenzingen;
b. We zetten in op 10% van het landschap voor droge en natte landschapselementen (groenblauwe dooradering) omwille van het vasthouden en opvangen van water, verhogen van natuurwaarden en versterken van de identiteit van het landschap;
c. Onze inzet in de overgangsgebieden is verduurzaming van de landbouw, versterking van biodiversiteit, verlaging van de stikstofdepositie en input van chemische stoffen;
d. Voor het overgangsgebied rondom de Veluwe zetten we in op het Veluwe Arrangement (borging omgevingswaarden).

2.3.1 Stikstof en natuurherstel

In 2019 zijn wij begonnen met de aanpak van de stikstofproblematiek en hebben wij met circa 65 partners gewerkt aan de Uitvoeringsagenda GMS en de kaders die u daartoe heeft vastgesteld (PS2021-747). Wij kunnen ons vinden in het rijksdoel van 7,5 Kton de stikstofreductie in Gelderland als geheel. Een slimme, gebiedsgerichte inzet van rijksmaatregelen en provinciale maatregelen rondom innovatie en vrijwillige opkoop, inclusief de gebiedsgerichte inzet van versnellingsgelden, kan leiden tot het rijksdoel van 7,5 Kton stikstofreductie.

2.3.2 Versterking van de natuur

Natuurherstel is noodzakelijk om meer maatschappelijke en economische ontwikkelingen mogelijk te maken. Dit sluit aan bij onze Gelderse stikstofaanpak. Om natuurherstel te realiseren is meer nodig dan alleen sturen op stikstof: ook andere drukfactoren zijn van belang. Wij zijn trots op het Gelders Natuurnetwerk met Natura 2000-gebieden van internationale allure. Bewoners en bezoekers genieten dagelijks volop van de Gelderse natuur. De Natura 2000-gebieden hebben een sleutelfunctie voor de Gelderse biodiversiteit en de kwetsbare soorten en habitats. Met onze aanpak voor natuurverbetering willen we zowel de condities voor de natuur in het algemeen verbeteren (biodiversiteit), als binnen de beschermde Natura 2000-gebieden (soorten en habitats). We vatten dat samen onder de noemer ‘robuust systeemherstel’. Hiermee brengen we de basis op

[4] In het verlengde hiervan zien wij ook de aanpak van uitspoelingsgevoelige gronden. Hiermee wordt bedoeld, gronden die gevoelig zijn voor de uitspoeling van meststoffen en bestrijdingsmiddelen. Het is evident dat op een zanderige of hellende bodem dit probleem groot is. De schadelijke middelen spoelen naar de bodem en het grond- en oppervlaktewater. Deze zijn onderweg naar oppervlaktewater of de diepere ondergrond.

orde en worden natuurgebieden gezond en zijn ze beter bestand tegen externe invloeden.
Om inzicht te krijgen in de mate waarin we de gebiedsdoelen van onze Natura 2000-gebieden realiseren, voeren we momenteel natuurdoelanalyses uit. Uit deze analyses moet begin 2023 blijken of de doelen voor onze Natura 2000-gebieden binnen bereik blijven. In Natura 2000-gebieden zijn de klimaateffecten op de natuur ook merkbaar. Dat kan zorgen voor plant- en diersoorten die zich 'van nature' minder thuis voelen in het Natura 2000-gebied van nu. Wij zijn hierover met het Rijk en provincies in gesprek om te kijken hoe we de doelensystematiek Natura 2000 kunnen actualiseren.
In aansluiting op de richtlijnen van EU en Rijk is het onze Gelderse ambitie uit de Omgevingsvisie om 75% van de instandhoudingsdoelen van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR-doelen) te realiseren in 2030. Hiervoor voeren wij sinds 2012 onder meer het Natuurpact uit. Van onze taakstelling van 8.414 ha nieuwe natuur voor het Gelders natuurnetwerk is inmiddels ruim 68% gerealiseerd. Wij verwachten dat wij de taakstelling in 2025 grotendeels tot geheel gereed hebben.
De beheerplannen hebben wij dit jaar voor de meeste Natura 2000 gebieden geactualiseerd. Voor Natura 2000 Veluwe maken we herstelprogramma's. Het recreatiezoneringsplan hebben wij eerder dit jaar vastgesteld en de vier herstelprogramma's voor bos, heide & stuifzand, venen & venen en beken zijn in concept gereed en volgen spoedig. Ook zijn maatregelen opgenomen buiten het Natura 2000-gebied en natuurnetwerk, voor percelen die nu vaak in agrarisch gebruik zijn en waarvan een ander of extensiever gebruik als noodzakelijk voor systeemherstel wordt gezien (potentieel 860 ha). Daarnaast richten wij ons met de Gelderse bossenstrategie op het realiseren van 1.700 ha extra bos (waarvan 500 ha buiten het natuurnetwerk), de omvorming van productiebos naar natuurbos en de revitalisering van bosbodems. Onze inzet richt zich weliswaar op kwalitatieve en kwantitatieve versterking van onze natuur maar dit mag niet leiden tot verschuiving van de Natura 2000-gebiedsbegrenzingen.

2.3.3 Droge en natte landschapselementen

Daarnaast zien we met de Rijksambitie voor 10% groenblauwe dooradering (GBDA, PS2022-357/873) mogelijkheden om de regionale landschapskwaliteit te versterken. Dit is ook een sterk instrument in het landelijk gebied voor biodiversiteit en waterkwaliteits- en klimaatopgaven. We kunnen hier nieuw bos en ecologische verbindingszones aan koppelen. Doordat boeren een vergoeding krijgen voor aanleg en beheer van de landschapselementen, levert GBDA een bijdrage aan het agrarisch inkomen. Wij gaan na wat de actuele omvang is van de groenblauwe structuur in Gelderland en hebben hiervoor een pilot GBDA in de Achterhoek lopen waarin we onderzoeken wat financieringsbehoefte van 10% GBDA is en hoe we die kunnen combineren in een landschapsfonds[5] omwille van langjarige zekerheid aan boeren. We informeren u over de stand van zaken van de pilot en het vervolg in het eerste kwartaal van 2023.

2.3.4 Inzet in de overgangsgebieden

Onze bijzondere aandacht gaat uit naar de overgangsgebieden; gebieden grenzend aan Natura 2000-gebieden die een bijdrage leveren aan systeemherstel van de natuurgebieden. Onze inzet is hier verduurzaming van de landbouw, versterking van biodiversiteit, verlaging van de stikstofdepositie en input van chemische stoffen. De afstand of omvang voor overgangsgebieden hebben we nog niet bepaald; dat doen we in de komende

[5] In uw vergadering van 19 januari 2022 over het Landschapsbeleid (2021-735) hebben wij aangekondigd een Statenbrief over het Landschapsfonds en de pilot daartoe te sturen. Daarop heeft u motie 22M9 ingetrokken.

maanden met onze partners en is afhankelijk van de impact van de gewenste of noodzakelijke bronmaatregelen voor stikstofvermindering of van de hydrologische maatregelen of natuurinclusieve maatregelen. Wij laten onderzoek doen naar de natuurmaatregelen in de overgangsgebieden die van belang zijn voor robuust systeemherstel van het Natura 2000-gebied. Hierbij is specifiek voor de gebieden op en rond de Veluwe, in de Achterhoek & Liemers en in het Rivierengebied gekeken naar de belangrijkste maatregelen die we kunnen nemen voor ecologisch herstel zoals de optimalisatie van hydrologische systemen, vergroten van het natuurareaal en verbindingen, vergroten van dynamiek en diversiteit en het verminderen van input van nutriënten en chemische stoffen. Het onderzoek zien wij als een handreiking voor de inrichting van overgangsgebieden.

2.3.5 Veluwe Arrangement (VA)

Naast de maatregelen die wij voorzien voor de korte termijn, informeerden we u eerder over een langetermijnaanpak gericht op normering op het rond de Veluwe vanaf 2030 (PS2022-357). Hiervoor onderzoeken we de gewenste afstand en normering voor het overgangsgebied rond N2000-gebieden en voor bufferzones langs KRW-watergangen voor stikstof, KRW en klimaat. Hierbij werken we uit welke omgevingswaarden nodig en haalbaar zijn voor nieuwe functies vanaf 2025 en voor bestaande functies vanaf 2030. En welke regels en instrumenten voor overheden nodig zijn om deze omgevingswaarden te borgen conform de Omgevingswet. Dit doen wij de komende maanden in interactie met de sectoren in het gebied (bouw, landbouw, industrie, mobiliteit) en met de betrokken overheden: gemeenten, waterschap en Rijk. We informeren u hierover medio 2023. Met het VA willen wij kansen bieden voor de bewoners en gebruikers van het gebied en voor de economische sectoren bouw, landbouw en industrie door op duurzame wijze in en rondom het gebied te wonen, werken, produceren en recreëren. Met een positieve bijdrage aan de kwaliteit van de natuur, water, milieu en klimaat. Deze aanpak moet ook leiden tot een vereenvoudiging van vergunningverlening in dit gebied; borging op bedrijfsniveau is dan niet meer nodig, omdat het geheel van wet- en regelgeving voorkomt dat economische activiteiten de natuur te veel belasten. Bestaande ondernemingen in de economische sectoren landbouw, industrie, bouw en mobiliteit worden actief geholpen om de transitie te maken die bij hun bedrijf past. Dat kan betekenen hulp bij verduurzamen, verplaatsen, overstappen naar een andere economische activiteit die wel binnen de kaders past of stoppen met het bedrijf. Het Rijk, het waterschap en gemeenten werken geïnteresseerd mee in het kader van onze samenwerking als overheden aan het VA. Hiermee zijn we een voorbeeld voor Nederland. Dit vraagt van alle overheden ook formele borging conform de Omgevingswet (voor de provincie borging in de Omgevingsverordening).

2.4 Voor de klimaatopgave houden we vast aan het Gelderse Klimaatplan 2021–2030 en het nationale klimaatakkoord:

a. De broeikasgasuitstoot van landbouw en landgebruik moet ten opzichte van 2017 met minimaal 1,9 Mton CO_2-eq worden verminderd in Gelderland en klimaatneutraliteit in 2050;
b. De klimaatopgave voor de industrie uit ons Gelders Klimaatplan is onderdeel van de opgave energietransitie.

In de Startnotitie NPLG is klimaat een belangrijke pijler in het beleid voor het landelijk gebied. Dit betreft de broeikasgassen uit de land- en tuinbouw. Onze stikstofaanpak in combinatie met het Gelders Klimaatplan

2021-2030 (PS2020-871) ligt in het verlengde van de reductietaakstelling die de landbouw en landgebruik in Nederland hebben gekregen voor 2030. Een deel daarvan wordt gerealiseerd door generieke Rijksmaatregelen. De glastuinbouwsector is hard op weg om een flink deel van de reductieopgave te realiseren. Voor het resterende deel van de klimaattaakstelling wordt vooral gekeken naar de vee- en varkenshouderij vanwege de uitstoot van methaan en ook lachgas, in het bijzonder bij koeien en varkens. We verwachten dat het kabinet in 2023 duidelijkheid geeft over hoe de resterende klimaatopgave in de landbouw en ook de andere sectoren zoals de industrie kan worden gerealiseerd. Dat kan grote consequenties hebben voor onder andere landbouw en landgebruik. Immers, in 2050 wil Nederland klimaatneutraal zijn.

2.5 We sturen in de maatschappelijke opgaven op ruimtelijke samenhang. De ruimtelijke keuzes voor landbouw, natuur, water en klimaat wegen we in samenhang met de andere grote opgaven in het landelijk gebied zoals energietransitie, gezonde en veilige leefomgeving, leefbaarheid en verstedelijkingsontwikkeling van stad en land.

De transitie in het landelijk vindt plaats naast de andere opgaven rondom natuur, water, extensivering van de landbouw, mobiliteit, wonen, werken en energie; deze vragen allemaal om ruimte. Het is essentieel om als overheden te komen tot een gedeeld perspectief om zo samen de schouders te zetten onder een gezond, veilig, schoon en welvarend Gelderland.
Zo moet energietransitie, zowel lokaal als regionaal, een plek krijgen. Dit vergt ook prioritering in investering van het elektriciteitsnetwerk in het landelijk gebied. Bereikbaarheid en nabijheid van voorzieningen is een steeds groter wordende opgave voor het landelijk gebied. Daarnaast heeft verstedelijking impact. Bijvoorbeeld als uitloopgebied van het stedelijk gebied, maar ook steeds meer als woonomgeving (stedelijk werken, landelijk wonen). Dit zijn allemaal onderwerpen die de verdere uitwerking van het GPLG kunnen versterken of juist lastiger kunnen maken. Dit vergt een frequente check en evaluatie op kansen en knelpunten. Het eerste moment is in juni 2023. We werken aan een ruimtelijk perspectief voor Gelderland als onderlegger om te bepalen waar in Gelderland de kansen en knelpunten zich voordoen. Dit inzicht willen we in de periode maart-april-mei ook voor het GPLG uitwerken.

2.5.1 Energietransitie

De energietransitie biedt kansen voor de vitaliteit van het landelijk gebied. Voor het landelijk gebied is de opgave voor zon- en windprojecten uit de RES van belang. Ook hier liggen afwegingen (zonbeleid Omgevingsverordening): windmolens kunnen nu eenmaal niet geplaatst worden in steden en een ongebreideld ruimtebeslag door zonnepanelen in het landelijk gebied is ook niet gewenst. Hernieuwbare energie kan het verdienmodel in het landelijk gebied versterken, bij voorkeur in combinatie met andere functies (zon op dak). Bijvoorbeeld helpen zonnepanelen bij het drukken van de energiekosten voor leefbaarheidsvoorzieningen. Windenergie biedt mogelijkheden door het relatief beperkte ruimtebeslag; in het landelijk gebied zijn kleine windmolens vaak goed inpasbaar. Ook zijn er Gelderse initiatieven waarbij boeren energie leveren aan industrie of woonwijken door mestverwerking met monovergisters. Echter, zonne- en windparken moeten op het elektriciteitsnet aangesloten worden. Tijdige beschikbaarheid van energie-infrastructuur is een grote en in toenemende mate onzekere factor voor zon- en windprojecten. Deze zijn nog

wel mogelijk en wellicht kansrijk op agrarische bedrijven die hun bedrijfsvoering willen vernieuwen of beëindigen.

Om lokaal goede en realistische plannen te maken, maar ook de ruimtelijke samenhang te behouden, is een regionale strategie belangrijk. Als kader voor coördinatie en samenwerking. Maar ook voor de uitwerking naar ruimtelijk beleid, planvorming en uitvoering van projecten. De RES 1.0 is hierbij het vertrekpunt. Daarbij is het ook een gezamenlijke opgave om deze uitwerking zo integraal mogelijk met andere 'ruimteclaims' vorm te geven en vraag en aanbod zo dicht mogelijk bij elkaar te brengen of afwenteling van stad naar land te voorkomen. Belangrijk uitgangspunten daarbij zijn:

- Clusteren van grootschalige opwek heeft de voorkeur
- Sluit aan bij landschapskwaliteiten en -structuren van gebieden
- Natuurgebieden ontzien en bijdragen aan biodiversiteit waar mogelijk.
- Regie op zorgvuldige locatiekeuze van zonne-energie (criteria opgenomen in verordening)
- Efficiënte en bestendige netinpassing. Zowel lokaal en regionaal.

Een toekomstbestendig elektriciteitsnet is een randvoorwaarde, ook voor een vitaal landelijk gebied. Dit vraagt ook om prioritering richting de toekomst. Zowel om zon op dak meer mogelijk te maken, maar ook voor grootschalige opwek en andere functies die stroom gebruiken of opleveren. Dit vraagt om slimmer om te gaan met de huidige infrastructuur en versneld nieuwe infrastructuur te realiseren. We werken hierbij samen met gemeenten en netbeheerders.

2.5.2 Gezonde leefomgeving

Een gezond en veilig Gelderland vormt het hart van een schoon en welvarend Gelderland en landelijk gebied. Ruimtedruk en meer verwevenheid van functies vraagt om extra aandacht voor een gezonde leefomgeving. Dat betekent een Gelderland waarin onze inwoners en gasten kunnen wonen, werken en verblijven in een omgeving die schoon is, waar je niet ziek wordt door allerlei verontreinigingen en waar je zo min mogelijk overlast van je omgeving ervaart. Onze ambitie is om een (woon-)omgeving te creëren met zo weinig mogelijk negatieve effecten op de gezondheid van mensen milieu, waarbij we minimaal willen voldoen aan de WHO Richtlijnen. Deze ambitie willen we bereiken door de druk op gezondheid door de omgevingsfactoren lucht, geur, bodemkwaliteit (inclusief zorgwekkende stoffen), geluid en risicovolle activiteiten (omgevings- of externe veiligheid) te beperken. Daarmee leggen we de focus op zes omgevingsfactoren die nauw met de andere programma's samenhangen en die we met het programma Gezonde Leefomgeving invullen: 1) Luchtkwaliteit en geur, 2) Bodem en ondergrond, 3) Geluid en stilte, 4) Omgevingsveiligheid, 5) Gezondheid en 6) Licht en donkerte. Ons milieu is ons kernkapitaal. We streven naar continue verbetering. Daarbij zijn de wettelijke normen de bottom-line.

2.5.3 Leefbaarheid en aantrekkelijk leefomgeving

Sociale verbondenheid is een essentiële voorwaarde voor een schoon, gezond, veilig en welvarend Gelderland en landelijk gebied en beïnvloedt de leefbaarheid op dorps- en wijkniveau positief en vergroot de kracht van de samenleving. De transitie in het landelijk gebied raakt deze verbondenheid. De opgave van de inwoners en ondernemers stellen we hierbij centraal. Inclusie is een belangrijk uitgangspunt: iedereen moet mee kunnen

doen. Ruimtelijke en sociale opgaven gaan hierbij vaak hand in hand. Kwetsbare dorpen of wijken verdienen extra aandacht. We onderscheiden acht maatschappelijke ontwikkelingen die invloed hebben op de (sociale) verbondenheid en daarmee de leefbaarheid: 1. Verschillen in de samenleving groeien 2. Toenemend belang van ontmoeting(splekken) 3. Aandacht voor eenzaamheid als maatschappelijk probleem groeit 4. Meer aandacht voor positieve gezondheid en zingeving 5. Inwonersinitiatieven steeds belangrijker, dit juichen we toe 6. Welbevinden in Gelderland (mate van geluk) 7. Buitengebied in beweging: leefbaarheid en sociale cohesie op het platteland 8. Zoektocht naar nieuwe verhoudingen tussen inwoners en overheid. Het karakteristieke erfgoed, de culturele en sportieve infrastructuur en de vele culturele activiteiten en aansprekende sportevenementen versterken daarnaast de aantrekkelijkheid en de identiteit van Gelderland als krachtig vestigingsgebied om te wonen, te werken en te bezoeken voor recreatie en toerisme. Sociale samenhang en verbinding maken dat iedereen kan genieten van al het moois dat Gelderland te bieden heeft. Samen vormt dit de basis onder onze brede welvaart. Wat we willen bereiken is dat iedereen in huidige én toekomstige generaties al dit moois van Gelderland kan beleven en eraan kan deelnemen op een schaal die past bij wie we zijn.

Wij zien als uitdaging dat het bevorderen van de leefbaarheid van het landelijk gebied meer investeringen vraagt in het voorzieningenniveau van het landelijk gebied. Dit vraagt meer aandacht ten opzichte van de stedelijke ontwikkeling waar urgentie en prioritering vaak meer dominant is. We gaan voor kwaliteit en niet voor kwantiteit.

2.5.4 Woningbouw en verstedelijking

We realiseren de noodzakelijke woon- en werklocaties op een wijze die de leefbaarheid vergroot, de omgang van extra ruimtebeslag op het landelijk gebied beperkt, rekening houdt met water en bodem en extra belasting op de bestaande natuur zoveel mogelijk voorkomt.

Vanuit de verstedelijkingsopgave zien we mogelijkheden en potentiële dilemma's. Van 2022 t/m 2030 moeten er in heel Gelderland 100.000 woningen bijkomen. Dat is vastgelegd in de prestatieafspraken woningbouw met het Rijk. Voor de regio's Arnhem-Nijmegen en Foodvalley samen verwachten we een behoefte van 100.000 woningen tussen 2020 en 2040, waarvan 60.000 t/m 2030. We verstedelijken zo veel als mogelijk via verdichting van de huidige bebouwde omgeving, maar we ontkomen er niet aan om ook via uitleglocaties woningen en bedrijventerreinen te realiseren.
Om de bestaande natuurgebieden niet verder te belasten door recreatie van nieuwe bewoners en omwille van de leefbaarheid hebben we in de verstedelijkingsstrategie afgesproken om per toegevoegde woning 500 m^2 recreatief uitloopgebied te realiseren. Dat kan door bestaand agrarisch gebied toegankelijker en aantrekkelijker maken en kan ook deels plaatsvinden in nog te realiseren nieuw bos en natuur vanuit bestaand beleid. Hier zien we dus koppelkansen tussen de doelstellingen uit de verstedelijkingsstrategie en die van het GPLG. Door recreatie en toerisme te stimuleren ondersteunen we ook de lokale economie.
Een significant deel van de benodigde woon- en werklocaties ligt binnen enkele kilometers van stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden. De planning en inrichting van deze nieuwe locaties moet er op gericht zijn zo min mogelijk nieuwe stikstofuitstoot te genereren, zoals op het vlak van mobiliteit. Afwenteling op het landelijk gebied door volledig uit te gaan van extern salderen met agrarische bedrijven is niet een

passende, duurzame oplossing. Zoals onder meer in de verstedelijkingsstrategie afgesproken zal het bodem- en watersysteem sterker leidend worden voor ruimtelijke ontwikkelingen. Zo veel als mogelijk houden we de laagste en natste delen vrij van nieuwe bebouwing. Ook houden we groene buffers tussen woonkernen bij voorkeur intact of versterken we deze. Dat doen we om ecologische verbindingen intact te houden, een prettige leefomgeving te behouden en de identiteit van kernen te bewaren.
We gaan de ruimtelijke opgaven in Gelderland meer omgevingsgericht en integraal benaderen en de realisatie ervan meer gebiedsgericht organiseren. Dat willen we zelf en dat past ook bij de werkwijze van het Rijk. In de regio's Arnhem-Nijmegen en Foodvalley doen we dat in de context van de aanwijzing als NOVEX gebied. Dit NOVEX gebied heeft precies de zelfde begrenzing als de verstedelijkingsstrategie. Het Rijk ziet dat de opgaven in dit NOVEX gebied complex zijn en wil die samen met provincies en gemeenten oppakken. Dat betekent dat we het realisatieprogramma van de verstedelijkingsstrategie uiteindelijk willen uitbouwen tot een integraal NOVEX-realisatieprogramma waarin we niet alleen de realisatie van het GLPG en de verstedelijkingsstrategie integreren, maar ook andere ruimtelijke opgaven, zoals RES.

3 Hoe verder

De Gelderse stikstofaanpak laat zien dat we door samen slimme combinaties te maken sneller tot betere resultaten komen. Dit zetten we voort en verbreden we in het Gelders Programma Landelijk Gebied. Het Rijk vraagt aan provincies gebiedsprogramma's op te stellen waarin de landelijke doelen en structurerende keuzes doorwerken. De gebiedsprogramma's moeten 1 juli 2023 gereed zijn. Het gebiedsplan dat we in het kader van de Wsn[6] moeten opleveren wordt hierin worden opgenomen. Voorliggende richtinggevende kaders zien wij als vertrekpunt voor de nadere uitwerking in het GPLG. Wij geven hieraan invulling door de gesprekken die wij in de komende tijd volgens de Gelderse aanpak met onze partners voeren. Hiervoor vragen wij gemeenten, waterschappen en sectorpartijen om de komende maanden te reflecteren op en bij te dragen aan het concept GPLG zodat wij hierover voor 1 juli 2023 kunnen besluiten.

Voorop staat dat wij de ruimte nemen om van de landelijk bepaalde doelstellingen te kunnen afwijken (flexibiliteit) als het gebiedsproces daartoe aanleiding geeft en als door het Rijk gestelde doelen voor Gelderland als geheel gerealiseerd kunnen worden. In verschillende regio's en gebieden zijn inmiddels initiatieven en gebiedsprocessen gestart voor gezamenlijke uitwerking van het gebiedsperspectief zoals voor Food Valley, Noord Veluwe, Enclave Garderen-Elspeet-Uddel (GEUS) en het Binnenveld. De gebiedsaanpak Winterswijk is een voorbeeld van de uitwerking van opgaven in een gebiedsproces waar wij samen met partners aan werken (zie kader laatste pagina).
Bij de bespreking van onze Grondbank anticiperende aankopen (PS2022-111) is toegezegd u nog in 2022 te informeren over de Nationale Grondbank. Er is op dit moment echter nog onvoldoende zicht op de omvang, looptijd en werkwijze om aan te geven hoe we hier gebruik van kunnen maken.

Tot slot, om een gebiedsprogramma te kunnen opstellen is het belangrijk dat:

[6] De verplichting van het leveren van een gebiedsplan, de doelen en inhoud is verankerd in de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering (Wns art. 1.12fa). De gebiedsplannen dienen te worden aangeleverd aan de minister van LNV twee jaar na inwerkingtreding van de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering (Wsn). De inwerkingtreding van de Wsn was op 1 juli 2021, waaruit volgt dat de gebiedsplannen uiterlijk 1 juli 2023 dienen te zijn voorgelegd aan de minister. Het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen volgt uit de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) die in Nederland ook is verankerd in de Wet natuurbescherming. Hieruit volgt dat er in ieder geval geen verslechtering van habitattypen en leefgebieden in Natura 2000 gebieden mag plaatsvinden en dat de instandhoudingsdoelstellingen op termijn moeten worden bereikt.

- Het Rijk een helder toekomstperspectief voor de land- en tuinbouw formuleert, inclusief heldere doelen en omgevingswaarden (voor stikstof, water/KRW en klimaat);
- Het Rijk resultaatverantwoordelijkheid voor de doelen heeft en de provincie met onze partners een inspanningsverplichting aangaat (met minimale administratieve lasten);
- De regio aan zet is; wij vragen gemeenten, waterschappen en sectororganisaties om de plannen samen nader uit te werken in deelgebieden gericht op de uitvoering;
- We daarbij maximaal moeten kunnen schuiven met doelen, prestaties en middelen;
- De opgave voor het landelijk gebied in samenhang wordt gezien met andere Gelderse opgaven.

Winterswijk staat landelijk bekend om haar kleinschalig cultuurlandschap gevormd door boerderijen, landgoederen, beekdalen en bijzondere natuur. Vier van de vijf Natura 2000 gebieden in de Achterhoek liggen hier. Dit landschap is de trots en hét visitekaartje. Jaarlijks komen er veel toeristen op af. Boeren, landgoedeigenaren, natuurorganisaties, ondernemers, bewoners en overheden werken al decennia nauw samen om de bijzondere kwaliteiten van het gebied te behouden en te ontwikkelen. Zo is afgelopen jaren fors geïnvesteerd in natuurherstel. Veel boeren doen aan agrarisch natuurbeheer en hebben hun milieubelasting verminderd. Toch staat op de langere termijn de kwaliteit van het landschap en de leefbaarheid onder druk. Het verdienmodel van veel boeren in dit kleinschalig landschap en gebrek aan bedrijfsopvolging zijn actuele issues Deze situatie zorgt ervoor dat veel boeren stoppen. Dit heeft grote invloed op de identiteit en leefbaarheid van het landelijk gebied. Jongeren vinden moeilijk een woning en voorzieningen in de kleine kernen verdwijnen. Klimaatverandering vraagt op termijn om aanpassing van het watersysteem met mogelijk gevolgen voor het huidig grondgebruik in delen van het gebied. De waterkwaliteit in de beken en in de bodem kan op sommige plaatsen beter. In Winterswijk wil men samen aan de slag en toewerken naar een toekomstperspectief: voor het gebied en iedereen die hier werkt, woont en recreëert. De gemeente Winterswijk, Waterschap Rijn en IJssel, de stichting Waardevol Cultuurlandschap Winterswijk (WCL) en de provincie Gelderland gaan verder samenwerken in de Gebiedsaanpak Winterswijk. Ook het ministerie van LNV is nauw betrokken. Met een intentieovereenkomst worden afspraken gemaakt om samen een integraal gebiedsplan op te stellen. Dit plan zal rond de zomer 2024 gereed zijn. Daarin wordt het toekomstperspectief ruimtelijk uitgewerkt, inclusief afspraken voor de uitvoering. Dit is geen gemakkelijke opgave gezien alle opgaven en vele belangen. In de tussentijd worden lopende projecten en nieuwe initiatieven zo veel mogelijk verder geholpen.
We leren van als één overheid optrekken, het goed betrekken van stakeholders en het slim inzetten van de Omgevingswet. Ook doen we ervaring op met bovengenoemde doelen en ambities in het GPLG-programma.

Bijlage 3

November 2022

provincie
Gelderland

Contouren vertaling NPLG-doelen naar Gelderland (1/2)

Gelders Programma Landelijk Gebied

Versie: november 2022

Perspectief

Gezonde natuur | **Leefbaar landelijk gebied** | **Wonen en werken met de natuur** | **Gezonde, groene en gewaardeerde landbouw** | **Groene industrie**

Structurerende keuzes en doelen Rijk (NPLG)

Natuur

Bestaand beleid
- Gunstige staat van instandhouding (GsvI): Condities op orde voor 70% VHR-soorten en habitats (2030)
- Resterende ha's Natuurpact afronden (2027)
- Hydrologie tbv N2000 op orde (2027)
- Uitvoering Bossenstrategie (2030)

Mogelijk nieuw beleid
- Overgangsgebieden rond N2000-gebieden: systeemherstel door stikstofvermindering en herstel natuurlijke processen
- Extra areaal nieuwe natuur
- Extra areaal natuurinclusieve landbouw
- 10% Groenblauwe dooradering:
  - 50% houtige gewassen
  - 50% water en kruidenrijke randen

Stikstof

Bestaand beleid
- Stikstofgevoelige N2000-gebieden < KDW
  - 2025: 40% v.h. areaal
  - 2030: 74% v.h. areaal
- Reductie 42% 7,5 kton NH_3

Water en bodem sturend

Bestaand beleid
- Kaderrichtlijn Water gereed in 2027:
  - Kwaliteit grond- en oppervlaktewater en maximale nutrientenconcentraties
  - Nitraatrichtlijn (max. 50 mg/l)
  - Waterlichamen voldoen aan normering voor gewasbeschermingsmiddelen en metalen
  - Goede kwantitatieve toestand grondwaterlichamen
- Ruimte voor waterberging (extreme piekopvang)

Mogelijk nieuw beleid
- Kaderrichtlijn Water gereed in 2027:
  - Bufferzones rond beken
  - Beperkingen teelten uitspoeling gevoelige gronden bij N2000 en KRW-wateren en natuurwateren
- Zoetwaterbeschikbaarheid natuur en landbouw 2050

Klimaat

Bestaand beleid
- Reductie broeikasgassen CO_2 eq
  - 60% reductie in 2030 (5 Mton)

Mogelijk nieuw beleid
- Reductie broeikasgassen CO_2 eq
  - Opgave emissiereductie per provincie voor veehouderij (CH_4) en glastuinbouw (CO_2)
  - Indicatieve restemissie voor landgebruik (veenweiden, bossen, natuur) in 2030

Landbouw

Mogelijk nieuw beleid
- Toekomstperspectief landbouw
- Geschikte landbouwgrond beschermen
- Ruimte (voldoende grond) voor extensivering van landbouw in kwetsbare gebieden
- Gebieden met veel bedrijfsbeëindiging en functieverandering
- Definitie grondgebonden veehouderij in aantal grootvee-eenheden per hectare
- Niet grondgebonden aansluiten bij netwerken

Bestaand beleid
Mogelijk nieuw beleid

Contouren vertaling NPLG-doelen naar Gelderland (2/2)

Gelders Programma Landelijk Gebied

Versie: november 2022

Perspectief

Gezonde natuur | **Leefbaar landelijk gebied** | **Wonen en werken met de natuur** | **Gezonde, groene en gewaardeerde landbouw** | **Groene industrie**

Vertaling NPLG-doelen voor Gelderland

Natuur en biodiversiteit

Herstel en ontwikkeling natuur en biodiversiteit

Bestaand beleid
- Omgevingsvisie:
  - 75% VHR-doelen bereikt (2030)
  - Gelderland natuurinclusief (2050)
- Natuurpact: ontwikkelopgave voor 8.414 ha nieuwe natuur (2027)
- Gelderse Bossenstrategie: oa 1.200 ha binnen GNN en 600 ha buiten GNN

Mogelijk nieuw beleid
- Uitwerken overgangsgebieden voor systeemherstel Gelderse Maatregelen Stikstof
- Extra natuur en landschap voor systeemherstel
- 10% groenblauwe dooradering

Stikstof

Stikstofreductie

Bestaand beleid
- Gelderse Maatregelen Stikstof
- 74% stikstofgevoelige N2000-gebieden <KDW in 2030
- 42% emissiereductie: 7,5 kton
- Inclusief 25% emissiereductie per sector in Gelderland in 2025
- Extra emissiereductie voor economische ontwikkeling

Mogelijk nieuw beleid
- Uitwerken en borgen omgevingswaarden (normering) voor stikstof (Veluwe Arrangement)

Water

Schoon oppervlaktewater en grondwater

Bestaand beleid
- Voorkomen wateroverlast
- Nitraat op orde in 4 kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden
- Gewasbeschermingsmiddelen op orde in 11 grondwaterbeschermingsgebieden

Mogelijk nieuw beleid
- KRW-opgave nutriënten (N en P) beken zandgebied op orde in 2027 (KRW)
- Ruimtelijke opgave bodem en water (water vasthouden, water bergen, 100 mm extra grondwatervoorraad)
- Uitwerken en borgen omgevingswaarden (normering) voor KRW en waterberging

Klimaat

Reductie uitstoot broeikasgassen

Bestaand beleid
- Beleidsprogramma Klimaat:
- 55% minder uitstoot broeikasgassen in 2030 t.o.v. 1990
- Gelders Klimaatplan 2021-2030: vertaling provinciale opgave emissiereductie voor veehouderij (CH_4) en glastuinbouw (CO_2)

Mogelijk nieuw beleid
- Uitwerken omgevingswaarden (normering) voor CO_2-eq (Veluwe Arrangement)

Landbouw

Toekomstperspectief landbouw

Bestaand beleid
Kadernota agrifood:
- Toekomst voor Gelderse boer en tuinder
- Perspectief: duurzame, natuur-inclusieve en/of kringlooplandbouw met goed verdienmodel
- Instrumentenkoffer voor bedrijfsbegeleiding, verduurzaming, innovatie, kennis-ontwikkeling, verdienmodel
- Nieuw: langjarige beheersafspraken over natuurinclusieve landbouw, extra grondinstrumenten, nieuwe Europese landbouwbeleid met extra groene eisen zoals bufferstroken, gewasrotatie, ecoregelingen.
- Pilot Groenblauwe diensten, landschapfonds

Mogelijk nieuw beleid
Provinciaal toekomstperspectief (maart 2023)
- Behoud van toekomstbestendige landbouw in Gelderland
- Gebiedsspecifieke ontwikkelpaden en -perspectieven voor de sectoren
- Meer instrumenten voor behoud verdiencapaciteit

Bestaand beleid
Mogelijk nieuw beleid

Bijlage 4

November 2022

provincie
Gelderland

Planning GPLG in relatie tot het Ruimtelijk Perspectief Gelderland (RPG)

Gelders Programma Landelijk Gebied

Versie: november 2022

Gelders Programma Landelijk Gebied (GPLG)

Ruimtelijk Perspectief Gelderland (RPG)

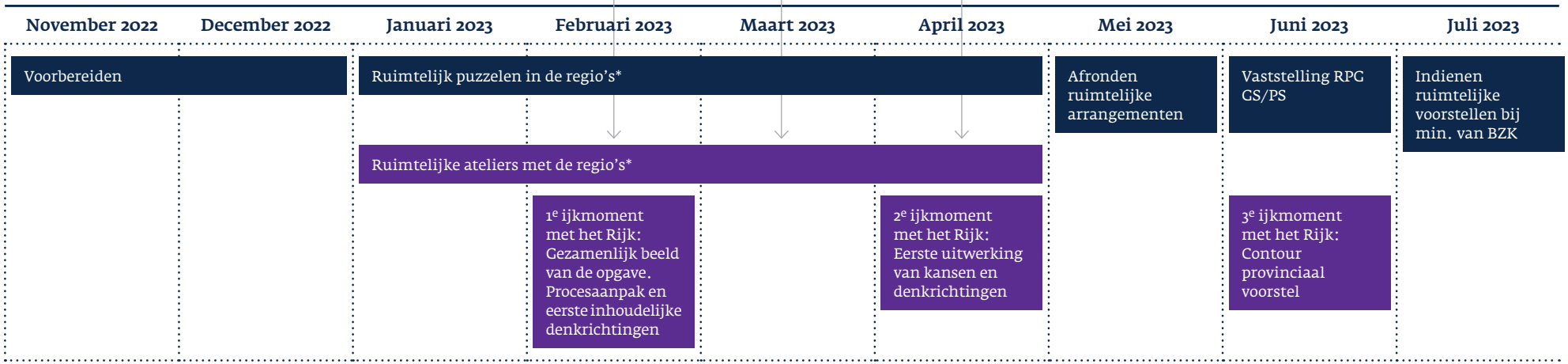

* Regiotafels/7 regio's: Achterhoek, Groene metropool regio Arnhem/Nijmegen, Rivierenland, Foodvalley, Kop van de Veluwe, Cleantech regio, Ermelo Harderwijk Zeewolde (EHZ)

Colleges van burgemeester en wethouders, waterschap bestuur, Regionaal Bestuur

Datum
6 december 2022

Zaaknummer
2021-016004

Onderwerp
Op weg naar (een) regio-arrangement(en).

Inlichtingen bij
Provincieloket
026 359 99 99
post@gelderland.nl

Beste bestuurders,

Uitnodiging: langjarig samenwerken aan de toekomst van Gelderland. Op weg naar een Regio Arrangement Foodvalley

Het Rijk heeft aan provincies gevraagd te komen tot een gebiedsgerichte uitwerking voor de grote opgaven voor ons land. Wij hebben u in de zomer geïnformeerd over hoe we dit samen met u in Gelderland willen oppakken. Als volgende stap nodigen we u nu graag uit om met elkaar deze opgaven op regionaal niveau verder uit te werken. Dit willen we doen in de vorm van een *Regio Arrangement*.

Wat hebben we samen te doen?
In uw gemeente, regio, op Gelderse én nationale schaal speelt een aantal grote opgaven, waarvan energietransitie, wet Natuur en stikstof, Nationaal Programma Landelijk Gebied, Wonen en de Verstedelijkingsstrategie belangrijke zijn. Deze opgaven zijn niet nieuw; ieder van ons werkt al aan deze opgaven. De urgentie om samen werk te maken van onze grote opgaven is wel groter dan ooit. Want onze ruimte is schaars. We moeten (wettelijke) afspraken nakomen over stikstof en klimaat, zorgen voor voldoende oppervlakte- en grondwater van de juiste kwaliteit en voor een tijdige, passende energievoorziening. Alleen door samen én in samenhang te werken aan uitdagingen en ambities in de Gelderse regio's krijgen we meer voor elkaar. Zo zorgen we voor welvaart en welzijn voor huidige en toekomstige generaties.

Dat vraagt om richting
Van ons als overheden vraagt dit om een eenduidige gezamenlijke richting die aansluit bij de identiteit en ambitie van Gelderland én de regio. In het Regio Arrangement maken we als medeoverheden afspraken over het gezamenlijk perspectief voor hoe we met al deze opgaven in samenhang omgaan voor de komende 20 tot 30 jaar. Dit doen we in samenwerking met maatschappelijke partners en het regionale bestuur. Zo maken we met de Gelderse regio's deze Regio Arrangementen.

Samen stappen zetten
Om te komen tot een gezamenlijk Regio Arrangement zien we de volgende stappen voor ons, op basis van de huidige informatie van het Rijk.

<u>Nu - februari 2023</u>
We verkennen met elkaar op regio niveau wat voor een regio we willen zijn. Met een tijdshorizon van de komende 20 tot 30 jaar. We gebruiken daarbij wat er nu al ligt: bij u (Omgevingsvisie

bijvoorbeeld), bij ons (Gelders Programma Landelijk Gebied (GPLG) bijvoorbeeld). En we bepalen met elkaar welke inhoudelijke opgaven en keuzes we met elkaar de komende maanden op te pakken hebben.

Januari - april 2023
We bespreken de kansen, knelpunten en denkrichtingen op verschillende ruimtelijke schaalniveaus in Gelderland en de regio rondom bijvoorbeeld wonen, natuur, energie, werken, landbouw, recreatie, bedrijventerreinen, infrastructuur en mobiliteit.

April – juli 2023
We werken het Regio Arrangement uit met afspraken die nodig zijn voor een effectieve en efficiënte uitvoering. Inclusief wat we nodig hebben voor de uitvoering, en afspraken over verantwoordelijkheden, aanpak, financiën en capaciteit. Inzet is over alle Gelderse - onderling samenhangende - Regio Arrangementen afspraken met het Rijk te maken.

Juli – oktober 2023 en verder
We vertalen het Regio Arrangement naar concrete gebiedsplannen en -programma's. En geven daar gezamenlijk uitvoering aan.

Voortbouwen op wat er is
Graag willen we voortbouwen op wat er al is. Met het vaststellen van onze gezamenlijke Verstedelijkingsstrategie hebben we afgesproken dat we samen gaan werken aan een verstedelijkingsprogramma ter uitvoering van de Verstedelijkingsstrategie. Op deze aanpak willen we voortbouwen door het te verbreden met in ieder geval de opgaven voor het landelijk gebied (Nationaal Programma Landelijk Gebied dat we nu vertalen voor Gelderland). Aan deze opgave werken we al samen in het kader van het Veluwearrangement. Daarnaast werken we samen aan de realisatie van de Regionale Energie Strategie en energie-infrastructuur. Het verstedelijkingsprogramma groeit daarmee uit tot het integrerend realisatieprogramma voor onze gezamenlijke activiteiten in onze leefomgeving. Hierin trekken we nadrukkelijk op met de regio Groene Metropool met wie wij de Verstedelijkingsstrategie delen. Dit doen we in de context van het NOVEX-gebied waartoe het Rijk de verstedelijkingsstrategie Arnhem Nijmegen Foodvalley heeft aangewezen. Het Rijk ziet ook dat de opgaven in dit NOVEX-gebied complex zijn en wil die samen met provincies en gemeenten oppakken. Daarbij vraagt het Rijk om ook de opgaven in het landelijk gebied van Foodvalley en Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen meer in samenhang te bezien.

De provincie kiest ervoor om de kaders van het GPLG in drie deelgebieden uit te werken, rekening houdend met het principe van 'bodem en water sturend'. Regio Foodvalley ligt in het deelgebied Veluwe als deelgebied waarin de kaders van het GPLG worden uitgewerkt.

Over hoe we kunnen toewerken naar het Regio Arrangement Foodvalley zijn we in gesprek met de ambtelijk opdrachtgevers van de regio Foodvalley en van de gemeenten en met de provincie Utrecht. In de gesprekken bespreken we ook welke stappen we samen gaan zetten tot aan 1 juli 2023, welke tot eind oktober 2023 en hoe we daarna het Regio Arrangement kunnen uitvoeren.

Tot slot
We zien ernaar uit met u samen te werken aan het Regio Arrangement en nodigen u daartoe uit. Daarbij maken we graag afspraken over de aanpak en planning de komende maanden. En over hoe iedere overheid haar volksvertegenwoordigers betrekt.

Gedeputeerde Peter Kerris en gedeputeerde Peter Drenth zijn voor respectievelijk NOVEX en GPLG portefeuillehouder. Ambtelijk kunt u contact opnemen met Jan Fokke Heida (Regiomanager Foodvalley, Ermelo Harderwijk Zeewolde en Kop van de Veluwe): j.heida@gelderland.nl.

Met vriendelijke groet,
Gedeputeerde Staten van Gelderland

John Berends
Commissaris van de Koning

Miriam Nienhuis-van Doremaele
Secretaris

Bijlage: begrippenlijst

PROVINCIE UTRECHT

Partners in het landelijk gebied van Utrecht

ONDERWERP	Uitvoeringsstrategie Landelijk Gebied vastgesteld	TELEFOONNUMMER	+31622451638
		E-MAILADRES	onno.raijmakers@provincie-utrecht.nl
DATUM	30-11-2022		
DOCUMENTNUMMER	UTSP-1512015602-1434	DOMEIN/OPGAVE	SLO
REFERENTIEDATUM	29-11-2022	TEAM	PL1
VAN	Onno Raijmakers		
BIJLAGE	Uitvoeringsstrategie Landelijk Gebied, GS 29-11-2022		

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij informeer ik u dat de provinciale Uitvoeringsstrategie Landelijk Gebied (ULG) op 29 november 2022 door ons college van Gedeputeerde Staten is vastgesteld. Hierbij stuur ik u de ULG toe en wil ik u nogmaals hartelijk danken voor uw waardevolle inbreng in het opstellen van deze strategie. In bijlage 2 vindt u een samenvatting van alle reacties en hoe wij deze hebben verwerkt. Graag licht ik in deze brief de ULG en het vervolg aan u toe.

De laatste wijzigingen in de vastgestelde ULG zijn:

- De strategie is, zoals aangekondigd, in een toegankelijker vorm herschreven.
- De wijze waarop we nu vanuit de Gebiedsgerichte Aanpak Landelijk Gebied zijn gaan werken met 9 deelgebieden is toegevoegd.
- De teksten over de wateropgave, de klimaatopgave, de gewenste transitie van de landbouw zijn verduidelijkt.
- En de wens de provinciale grondstrategie (in ontwikkeling) met de gebiedspartijen uit te bouwen tot een regionale grondstrategie is opgenomen.

De ULG gaat over hoe we de komende jaren de vele opgaven voor natuur, landbouw, stikstof, water en bodemdaling voor het Utrechtse landelijk gebied willen gaan uitvoeren. We doen dit in samenwerking met u en met onze andere gebiedspartijen met een gebiedsgerichte en samenhangende aanpak. We houden bij deze uitvoering rekening met wensen uit de regio. We bouwen verder op eerdere aanpakken. Het landelijk gebied staat centraal en we verbinden thema's in de uitvoering die nauw samenhangen: we maken keuzes voor de noodzakelijke opgaven, maar we besteden ook aandacht aan andere opgaven.

We zorgen voor samenwerking op drie schaalniveaus:

1. Het provinciale niveau;
2. het regionale niveau;
3. en het gebiedsniveau (vaak op polderniveau).

De provincie is opgedeeld in twee regio's: Utrecht Oost en Utrecht West. Breed samengestelde regiostuurgroepen maken regio-agenda's. Dit doen we op basis van de gebiedsagenda's van de 9 deelgebieden. In deze agenda's verbinden we de noodzakelijke opgaven en wensen in de gebieden met de overige opgaven en wensen. Als de wensen niet samengaan, lossen we dit samen op. De regio-agenda's vormen samen het begin van het Provinciale Gebiedsprogramma. Dit Gebiedsprogramma wordt ook de basis voor ons overleg met het Rijk over de financiering van de opgaven vanuit het Transitiefonds.

We maken met de regiopartijen uitvoeringsafspraken over deze regio-agenda's. We leggen die vast in interbestuurlijke regioprogramma's. Alle partners stellen deze regio-programma's vast. Iedere partner is verantwoordelijk voor de uitvoering van zijn eigen deel. We kunnen ook kiezen voor gezamenlijke uitvoering. Wij vragen aan de uitvoerende partners lange betrokkenheid en willen deze ULG-werkwijze goed ondersteunen. We bespreken met andere overheden en organisaties wat onze aanpak voor hen betekent. We vertrouwen erop dat we het hier samen over eens kunnen worden. Zo zorgen we samen voor een goed afgestemde uitvoering. We leren hierbij door te doen en houden ruimte voor overleg om dingen aan te passen.

Op verzoek van Provinciale Staten willen wij ook met u bezien of het uitdaagrecht een plek kan krijgen in de uitvoering in het Landelijk Gebied (zie ULG pag. 24). Ook willen we u vragen of u met ons het PARK-advies Landschap van verlangen PARK_advies_landschappen_van_verlangen_2022 over verschillende aspecten van energiewinning in het landelijk gebied van Utrecht aan de hand van enkele voorbeelden verder zouden willen ontwikkelen.

Zoals bekend heeft het Rijk 25 november jl. vier brieven naar de Tweede Kamer gestuurd over de toekomst van het landelijk gebied, zoals door het Rijk wordt vastgelegd in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Wij bespreken deze brieven in week 49 in ons college van Gedeputeerde Staten en zullen u dan snel nader berichten over hoe wij daarmee verder willen gaan. In januari willen wij de eerste voorverkenning voor het provinciale gebiedsprogramma (in het kader van het NPLG) gereed hebben.

Wij gaan ervan uit, dat wij deze samen met u in de maanden daarna in de nieuwe sturingsstructuur kunnen uitwerken. We gaan zo snel mogelijk de regionale en provinciale stuurgroepen inrichten.

Nogmaals dank voor uw inbreng en ik nodig u van harte uit om met ons verder invulling te geven aan de ontwikkeling van ons mooie en levendige Utrechtse landelijk gebied.

Voor vragen over deze brief of meer informatie kunt u contact opnemen met Jan Steurrijs (jan.steurrijs@provincie-utrecht.nl of 06-34177114)

Met hartelijke groet,

drs. W.R.C. (Mirjam) Sterk,
Gedeputeerde Natuur/Landbouw/ Bodem en Water/Sport en Bestuur

PROVINCIE UTRECHT

UITVOERINGSSTRATEGIE LANDELIJK GEBIED

Gedeputeerde Staten van Utrecht,
29 november 2022

PROVINCIE-UTRECHT.NL

INHOUD

Samenvatting **5**

1 Inleiding: We leggen uit waarom we een nieuwe uitvoeringsstrategie voor het landelijk gebied maken **9**
1.1 We willen meer samenhang tussen beleid en uitvoering 9
1.2 Ontwikkelingen op rijksniveau dragen bij aan de nieuwe werkwijze 9
1.3 De nieuwe ULG is dringend nodig 10
1.4 Dit is hoe we de ULG opbouwen 11

2 De hoofdlijnen van de gebiedsgerichte aanpak **13**
2.1 Gebiedsgerichte uitvoering 13
2.2 Onze principes voor de gebiedsgerichte samenwerking 13
2.3 We focussen ons op de noodzakelijke opgaven 13
2.4 We stellen een nieuwe indeling voor 14

3 De weg naar een gebiedsgerichte uitvoering **21**
3.1 We doorlopen vijf stappen om tot gebiedsgerichte uitvoering te komen 21
3.2 We inventariseren de opgaven in de gebieden 22
3.3 We brengen de gebiedsinventarisaties samen in een gebiedsagenda 22
3.4 Alle partijen zetten in op de uitvoering 23
3.5 Elke partij voert het uitvoeringsprogramma uit per gebied 24
3.6 De provincie heeft niet altijd een trekkende rol in de uitvoering 24

4 We realiseren de opgaven samen met onze partners **27**
4.1 We werken en sturen samen aan gebiedsagenda's en uitvoeringsprogramma's 27
4.2 We verbinden bottom-up aanpak met top-down opgaven 27
4.3 De manier van besturen en juridische borging 28
4.4 Zo gaan we over naar de nieuwe structuur 33
4.5 Zo zorgen we voor juridische borging 33

5 De financiering van en instrumenten voor de uitvoering **35**
5.1 We gebruiken deze financieringsbronnen 35
5.2 We gebruiken deze instrumenten 36

6 We ondersteunen de werkwijze intern **39**
6.1 De bestuurlijke rol van de provincie op de verschillende niveaus 39
6.2 De ambtelijke organisatie die nodig is 39

7 Zo bewaken we de voortgang en sturen we bij **41**

8 Zo starten we de ULG en werken we het uit **43**

Bijlage 1 Wet Stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn); Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en NOVEX: Gebiedsplan (Wsn) **44**

Bijlage 2 Reactie op de resultaten van de consultatie van de richtinggevende uitspraken **46**

Bijlage 3 Begrippen en afkortingen **54**

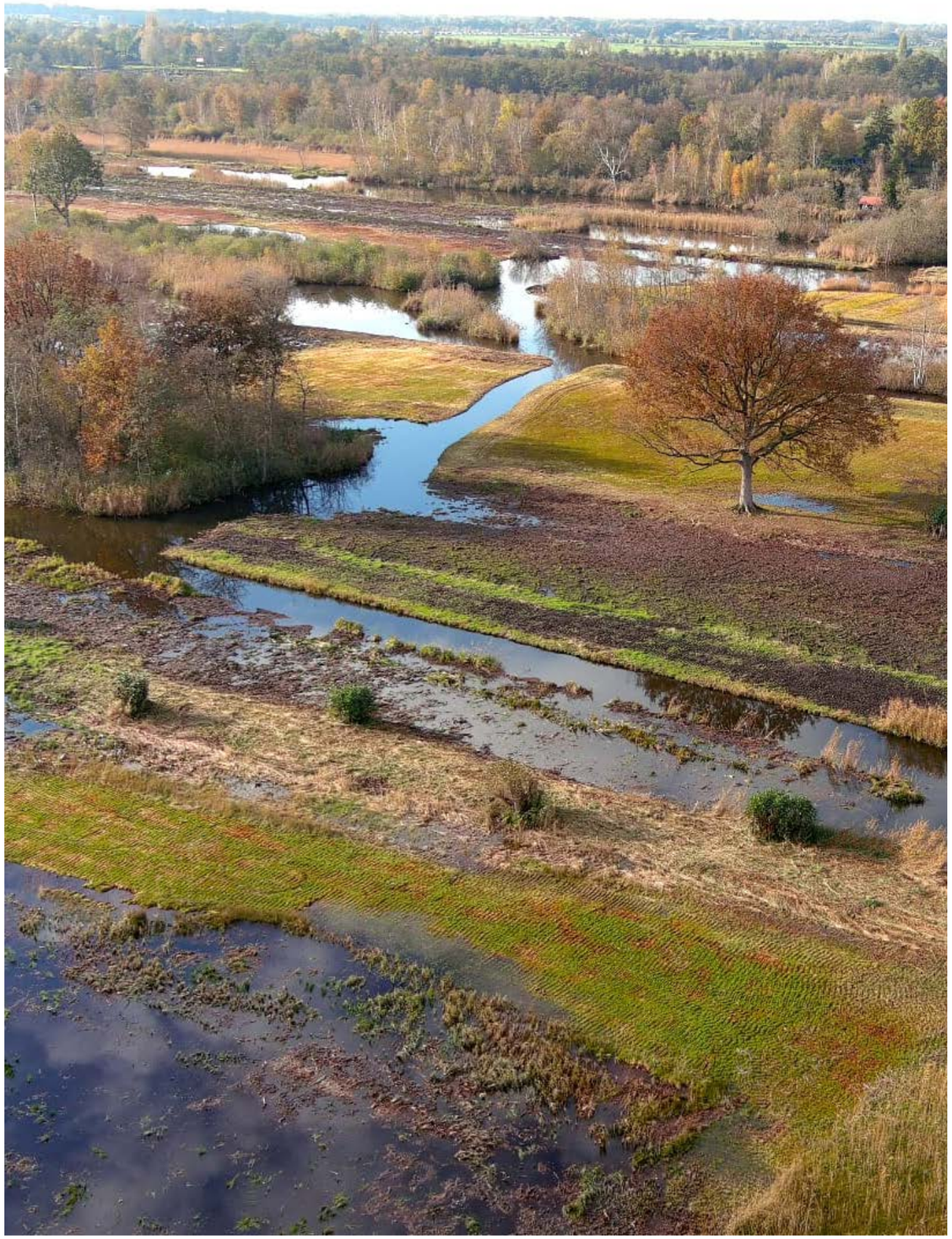

SAMENVATTING

De Uitvoeringsstrategie Landelijk Gebied: hoe we samen de opgaven doen

In onze Omgevingsvisie staan veel opgaven voor het landelijk gebied. Het rijk heeft ook opgaven voor het landelijk gebied die de provincie moet uitvoeren. De opgaven hebben als doel het landelijk gebied duurzaam te maken. U leest in deze Uitvoeringsstrategie Landelijk Gebied (ULG) hoe we de komende jaren deze opgaven uitvoeren. We doen dit in samenwerking met gebiedspartijen, en met een gebiedsgerichte en samenhangende (integrale) aanpak. We houden bij deze uitvoering rekening met wensen uit de regio. We stellen ons oplossingsgericht op.

We bouwen verder op eerdere aanpakken

Bijvoorbeeld de Agenda Vitaal Platteland waar we al jaren mee werken. En de samen met partners pas gemaakte kaders van de Gebiedsgerichte aanpak Stikstof en de Regionale Veenweidestrategie. De aanpak sluit goed aan op het Nationaal Programma Landelijk Gebied van het rijk.

Het gebied en werken op een integrale manier staan centraal

We verbinden thema's in de uitvoering die nauw samenhangen. Samenhangende programmering leidt tot een veel gerichtere samenwerking. Het zorgt ook voor minder versnippering en minder bestuurlijke drukte. Bovendien zorgt het voor meer draagvlak.

We maken keuzes

De provincie legt de nadruk op de opgaven die verplicht zijn, de noodzakelijke opgaven. Dit zijn:

- het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland
- de stikstofreductie en natuurherstel
- het beperken van de bodemdaling
- het voorzien in de doelen van de Kaderrichtlijn Water
- de slag naar rendabele kringlooplandbouw

Maar we besteden ook aandacht aan andere opgaven

We kijken dan naar onze eigen opgaven en ambities. Daarnaast kijken we naar de wensen vanuit het rijk, onze medeoverheden en andere partners. Denk hierbij bijvoorbeeld aan Groen groeit mee, energietransitie, klimaatadaptatie en meer. Ook hieraan werken we.

We vullen de ULG zo in

We zorgen voor samenwerking op drie schaalniveaus

Dit zijn het provinciale niveau, het regionale niveau en het gebiedsniveau. Met dit laatste niveau bedoelen we de onderliggende project- en 'polder'gebieden. Als hulpconstructie delen we het regioniveau in 9 deelgebieden op.

We verdelen de provincie in twee regio's: Utrecht Oost en Utrecht West

Elke regio krijgt een regiostuurgroep. Deze groepen bestaan uit alle overheden en de betrokken organisaties. Het gaat dan om zowel maatschappelijke als particuliere organisaties.

De regiostuurgroepen maken regio-agenda's

De stuurgroepen maken de regio-agenda's op basis van de gebiedsagenda's van de 9 deelgebieden. De partners verbinden in deze agenda's de noodzakelijke opgaven en wensen in de gebieden met de overige opgaven en wensen. Bijvoorbeeld wensen van partneroverheden, andere organisaties en de provincie. Als de wensen niet samengaan, lossen we dit samen op.

Wij maken met de regio's uitvoeringsafspraken over de regio-agenda's

We maken met de twee regio's uitvoeringsafspraken over deze regio-agenda's. We leggen die vast in interbestuurlijke regioprogramma's. Alle partners stellen deze regio-programma's vast. Ieder is verantwoordelijk voor de uitvoering van zijn eigen deel. We kunnen kiezen voor gezamenlijke uitvoering.

De regio-agenda's vormen samen het begin van het Provinciale Gebiedsprogramma

Dit gebiedsprogramma wordt ook de basis voor het overleg met het rijk over de financiering van de opgaven vanuit het Transitiefonds.

Wij vragen aan de uitvoerende partners lange betrokkenheid

Zij vormen namelijk samen de stuurgroep die gaat over de samenhang en afstemming in de uitvoering. Deze taak loopt langer dan één bestuursperiode.

De provincie ondersteunt de ULG-werkwijze optimaal

We passen onze werkwijzen aan voor programmasturing, beleidsuitwerking en monitoring voor het landelijk gebied. We bespreken met andere overheden en organisaties wat onze aanpak voor hen betekent. We vertrouwen erop dat we het hier samen over eens kunnen worden. Zo zorgen we samen voor een goed afgestemde uitvoering. We leren hierbij door te doen en houden ruimte voor overleg om dingen aan te passen.

1 INLEIDING: WE LEGGEN UIT WAAROM WE EEN NIEUWE UITVOERINGSSTRATEGIE VOOR HET LANDELIJK GEBIED MAKEN

We geven invulling aan de Omgevingsvisie en aan opgaven van het rijk

Provinciale Staten (PS) legden in de Omgevingsvisie veel opgaven vast voor het landelijk gebied. Ook het rijk heeft veel opgaven. Deze zijn nog niet allemaal duidelijk. Het rijk legt de regisserende en uitvoerende rol voor het landelijk gebied bij de provincies. De opgaven van PS en van het rijk zijn omvangrijk en divers, maar ook dringend. Ze zijn dringend omdat andere ambities afhankelijk zijn van deze opgaven. Denk aan de woningbouwopgaven en verschillende projecten voor de infrastructuur. Hiervoor is de vermindering van de stikstofdepositie in N2000-gebieden noodzakelijk.

We voeren de opgaven uit in samenhang en overleg met het gebied en de gebruikers

We gebruiken hiervoor werkwijze die aansluit bij de sturingsfilosofie van de Omgevingsvisie. Hierbij gaat het om zaken zoals:

> *'Een gebiedsgerichte, integrale aanpak, oog voor lokale behoeften, balans tussen kwaliteiten (bestaand) en opgaven (nieuw), een oplossingsgerichte houding, synergievoordelen, slimme combinaties en integrale afwegingen. Samenwerkingsafspraken met gebiedspartijen vormen hierbij de basis.'*

1.1 We willen meer samenhang tussen beleid en uitvoering

Deze ULG geeft hoofdlijnen voor de gewenste werkwijze

We nodigen hiervoor ook andere partijen uit. De invulling bepalen we samen. De ULG gaat niet alleen om de schoppen die we in de grond zetten, maar omvat het gehele proces van beleid tot en met uitvoering. We hopen de ULG vanaf 2023 breed in te zetten.

De huidige uitvoering richt zich niet genoeg op samen aanpakken

De provincie en andere organisaties passen nu verschillende uitvoeringswijzen toe. Dit zowel bij de uitvoering als bij de voorbereiding daarvan. Dat leidt tot versnipperde uitvoering. Soms vinden er meerdere gebiedsprocessen in hetzelfde gebied tegelijk plaats. We missen hierdoor de voordelen van samenwerking en alles in één keer oppakken. We zetten de nieuwe aanpak in zonder de lopende uitvoering te belemmeren.

1.2 Ontwikkelingen op rijksniveau dragen bij aan de nieuwe werkwijze

Het rijk maakt geld vrij voor het uitvoeren het Provinciaal Gebiedsprogramma

We houden rekening met de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn), het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en de Regieorganisatie Realisatie Transitie Landelijk Gebied (R-RTLG).

De Wet stikstofreductie en natuurverbetering

In deze wet staan de doelstellingen voor het verminderen van de stikstofdepositie in kwetsbare Natura 2000-gebieden. De provincies zijn volgens deze wet verplicht om vóór 1 juli 2023 een 'Gebiedsplan[1]' te maken. Hierin stellen de provincies maatregelen voor aan hetww rijk om de neerslag van stikstof (stikstofdepositie) te verminderen en de natuur te verbeteren.

1 In de Wsn staat de term Gebiedsplan, in het NPLG wordt de term gebiedsprogramma gebruikt.

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)

In de startnotitie voor het NPLG legt het rijk het doel voor stikstofdepositie vast per regio. Het rijk maakt in november 2022 de doelen voor natuur, klimaat en waterkwaliteit bekend. Het rijk pakt deze opgaven en de transitie van de landbouw op samen met de provincies door het NPLG. De provincie krijgt hierin de rol als regisserende gebiedsautoriteit. Ze richten zich erop dat het landelijk gebied een toekomstbestendige ontwikkeling krijgt.

Het gebiedsplan uit de Wsn wordt verbreed met andere opgaven

In de Startnotitie NPLG noemt het rijk dit het 'Provinciaal Gebiedsprogramma'. Het rijk zorgt ervoor dat er geld vrij komt uit het Transitiefonds om de doelen uit het Provinciaal Gebiedsprogramma te behalen. Het gaat om € 24,3 miljard euro voor heel Nederland, wat we kunnen besteden tot 2035. Het rijk en de provincies gebruiken gebiedsaanpakken om de doelen te behalen.

Het plan is om de Regieorganisatie Realisatie Transitie Landelijk Gebied (R-RTLG) te maken

Het rijk wil samen met het Interprovinciaal Overleg (IPO) een 'krachtige regieorganisatie' voor de uitvoering van het NPLG inrichten. De Regieorganisatie Realisatie Transitie Landelijk Gebied (R-RTLG) wordt het scharnierpunt tussen het NPLG en de rol van de provincies als regisserende gebiedsautoriteit. Het wordt binnenkort duidelijk hoe het rijk en het IPO de R-RTLG ontwerpen.

Het rijk draagt voor NOVEX-gebieden actief bij aan verandering en overgang

De NOVEX-gebieden zijn specifieke complexe gebieden. Het rijk heeft in onze provincie het Groene Hart, het Verstedelijkingsgebied Utrecht-Amersfoort en het gebied Arnhem-Nijmegen-Foodvalley aangewezen als NOVEX-gebied. Dit is dus een heel groot deel van ons landelijk gebied. In de NOVEX-gebieden werkt het rijk actief mee aan de verandering (transitie) van het gebied.

1.3 De nieuwe ULG is dringend nodig

De provincie voert de ULG zo snel mogelijk uit

De opgaven voor het landelijk gebied zijn dringend. Hoe we de ULG precies gaan uitvoeren, hangt ook af van het rijk. Het rijk geeft in het NPLG aan welke gebieden en opgaven prioriteit hebben. Ook zorgt het rijk voor geld. Het rijk heeft dus ook invloed op de ULG. Maar we kunnen niet wachten tot er meer duidelijkheid is. Daarom maken we nù de ULG.

We werken de ULG uit vanuit de sturingsrol van de realiserende provincie

Dat doen wij vanuit onze sturingsfilosofie. Die staat in de Omgevingsvisie Utrecht, paragraaf 3.1. Deze paragraaf beschrijft de provincie als leidend, ondernemend en aansturend. De provincie maakt prestatieafspraken, zorgt voor een regionaal programma en voert regie. Daarnaast doen we dit op basis van de Evaluatie Agenda Vitaal Platteland Utrecht 2007-2019 (Bureau ZET, juli 2020). De aanpak in de Regionale Veenweide Strategie Utrechtse Veenweiden (PS, 9 februari 2022) en het Handelingskader Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof (PS, 23 maart 2022) volgen we ook. De gebiedspartners zijn het eens met deze aanpak.

We houden oog voor onze gebiedspartners

We geven de ruimte aan partijen in de gebieden om zelf invulling te geven aan de ontwikkelingen. Dit is een belangrijk uitgangspunt van de ULG. De aanpak die we eerder samen met hen vaststelden, klinkt op veel plaatsen door in de ULG. De kaders waarbinnen wij onze besluiten nemen, zijn ontwikkeld met nauwe betrokkenheid van de gebiedspartners. We hebben hierbij veel inzicht gekregen vanuit de gebieden waarin de uitvoering plaatsvindt.
We doen het uitvoeren niet alleen, maar met veel partijen. We willen uiteraard graag weten of die partijen het eens zijn met de ULG. We hebben daarom in de maanden maart – mei 2022 meerdere mensen gesproken die actief zijn in de uitvoering in het landelijk gebied. Ook hebben we op 19 mei 2022 een bijeenkomst gehouden met onze partners. Daarbij zijn ideeën uitgewisseld.

We hebben de gesprekken en de bijeenkomst gebruikt bij het schrijven van een notitie met richtinggevende uitspraken. We hebben in augustus 2022 twee digitale bestuurlijke overleggen gehouden over die notitie. Veel partners hebben hieraan deelgenomen. De waterschappen, gemeentelijke regio's en een aantal gemeenten hebben ook schriftelijk gereageerd. We hebben de notitie met richtinggevende uitspraken ook besproken met onze Statencommissie Ruimte, Groen, Water en Wonen.
We hebben in een nota de inbreng van de partners en de Statencommissie samengevat. We geven daarin ook onze reactie op de inbreng. U vindt deze reactienota in bijlage 2.

We werken samen om de gebundelde ambities van overheden uit te voeren

We willen een gezamenlijke aanpak als één overheid opbouwen. We doen dit met andere betrokken overheden, zoals de waterschappen, gemeenten en waar mogelijk betrekken we ook het rijk.

1.4 Dit is hoe we de ULG opbouwen

De eerste hoofdstukken gaan over onze visie

In hoofdstuk 2 leest u meer over de aanpak van de provincie en waar zij de focus op legt. We bespreken in hoofdstuk 3 welke stappen de provincie wil nemen met andere partijen. Vervolgens leest u in hoofdstuk 4 hoe de provincie wil samenwerken met partners in gebieden.

We bespreken vanaf hoofdstuk 5 de uitwerking

Deze hoofdstukken gaan dieper in op de uitwerking en invoering van deze ULG. Hier vindt u meer informatie over de instrumenten en de gedachten over de organisatie, financiering en controle van de uitvoering.

2 DE HOOFDLIJNEN VAN DE GEBIEDSGERICHTE AANPAK

2.1 Gebiedsgerichte uitvoering

Provinciale Staten hebben in paragraaf 4.7.1 van de Omgevingsvisie de basis voor de ULG vastgelegd. Ze geven aan dat de gebiedsgerichte uitvoering belangrijk is:

> *'We kiezen voor gebiedsgerichte uitvoering. Vooral over de aanpak van de stikstofproblematiek is duidelijk aangegeven dat we dit gebiedsgericht gaan aanpakken.'*

Ze hebben in de Omgevingsvisie ook bepaald wat gebiedsgericht werken is. Het is een samenhangende aanpak die de focus legt op samenwerking:

> *'Gebiedsgericht werken is een manier van werken waarbij we in de beleids- en uitvoeringsfase nadrukkelijk van buiten (de samenleving, het gebied, de wijk) naar binnen (de ambtelijke organisatie), vanuit kansen en problemen kijken en handelen. Er is sprake van een samenhangende aanpak tussen sociale, economische en fysieke opgaven. En we gaan in gesprek met inwoners, ondernemers en initiatiefnemers. We werken constructief samen met partijen die belanghebbend zijn, denk aan gemeenten, waterschappen, ketenpartners, omgevingsdiensten, maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden.'*

2.2 Onze principes voor de gebiedsgerichte samenwerking

Deze principes gelden voor gebiedsgerichte samenwerking

- We werken samen: met de gebiedspartijen en als één overheid.
- Het gebied staat centraal.
- We creëren meerwaarde.
- We zorgen ervoor dat belanghebbenden en betrokkenen inbreng kunnen geven en zich betrokken voelen.
- We sluiten ons aan bij bestaande organisatiestructuren voor zover dat mogelijk en nuttig is.
- We nemen genoeg momenten om te reflecteren en kennis uit te wisselen.
- We sturen bij als dat nodig is.

We halen deze principes uit de kaders die PS hebben vastgelegd in de Omgevingsvisie, de Regionale Veenweide Strategie Utrechtse Veenweiden en het Handelingskader Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof.

Nog een belangrijk principe: we zetten ons in voor de gezamenlijke belangen

We zien onszelf als onderdeel van de wensen vanuit de gebieden. We focussen ons op dringende zaken. Dat vraagt zowel vanuit de provincie als vanuit het Rijk om duidelijke resultaten. We blijven hierbij rekening houden met de gebieden.

2.3 We focussen ons op de noodzakelijke opgaven

De ULG is een werkwijze met focus op samenhang en samenwerking

De ULG is een werkwijze die ervoor zorgt dat de opgaven in het landelijk gebied in samenhang worden opgepakt. En samen met de andere overheden en gebiedspartners zoveel mogelijk op eenzelfde manier uitgevoerd. We willen deze werkwijze vanaf 2023 gebruiken voor de noodzakelijke opgaven voor natuur, stikstof, waterkwaliteit, afremmen bodemdaling en duurzame landbouw.

De propositie Stikstof en natuur van het IPO naar het Rijk in november 2021 stelt:

> *Voor provincies is een samenhangende, integrale aanpak het uitgangspunt. Het woord 'integraal' vergt hierbij wel een preciezere duiding. Alles met alles verbinden is een onmogelijke opgave en leidt ook tot vertraging. Het komt er dus op aan om die thema's te verbinden die in de uitvoering nauwe samenhang hebben en waarbij een samenhangende programmering ook voorkomt dat stakeholders steeds weer afzonderlijk worden bevraagd. Wat ons betreft gaat het dan om natuur, stikstof, water en klimaat (landbouw en landgebruik).*

We focussen ons op noodzakelijke opgaven

De provincie is het eens met deze visie van het IPO. Het heeft maatschappelijke gevolgen als we niet voldoen aan deze verplichtingen. Denk hierbij aan stagnerende woningbouw en infrastructuurprojecten en afname van de biodiversiteit.

We onderscheiden de volgende noodzakelijke opgaven voor Utrecht

- het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland (NNN)
- de afname van stikstof en het herstellen van natuur in Natura2000-gebieden
- het beperken van de bodemdaling: de reductie CO2-eq volgens het Klimaatakkoord
- het halen van de doelen van Kaderrichtlijn Water (KRW)
- de transitie naar rendabele kringlooplandbouw.

De eerste vier opgaven zijn noodzakelijk omdat ze wettelijk of internationaal verplicht zijn. Deze vier opgaven kunnen niet zonder de landbouwopgave. Samen met de landbouw gaan we op zoek naar goede oplossingen.

De eerste drie punten vragen om een specifieke aanpak in een aantal gebieden.
De opgaven voor de Kaderrichtlijn Water en de landbouwtransitie zijn opgaven die door de hele provincie spelen. We kunnen hier meer toegespitste maatregelen voor maken in de gebiedsaanpak.

Met het werken aan deze noodzakelijke opgaven dragen we ook bij aan de klimaatopgave. De dalende veenbodem leidt ook tot ongewenste uitstoot van broeikasgassen. Daarom is in het Klimaatakkoord (2019) opgenomen dat landelijk in 2030 de uitstoot van broeikasgassen uit veenbodems verminderd moet zijn met 1 Megaton CO2-eq per jaar.

Ook een rendabele kringlooplandbouw draagt bij aan de klimaatopgave omdat dit voor ons gaat over klimaatneutrale en natuurinclusieve landbouw. We gaan met de gebiedspartners definiëren wat we samen verstaan onder rendabele kringlooplandbouw.

Hiernaast ziet u een indruk van de gebieden waar de provincie al actief is

Figuur 1 geeft een eerste beeld van gebieden waar de provinciale regie op noodzakelijke opgaven in ieder geval geldt: zones rondom kwetsbare Natura 2000-gebieden (roze gearceerd); gebieden uit de regionale veenweidestrategie (gekleurd omcirkeld en lopende gebiedsprocessen blauw gearceerd) en Natuurnetwerk Nederland gebiedsprojecten in het programma AVP (rood gearceerd).

De andere opgaven pakken we ook op

Onze keuze voor de vijf noodzakelijke opgaven betekent niet dat andere opgaven voor het landelijk gebied blijven liggen. Denk aan de energietransitie, Groen Groeit Mee en een duurzaam en robuust bodem- en watersysteem. Het is belangrijk hoe en waar we andere opgaven laten meeliften. En ook hoe we de provinciale opgaven verbinden met de opgaven van partijen in het gebied.

2.4 We stellen een nieuwe indeling voor

We doen een voorstel voor een gebiedsindeling als uitgangspunt voor de ULG

We hebben op dit moment verschillende gebiedsindelingen in het landelijk gebied. Deze indelingen zijn afhankelijk van de opgaven en programma's. Zo kan het voorkomen dat in een gebied wel 8 uiteenlopende programma's tegelijkertijd hun doelen nastreven. De nieuwe indeling wordt in het vervolg leidend voor de sturing op de uitvoering van programma's en opgaven. De regisserende rol van de provincie moet zich uitstrekken over het gehele landelijke

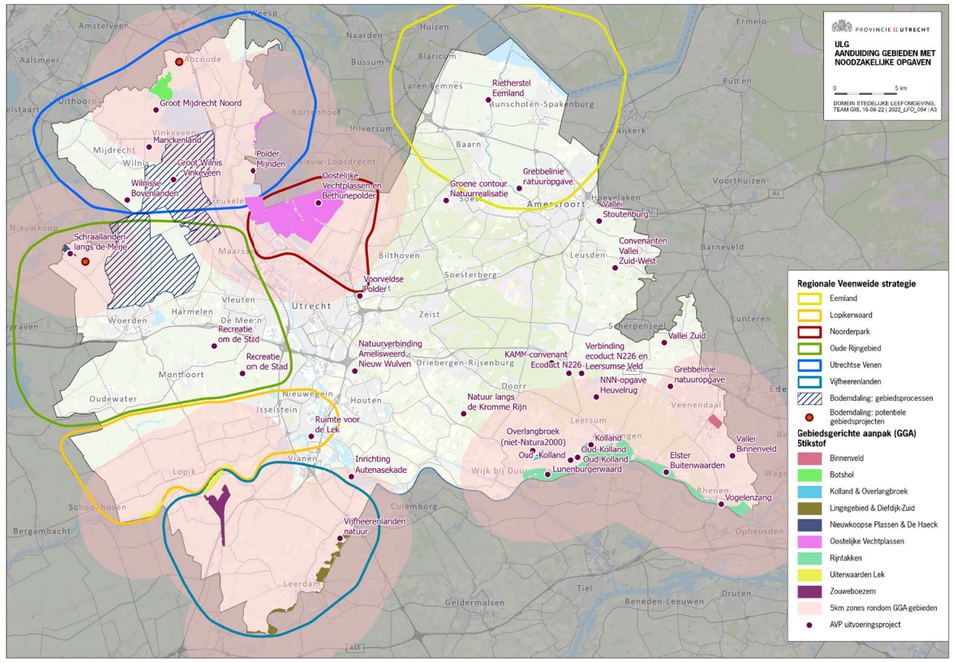

Figuur 1 Gebieden waar de provincie vanuit de veenweideaanpak, de stikstofaanpak en AVP actief is.

gebied. Dat bleek uit de Startnotitie voor het NPLG. Het Provinciale Gebiedsprogramma dat we maken gaat ook over het gehele landelijk gebied.

We willen daarom een provincie-dekkende gebiedsindeling

Daar gebruiken we de volgende eisen voor:

- Er moet samenhang zijn in belangrijke opgaven en op te lossen problemen. Zien we in het gebied een samenhangend pakket van opgaven? Is het gebied groot genoeg om op onderdelen tot win-win of uitruil te kunnen komen?
- We houden rekening met bestuurlijke grenzen. Daarmee bedoelen we zowel gemeentegrenzen als waterschapsgrenzen. Zo zit er bestuurlijke energie op de goede plek en functioneren ze als één overheid.
- We maken gebruik van functionele netwerken. Waar werken we al gebiedsgericht samen? Waar werken gemeenten samen? Hoe is de samenwerking behapbaar?
- We willen de werkdruk van besturen en organisaties verlagen. We kijken waar we overlappende gebiedsprocessen kunnen bundelen.

2.4.1 We onderscheiden drie schaalniveaus

Deze schaalniveaus zijn ook aangeraden in de Evaluatie Agenda Vitaal Platteland. U leest per onderdeel meer in deze paragraaf. Het gaat om de volgende niveaus:

A. Gebiedsprocessen op project- of 'polder'-niveau: de opbouw en uitwerking van gebiedsafspraken, en de uitvoering daarvan.
B. Regioniveau: de samenwerkingsafspraken over alle opgaven in gebieden. Hier worden regio-agenda's voor gemaakt.
C. Provinciaal niveau: op dit niveau komen de opgaven samen. Hier kijken we naar het doelbereik van de opgaven, de uitwisseling en de afstemming.

A. Gebiedsprocessen op project- of 'polder'-niveau

We hebben al veel ervaring met de gebiedsgerichte aanpak op dit niveau. Bijvoorbeeld bij de programma's AVP, Stikstof en Bodemdaling. Door de binding van betrokkenen met de omgeving is dit een belangrijk niveau. De basis voor veranderingen in de gebieden leggen we op dit niveau door het voeren van persoonlijke gesprekken (de keukentafelgesprekken). We werken hier vaak met een bestuurlijke begeleidingsgroep.

We werken nog uit welke rol de provincie speelt in de uiteindelijke gebiedsprocessen

Daarmee bedoelen we de rol naast de regisserende rol. Hoe we deze rol per gebiedsproces oppakken hangt ook af van de inzet van de medeoverheden en andere gebiedspartijen.

Sommige gebiedsprocessen werken al samen over de provinciegrens heen

Hoe we hier samenwerken hangt af van de buurprovincie die in sommige gebiedsprocessen trekker is van de opgave. Wij hebben voorkeur voor de ULG aanpak in het Utrechtse deel van deze gebieden.

Het rijk maakt in de NOVEX-gebieden afspraken met alle betrokken overheden

Deze afspraken gaan over de opgaven in het landelijk gebied. U leest hier meer over in bijlage 1. Het rijk ontwikkelt nog een invulling van dit partnerschap.

We gebruiken de aanpak in de Regionale Veenweidestrategie als voorbeeld

Elke planfase vraagt om specifieke afspraken en verschillende rollen. In de Regionale Veenweidestrategie worden de volgende fasen onderscheiden, zoals u ook ziet in figuur 2:

- Startfase: eerste oriëntatie.
- Verkennende fase: in gesprek met het gebied.
- Planfase: met het gebied een Gebiedsplan opstellen; het vaststellen door Regio Stuurgroep en de betrokken partijen.
- Aanlegfase: voorbereiding van de uitvoering en de echte uitvoering.
- Nazorg: kennisdeling, monitoring, beheer en onderhoud.

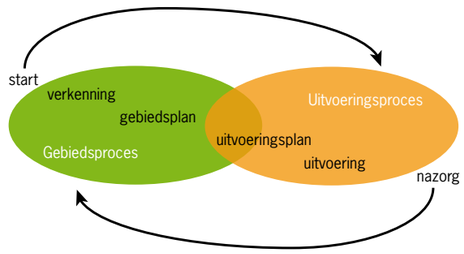

Figuur 2 Mogelijke fasering in gebiedsprocessen

We remmen lopende gebiedsprocessen niet

Er lopen al veel gebiedsprocessen. Daar is vaak al goede samenwerking. Concrete resultaten worden binnenkort bereikt. De invoering van de nieuwe ULG of discussies over gebiedsindelingen mogen die processen niet afremmen. We stellen wel vragen vanuit de nieuwe regiosamenwerking zoals: dragen de processen goed bij aan de gezamenlijke opgaven? Willen we bijsturen of aanvullen op onderdelen, als we verwachten dat deze processen nog niet genoeg doelen bereiken?

Deelgebieden als raamwerk voor de gebiedsprocessen

Vooruitlopend op de vaststelling van de ULG is de provincie vanuit de gebiedsgerichte aanpak voor het landelijk gebied gestart met het maken van gebiedsagenda's voor een aantal deelgebieden. In de gebiedsagenda's wordt de integrale aanpak van de ULG al toegepast, gericht op de vijf noodzakelijke opgaven en worden de lopende gebiedsprocessen op project- of 'polder'-niveau, soms meerdere binnen de deelgebieden, geïntegreerd. Ook kunnen op basis van de gebiedsagenda nieuwe gebiedsprocessen binnen het deelgebied worden benoemd.

De negen deelgebieden zijn een uitbreiding van de al in gang gezette gebiedsgerichte aanpak Stikstof (zie ook kaart figuur 3):

- Vallei Utrecht
- Veenweiden de Meije
- Kromme Rijnstreek
- Oostelijke Vechtplassen
- Utrechtse Venen
- Vijfheerenlanden
- Eemvallei
- Utrechtse Heuvelrug
- Utrechtse Waarden

B. Regioniveau

We voorzien in regionale uitwerking van de opgaven en de wijze van uitvoering

We zien dat tussen het niveau van de gebiedsprocessen en het provinciale niveau een niveau nodig is. Dat blijkt uit de ervaringen met onder andere Agenda Vitaal Platteland. Dit regioniveau maakt het werken in de gebieden makkelijker en doelmatiger.

Binnen deze regio's gaan verschillende uitvoeringsprojecten lopen

De sturing op het realiseren van de opgaven vindt op regionaal niveau plaats. De daadwerkelijke uitvoering (realisatie) vindt op het niveau van de gebiedsprocessen plaats.. Binnen een regio is wisseling in opgaven tussen gebiedsprocessen mogelijk als dit zorgt voor een beter doelbereik. Bijvoorbeeld als in het ene gebiedsproces kansen beter liggen voor de ene opgave en in het andere gebiedsproces weer betere kansen voor een andere opgave. Uiteindelijk kan dit ook leiden tot een verschil in doelbereik binnen de onderscheiden deelgebieden.
Bij het regioniveau bouwen we voort op de Gebiedsgerichte aanpak landelijk gebied en de netwerksamenwerking in het programma Agenda Vitaal Platteland. We verdelen de provincie in twee regio's (figuur 3):

- Utrecht oost
- Utrecht west

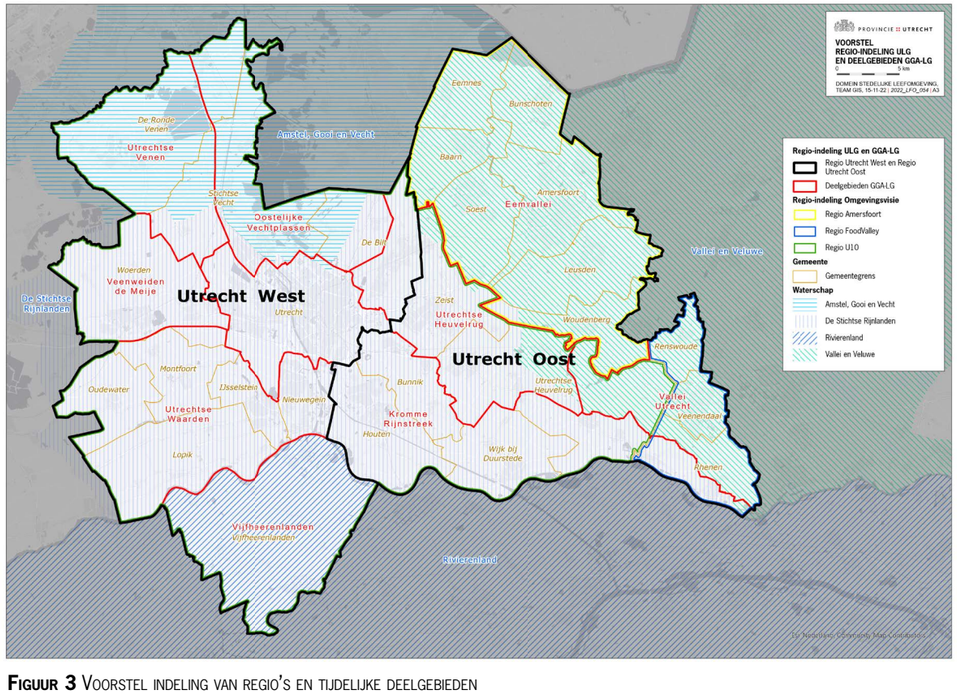

Figuur 3 Voorstel indeling van regio's en tijdelijke deelgebieden

Dit doen we op basis van de huidige praktijk en de eisen die we hierboven noemden. We wijken hiermee af van de regio-indeling in de Omgevingsvisie.

Dit is geen strakke indeling

We gaan bij deze indeling uit van bestuurlijke en landschappelijke samenhang, en bijdragen vanuit de samenwerkingspartners. We kunnen deze indeling verfijnen als de opgaven en het netwerk daarom vragen. We hebben bij de gesprekken met onze partners veel reacties gekregen op de regio-indeling. Deze reacties waren nogal verschillend. We merken dat elke regio-indeling afstemmingsvraagstukken gaat opleveren. We hebben meerdere opties bekeken. Ook wij streven naar het voorkomen van bestuurlijke drukte. Maar we zien ook dat wat voor de ene partner meer drukte veroorzaakt, voor de andere juist aantrekkelijker is. Maatschappelijke partijen geven voorkeur aan twee regio's, vooral omdat ze maar beperkte capaciteit hebben. Met grote regio's kun je ook makkelijker tussen deelgebieden schuiven met geld dat gekoppeld is aan de in het provinciale gebiedsprogramma op te nemen maatregelpakketten. U leest meer over onze overwegingen voor de regio-indeling in bijlage 2.
We aarzelen niet als bijsturen en aanpassen beter is. We bouwen in de gezamenlijke agendavorming graag voort op goed lopende gebiedssamenwerkingen, zoals die vanuit het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug.

C: Provinciaal niveau

De provincie houdt alle resultaten bij voor de provinciale opgaven. Op basis van deze resultaten bekijken we of en waar bijsturing nodig is in de uitvoering. Hierbij betrekken we de opgaven vanuit het Nationaal Programma Landelijk Gebied. Deze zijn of worden nog uitgewerkt op provinciaal en regionaal niveau.

Op provinciaal niveau is er ook behoefte aan een platform voor gebiedsgericht (samen)werken

Dat blijkt uit de Evaluatie Agenda Vitaal Platteland:

> *'Op het provinciale schaalniveau gaat het om onderlinge uitwisseling en afstemming tussen de partijen betrokken bij het gebiedsgericht werken over de grote lijnen van gebiedsgericht (samen) werken in de provincie Utrecht. De uitwisseling en afstemming kan betrekking hebben op alle schakels van de beleidscyclus en kan zowel gaan over inhoud als over organisatie/werkwijze.'*

Het platform beantwoordt vragen zoals: zijn we samen op de goede weg? Waar moet meer? Waar kan minder? Zijn de instrumenten toereikend? In het kader van organisatie gaat het om de uitwisseling van ervaringen en afstemming. Zo nodig maken we de werkwijze meer uniform.

3 DE WEG NAAR EEN GEBIEDSGERICHTE UITVOERING

3.1 We doorlopen vijf stappen om tot gebiedsgerichte uitvoering te komen

We geven dit schematisch weer in figuur 4. De stappen benoemen we onder deze figuur kort op hoofdlijnen. In de paragrafen 3.2 tot en met 3.5 werken we deze stappen verder uit. Deze stappen kunnen zowel op regioniveau als op deelgebied- of polderniveau toegepast worden. In de toelichting op de hoofdstappen spreken we daarom over gebieden.

Dit zal niet altijd een doorlopend proces zijn. Partijen kunnen in stap 3 behoefte krijgen aan aanvullende inventarisaties uit stap 2. Of zelfs om aanpassing van de grenzen van de gebieden uit stap 1.

De hoofdindeling van stap 1 is in het vorige hoofdstuk al besproken. De paragrafen 3.2 tot en met 3.5 geven voor elke volgende stap de werkwijze en aandachtspunten. Paragraaf 3.6 gaat in op de rol van de provincie; waar zij naast haar regisserende rol geen actieve realiserende rol neemt. In hoofdstuk 4 zijn de gevolgen voor de sturing uitgewerkt.

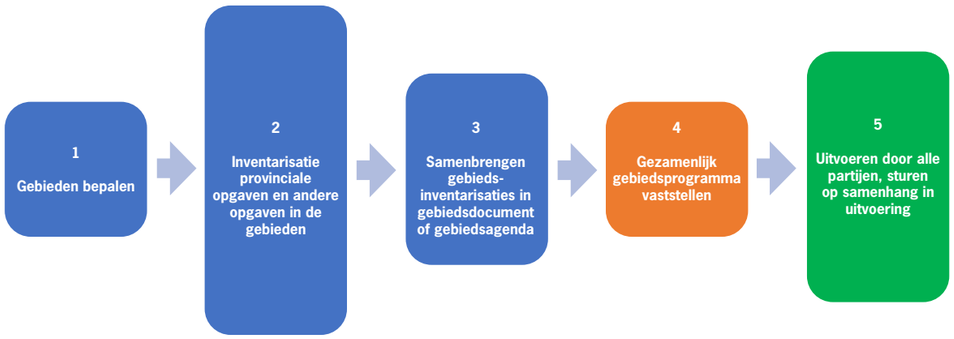

Figuur 4 Stappen naar gebiedsgerichte uitvoering

1. **De samenwerkende partijen bepalen in welke gebieden ze beginnen met de noodzakelijke opgaven**
   Binnen de regio's zal een onderverdeling nodig zijn in deelgebieden en de daarbinnen vallende gebiedsprocessen. De samenwerkende partijen kiezen een omvang van de gebieden, zodat sturing daar goed mogelijk is.
2. **We inventariseren de opgaven in de gebieden**
   De provincie geeft bij de start aan wat daar de noodzakelijke opgaven en de mee te koppelen opgaven zijn. De noodzakelijke opgaven moeten gebeuren, de mee te koppelen opgaven zijn aanvullende opgaven, die kunnen. Daarnaast organiseren we de inventarisatie van wettelijke verplichtingen en ambities van andere overheden, maatschappelijke organisaties, ondernemers en inwoners-/gebruikers groepen. Dit doen we vanuit onze rol als regisserende gebiedsautoriteit. U lees hier meer over in paragraaf 3.2.
3. **We brengen de gebiedsinventarisaties samen in een gebiedsagenda**
   Hier vindt de wisselwerking plaats tussen opgaven organiseren en best mogelijke gezamenlijke doelbereik. We brengen de opgaven samen op basis van gezamenlijke belangen. U leest hier meer over in paragraaf 3.3.
4. **Alle partijen zetten in op de uitvoering**
   Samen bepalen we hier de financiering en wijze van sturing van de uitvoering. We leggen dit vast in een

gezamenlijk uitvoeringsprogramma. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van een interbestuurlijk programma, aangevuld met samenwerkingsafspraken met niet-overheidspartijen. U leest hier meer over in paragraaf 3.4

5. **Elke partij voert het uitvoeringsprogramma uit per gebied**
   Hier worden zaken besproken als langjarige betrokkenheid, tussenevaluaties en manieren om bij te sturen. U leest hier meer over in paragraaf 3.5.

3.2 We inventariseren de opgaven in de gebieden

We inventariseren de opgaven

Elk gebied vraagt om een proces dat gericht is op concrete beleidsuitwerking én het bieden van een aantrekkelijk toekomstbeeld. Dat blijkt ook uit de Evaluatie van Agenda Vitaal Platteland. Dit begint door met alle partijen in het gebied de opgaven te inventariseren. Het Nationaal Programma Landelijk Gebied geeft hiervoor het beeld van de verplichte opgaven vanuit het rijk.

De provinciale ambities zijn vanaf het begin duidelijk

Dit is belangrijk voor de aanpak in gebieden waar de provincie de realiserende rol neemt. De provincie geeft deze ook mee in deelgebieden waar andere partijen de realiserende rol nemen. U leest hier meer over in paragraaf 3.6.

De provinciale ambitie is de inzet per gebied voor de vijf noodzakelijke opgaven

We leggen in elk gebied vast welke doelen ze moeten halen op deze opgaven. We inventariseren ook per gebied welke van de andere opgaven we bij het maken van de agenda willen meewegen. De invulling is afhankelijk van mogelijkheden in de gebieden. Het gaat hier om keuzes uit onderstaande thema's, als ze elkaar niet tegenspreken:

- Groen Groeit Mee
- Strategisch Bosbeleid
- Recreatie en Toerisme
- Energietransitie
- Klimaatadaptatie
- Cultuur en erfgoed (onder andere linies)
- Gezonde leefomgeving
- Circulaire samenleving
- Leefbaarheid
- Sociale agenda
- Ruimtelijke ontwikkeling
- Mobiliteit

We helpen bij het inventariseren van de ambities van onze partners

De partijen inventariseren hun eigen ambities zelf. Wij ondersteunen daarbij als de partijen dat willen.

De basis is samenwerking met de partners in de gebieden

We beschrijven in hoofdstuk 4 onze ideeën over manieren van participatie. Het is belangrijk om stil te staan bij hoe de samenwerkingspartners ook een deel van de inwoners kan betrekken: denk hierbij aan energie-coöperaties en stad-land-gemeenschappen.

3.3 We brengen de gebiedsinventarisaties samen in een gebiedsagenda

We bepalen waar de kansen liggen en welke wensen we kunnen waarmaken

Dit proces begint al bij de inventarisaties. We kunnen er een concreet plan van maken wanneer we duidelijk weten wat de partijen in het gebied willen. Het Handelingskader Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof geeft de werkwijze:

- We doen onderzoek om beschikbare en ontbrekende kennis te vergaren
- We stellen gezamenlijk onderzoeksopgaven op en we stellen gezamenlijk scenario's op met oplossingsrichtingen

Een projectleider zorgt voor de wisselwerking tussen opgaven voor alle deelnemers

Het is belangrijk dat deze verbindende rol onafhankelijk is en dat deze projectleider zich voor alle partijen inzet. Dit kan iemand van buiten zijn, aangedragen door één van de partijen. Maar het kan ook een medewerker van één van de deelnemende partijen zijn, ook van de provincie. Daarnaast moet dan iemand anders die partij vertegenwoordigen. Dus geen dubbelrol: onafhankelijk verbinder voor alle partijen en tegelijk de eigen partij vertegenwoordigen. Verbindingen in de gebiedsagenda kunnen tot stand komen met behulp van bijvoorbeeld:

- onderhandelingsproces op basis van MGA (Verbindend onderhandelen),
- ontwerpend onderzoek naar combineren van opgaven,
- ruimte voor experimenten/nieuwe oplossingen zoeken.

De provincie nodigt gebiedspartijen uit om met oplossingen te komen

De druk om snel tot afspraken te komen beperkt de mogelijkheid tot onderhandelen. Een aantal beschikbare en nieuwe ideeën gaan daarbij helpen. U leest daar meer over in hoofdstuk 5. De gebiedspartijen kunnen zelf ook ideeën aandragen, zoals door thematische of gebiedsgerichte pilots uit te voeren of broedkamers te starten.

Daarna gaan we gezamenlijk aan de slag

Gezamenlijk beschrijven we de nodige maatregelen op het gebied van de noodzakelijke opgaven. Ook beschrijven we de sociaal economische effecten van de vervolgstappen. Het is belangrijk dat in de agenda's ook een inschatting van kosten en mogelijkheden voor maatregelen wordt gemaakt.

3.3.1 We werken in fasen

Gebiedsagenda's worden groeidocumenten

Er zit namelijk veel druk achter om snel tot gebiedsagenda's te komen. Het document groeit in wisselwerking met de uitvoering van de gebiedsprocessen. We kunnen niet overal tegelijk op hetzelfde niveau aan de slag.

We geven voorrang aan bepaalde gebieden

We kunnen niet in alle gebieden tegelijk aan de slag. We moeten hiervoor keuzes maken. We zien hiervoor twee belangrijke invalshoeken:

- Gebieden waar we al samenwerken; we weten dat daar draagvlak en energie is voor verandering.
- Complexe gebieden met groot doelbereik; het draagvlak moet daar nog groeien door een zorgvuldig samenwerkingsproces.

We bepalen in welke gebieden we echt aan de slag gaan. Of doorwerken op bestaande plannen. Dat besluiten we samen met gemeenten, waterschappen, boeren, natuurbeschermers en anderen in deze gebieden. We doen dit door de agendavorming in stap 2. U leest hier meer over in paragraaf 3.2.
De programmering van verstedelijkings- en/of energietransitie projecten heeft mogelijk ook invloed op wat voorrang krijgt binnen de ULG aanpak. Bijvoorbeeld om stikstofruimte te creëren.

De provincie bundelt de gebiedsagenda's in het Provinciaal Gebiedsprogramma

Het Provinciale Gebiedsprogramma moet goed aansluiten bij het NPLG in ontwikkeling. Het wordt de basis voor afspraken tussen provincie en het Rijk over het halen van de NPLG-doelen en het betalen van het realiseren van de opgaven. Het is belangrijk voor het Provinciale Gebiedsprogramma dat we de doelen en de vertaling in oplossingsrichtingen en bijbehorende maatregelen op gebiedsniveau op tijd zo scherp en concreet mogelijk krijgen. We hebben zicht op het budget nodig om stap 4 te kunnen nemen. U leest daar meer over in de volgende paragraaf.

3.4 Alle partijen zetten in op de uitvoering

We leggen de afspraken vast in een gezamenlijk uitvoeringsprogramma

We maken financiële- en samenwerkingsafspraken op basis van de gebiedsagenda's en het beschikbare budget. In de uitvoeringsprogramma's leggen we daarvoor vast hoe we de agenda gaan uitvoeren, wie welke rol neemt (governance), hoe we dit financieel regelen, en met welke planning.

De betrokken overheidspartijen maken samen afspraken over sturing van de uitvoering en monitoring

De provincie, het waterschap of de waterschappen en de gemeenten maken een gezamenlijk uitvoeringsprogramma. Het bestuur van elke partij stelt het programma vast en bindt zich aan de eigen inzet van geld en mogelijkheden. We gaan hier uit van uitvoering van afspraken binnen vastgestelde kaders. Daar waar aanvullende kaders nodig zijn, zullen deze eerst vastgesteld moeten worden door Provinciale Staten, de Gemeenteraden en/of de Algemene Besturen van de Waterschappen.
Het rijk kan ook meedoen, in NOVEX-gebieden. We bekijken dan of en hoe het rijk die inzet ook in het uitvoeringsprogramma vastlegt.

We willen dat ook niet-overheden meedoen

Daarmee houden we de inzet en medebesturing van maatschappelijke en particuliere partijen vast. Dit kan door een samenwerkingsovereenkomst af te sluiten met deze partijen.

3.5 Elke partij voert het uitvoeringsprogramma uit per gebied

We organiseren het zo

De partners in het uitvoeringsprogramma voeren hun eigen onderdelen uit

Zijn er meer partijen betrokken bij de uitvoering? Een uitvoeringsbureau of -team ondersteunt dit dan. Alle uitvoerende partijen vormen samen dat uitvoeringsbureau.

We brengen opgaven onder bij de meest investerende partij

Vaak is dit de provincie en bij zaken die met water te maken hebben het waterschap. De trekkende partij kan de opgave alleen uitvoeren. Maar kan ook kiezen voor het organiseren van een samenwerking met andere partijen. Dat kan een tijdelijke samenwerking zijn, of voor een langere periode. Heeft het uitvoeren van de opgave een doorlooptijd van meerdere jaren (bijvoorbeeld 10 jaar of meer)? dan moeten de betrokken partijen zeker overwegen om samen de uitvoering te organiseren. In het opgestelde uitvoeringsprogramma moet dit duidelijk zijn.

De provincie wil experimenteren met het uitdaagrecht

Dit recht betrekt inwoners en maatschappelijke partijen bij de uitvoering. Decentrale overheden dagen deze groepen uit om de uitvoering van een taak over te nemen. Dit mag als zij denken dat ze de taak beter en goedkoper kunnen uitvoeren. We gaan hiermee experimenteren en stellen hierover nog richtlijnen vast.

De partijen sturen op samenwerking en samenhang in de uitvoering

Dit zijn de partijen die zich verbinden aan het uitvoeringsprogramma. Maar deze groep kan breder zijn. De regiostuurgroep bepaalt de sturing van gebiedsprojecten in de uitvoering. Dit kan bijvoorbeeld door een bestuurlijke begeleidingsgroep of een stuurgroep. Vertegenwoordigers van de betrokken groepen krijgen ook een rol in de sturing. U leest in hoofdstuk 4 meer over de uitwerking van de gebiedssturing en dagelijkse aansturing.

3.6 De provincie heeft niet altijd een trekkende rol in de uitvoering

We willen niet overal de trekker zijn voor de uitvoering. Veel wateropgaven liggen bijvoorbeeld bij de waterschappen. De gemeenten leiden de uitvoering van energietransitie en andere ruimtelijke ontwikkelingen. Wat doen we in gebieden waar we geen trekkende rol hebben? In de omgevingsvisie hebben PS de volgende rollen voor de provincie genoemd: participeren, stimuleren, realiseren en reguleren.

Onze participerende rol

Gebieden kunnen aan de provincie vragen om deel te nemen

We kijken dan of de uitvoering in het gebied bijdraagt aan het behalen van provinciale- en rijksdoelen. Als dit zo is, kunnen we meedoen.

Andere overheden kunnen de provincie vragen om gezamenlijke ontwikkeling en uitvoering te regelen

We zullen dan het vervullen van deze rol overwegen. Als we mee doen zullen we in ieder geval niet de verantwoordelijkheid voor de uitvoering over nemen van de betrokken partijen. Een voorbeeld hiervan is het programma Nieuwe Hollandse Waterlinie. De provincie neemt deel en coördineert op verzoek van de partners in het Pact van Ruigenhoek. De provincie verbindt samen met Gebiedsmakelaars de initiatiefnemers van ontwikkelingen en betrokken overheden.

De provincie ontwikkelt hulpmiddelen om deze participatierollen te ondersteunen

Dat zijn bijvoorbeeld het Netwerk Omgevingsgericht Werken (NOW) en een Coördinatiepunt Omgevingswet. We ontwikkelen ook enkele interne instrumenten om opgaven af te wegen, zoals de BUIT, een integratie-gesprek op programmaniveau. En het PRIP, een besluitvormend samenvoegend gesprek over locatie-ontwikkeling. Deze middelen kunnen ook helpen met de afwegingen in gebiedssamenwerking. U lees daar meer over in hoofdstuk 6.

Onze stimulerende rol

De provincie ondersteunt en moedigt anderen aan om bij te dragen aan provinciale doelen

We doen dit met subsidies, onderzoek, voorbeeldprojecten en communicatie.

De provincie zet dan in op inhoudelijke kennis in lijn van de programma's

Zo stimuleert de provincie (en het rijk) de transitie van de landbouw vooral met subsidies en inzet van landbouwcoaches. We betrekken de inzet hierop ook wanneer we aanspraak maken op het Transitiefonds. Op die manier zoeken we samenhang en leggen we verbindingen voor initiatieven van maatschappelijke partijen.

In alle gevallen heeft de provincie ook een regulerende rol

Onze regels staan in de Omgevingsverordening. PS hebben die vastgesteld. Ze zijn er om de ambities van de Omgevingsvisie uit te voeren en ongewenste ontwikkelingen te voorkomen. Bij de uitvoering in de gebieden kan echter blijken dat onze regels wat we daar willen in de weg staan. Dan kan er reden zijn de regels aan te passen. Het aanpassen van de regels kan op de agenda komen tijdens de jaarlijks herziening van de Omgevings-verordening door PS. Waterschappen en gemeenten kunnen dit ook wensen voor hun regels. Zij moeten dit dan zelf op de agenda zetten bij het Algemeen Bestuur of de gemeenteraad. Dat zei PS in maart 2022.

4 WE REALISEREN DE OPGAVEN SAMEN MET ONZE PARTNERS

We leggen in dit hoofdstuk uit hoe we dat invullen

Het realiseren van de vijf noodzakelijke opgaven en de opgaven die we meewegen is belangrijk voor alle partijen. Hoe zien we de samenwerking met de partijen? Hoe willen we die organiseren en ondersteunen? Hoe willen we tot gezamenlijke resultaten komen? Een ding staat vast: de provincie kan dit niet alleen.

De provincies overleggen met het rijk om middelen uit het Transitiefonds in te zetten

We weten dat het veel inzet vraagt om de uitvoering van de opgaven aan te sturen. Voor de maatschappelijke organisaties geldt dit zeker. Deze hebben immers vaak beperkte middelen.
Maar ook gemeenten en waterschappen hebben vragen over het betalen van hun inzet. Wij gaan ervan uit dat een belangrijk deel van hun werk bestaat uit inzet op eigen wettelijke taken en eigen ambities. Ook zal de inzet efficiënter worden. Nu wordt er nog in verschillende programma's samengewerkt. De ULG zorgt ervoor dat er niet steeds vanuit verschillende perspectieven samenwerkingsprocessen lopen over een gebied. Deze worden gebundeld.

We dringen aan bij het rijk om het Transitiefonds ook in te zetten voor de ondersteuning door de maatschappelijke organisaties op het gebied van landbouw en natuur en medeoverheden.

Wij ondersteunen claims van VNG en de Unie van Waterschappen

We doen dit als de inzet van de gemeenten en waterschappen beduidend groter is dan waar ze redelijkerwijze op zijn berekend. We doen dit via het IPO.

4.1 We werken en sturen samen aan gebiedsagenda's en uitvoeringsprogramma's

De verantwoordelijke partijen maken een gebiedsagenda

We nodigen alle partijen die verantwoordelijkheid willen nemen in (het voorbereiden van) de uitvoering uit om een gezamenlijk toekomstbeeld te maken voor hun gebied. Ze geven daarin aan welke werkwijze nodig is. Daarbij houden ze rekening met de verplichte doelen uit de vijf noodzakelijke opgaven.

We vragen zoveel mogelijk partners om deel te nemen

We benutten op die manier zoveel mogelijk de kennis en ontwikkelingskracht van het gebied. We vragen verschillende partijen om deel te nemen aan het proces: bestuurlijke partners, maatschappelijke organisaties, (agrarische) ondernemers en de inwoners.

De gebiedsprocessen zijn maatwerk en verschillen per gebied

We kijken per gebied naar de wensen van gebiedspartners en wat de provincie daarin kan betekenen. De partijen spreken samen de spelregels af voor hun samenwerking. De provincie heeft hier geen blauwdruk voor. De kern van de afspraken is wel dat de samenwerking leidt tot het bereiken van de doelen.

4.2 We verbinden bottom-up aanpak met top-down opgaven

Ons uitgangspunt is bottom-up werken

Dit is heel succesvol voor gebiedsgericht werken. Tegelijk kunnen we niet voorkomen dat voor de vijf noodzakelijke opgaven een top-down aanpak nodig is. Het rijk is hier duidelijk over: kamerbrieven en de startnotitie NPLG vragen om een aanpak die ervoor zorgt dat deze doelen zeker worden gerealiseerd.

Wij zijn vanaf het begin duidelijk over de noodzakelijke opgaven

Dat is nodig om de bottom-up aanpak met de noodzakelijke opgaven te combineren. De partners vragen ook om deze duidelijkheid. We leggen de nadruk op het halen van de doelen (wat doen we). We zoeken verbinding met de ontwikkelkracht van andere partijen in het gebied om in te vullen hoe we de doelen behalen (hoe doen we het).

De provincie geeft niet te veel andere opgaven aan de gebieden

Te veel opgaven kunnen nadelig zijn wanneer ze moeilijk met elkaar te combineren zijn. Als we andere opgaven meegeven, is dit altijd met ruimte voor keuzes. We beseffen wel dat we kansen kunnen missen als we opgaven niet samen uitwerken.

Onderling vertrouwen is essentieel voor het slagen van een gebiedsproces

We bouwen aan dit vertrouwen door afspraken na te komen en ons aan de afgesproken regels te houden. De regels moeten ook niet veranderen tijdens het uitvoeren van de opgaven.
We weten dat de landbouw belangrijk is voor het slagen van de uitvoering. En we zien het belang in van een positief toekomstbeeld en goede verdienmodellen voor de landbouwbedrijven. We hebben dit bijvoorbeeld ook in het Pact Groen Groeit Mee onderkend in februari 2022. Hierin staat dat een deel van de groene opgaven kan bijdragen aan het krijgen van duurzame landbouw. Ook is in het Pact een verband met het verdienmodel voor agrariërs. Dit werken we samen met de LTO/Agrarische Collectieven uit.
We weten dat de rol van de overheid niet ophoudt bij het bieden van een positief toekomstbeeld en het uitvoeren van de opgaven. De overheid heeft ook een rol en verantwoordelijkheid in de nazorgfase.

4.3 De manier van besturen en juridische borging

We werken vanaf het begin nauw samen met de betrokkenen in het gebied

Het voorbereiden en uitvoeren van gebiedsprocessen kost geld en er zijn mensen voor nodig. De overheden zijn samen verantwoordelijk voor hoeveel geld wordt uitgegeven en hoeveel mensen beschikbaar zijn. Maar de keuzes moeten ook samen met de betrokkenen in het gebied worden gemaakt. Dit binnen de kaders van volksvertegenwoordiging die ze vooraf hebben bepaald.

Ons voorstel is geen blauwdruk

Hieronder geven we ons voorstel voor de verantwoordelijkheden en taken per niveau weer. We gebruiken de driedeling om te beschrijven hoe wij werken: project- of polderniveau – regioniveau – provincieniveau.
Het is aan te passen als dat nodig is.

4.3.1 Gebiedsprocessen op project- en polderniveau

De regiostuurgroep geeft opdrachten die op dit niveau worden uitgevoerd

De regiostuurgroep bepaalt ook de beschikbare hoeveelheid medewerkers en geld. De uitvoerende partijen bepalen samen hoe ze de opdrachten uitvoeren. Het moet wel mogelijk blijven dat gebieden zelf initiatieven ontwikkelen om een gebiedsproces te starten of voor te bereiden.

De regiostuurgroep maakt samen met het gebied een keuze over de manier van besturen

Dat kan voor elk gebiedsproces anders zijn. Wij schrijven daarom ook niets voor. Maar de ervaring leert dat bestuurlijke begeleiding vanuit direct betrokken partijen vaak het beste werkt. Dat geldt ook voor de wijze waarop de uitvoering van het gebiedsproces ambtelijk wordt begeleid.
De provincie kan een van de uitvoerende partijen zijn. De provincie kan ook een voortrekkende rol invullen als het gebied dat wil. Maar dat mag ook het waterschap, de gemeente of een van de maatschappelijke partners zijn. De keuze is aan het gebied.

We stappen op een rijdende trein

Er lopen al verschillende gebiedsprocessen op polderniveau en daarnaast wordt vanuit de Gebiedsgerichte

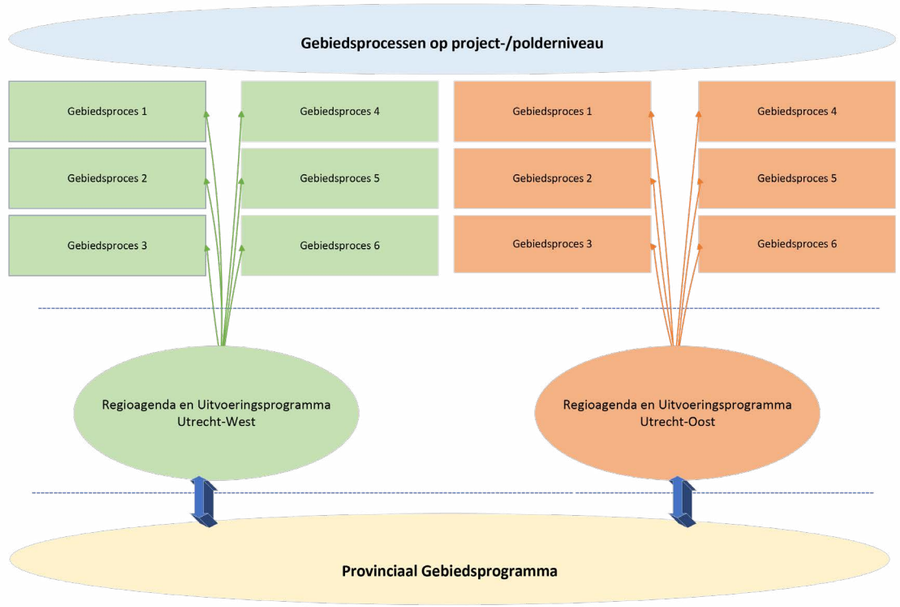

Figuur 5 Gebieden op 3 schaalniveaus

aanpak voor het Landelijk gebied al gewerkt aan het opstellen van gebiedsagenda's voor 9 deelgebieden. Deze deelgebieden hebben betrekking op meerdere lopende en nieuwe gebiedsprocessen. Deze werkzaamheden integreren we in de voorgestelde sturingsaanpak. Dit zal om maatwerk vragen om te voorkomen dat gemaakte afspraken kunnen worden geborgd.

4.3.2 Regioniveau

De regio's krijgen een regiostuurgroep, een ambtelijk groep ondersteunt deze

De werkwijze van de regiostuurgroep heeft enkele voorwaarden:

- De regiostuurgroep maakt een actieve en tijdige uitvoering mogelijk van de opgaven in de regio. De regiostuurgroep draagt tegelijkertijd bij aan een zorgvuldige aanpak.
- De regiostuurgroep vertegenwoordigt alle belangen en kennis. Dit kan per regio verschillen. We gaan ervan uit dat in ieder geval de volgende partijen meedoen:
  - De overheden: gemeenten, waterschappen en provincie;
  - Landbouworganisaties zoals: de agrarische gebiedscollectieven en LTO;
  - Terreinbeherende en andere maatschappelijke organisaties zoals: Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Utrechts en Zuid-Hollands Landschap, Natuur en Milieu Utrecht, Utrechts Particulier Grondbezit, werkgeversorganisaties.
- Alle partijen zitten gelijkwaardig aan tafel.
- Partijen houden er rekening mee dat ze niet alleen aanwezig zijn voor hun eigen doel, maar voor de uitvoering van het gezamenlijke regioprogramma.

Wie aan de regiostuurgroep meedoen en welke werkwijze er is, bepaalt de regiostuurgroep zelf

Dit kan dus per regio verschillen door de regio-opgaven en cultuur. De regiostuurgroep moet wel rekening houden met de verantwoordelijkheden en rollen in het schema op de volgende pagina.

Wij stellen voor om elkaar te vertegenwoordigen en te werken met gebiedsportefeuillehouders

Zo voorkomen we veel bestuurlijke en ambtelijke drukte aan de tafels. We hebben al goede ervaringen met bijvoorbeeld gemeenten die elkaar vertegenwoordigen.

De regiostuurgroep moet daadkrachtig kunnen handelen. Daarom moeten leden wel aan tafel zitten met mandaat. Er is ook de optie voor een kernbestuur. Zo kan de regiostuurgroep makkelijker dagelijks aangestuurd worden.

Het is belangrijk dat de regiostuurgroepen het mandaat hebben van de representatieve democratie

De representatieve democratie zijn de gemeenteraden, provinciale staten en algemene besturen waterschappen. De regioagenda's en regioprogramma's moeten kloppen met de door de representatieve democratie vastgestelde kaders.

De opgaven voor de provincie liggen vast in de Omgevingsvisie, de Regionale Veenweidestrategie, het Handelingskader Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof en andere door PS vastgestelde kaders. Het is nodig om de democratie goed te betrekken bij het maken van plannen en de uitvoering, hen tussendoor te informeren en voortgang en resultaten te laten controleren. Daarmee kunnen we nadere kaderstelling op onderdelen voorbereiden.

De deelnemers bepalen wie hun regiostuurgroep voorzit

De voorzitter is een verbinder, heeft vertrouwen van de partijen in de regio en kan de rol onafhankelijk uitvoeren. Dat wil zeggen dat hij het gebiedsbelang makkelijk boven een sectorbelang kan stellen.

De ambtelijk groep bereidt de besluitvorming van de regiostuurgroep voor

Ook zorgen de deelnemers in de ambtelijke groep dat hun eigen organisatie goed betrokken blijft bij wat er in de regio gebeurt. En dat wat zij inbrengen in de ambtelijke groep in overeenstemming is met wat hun eigen bestuur vindt. We hebben hiervoor het belang van de onafhankelijke rol van de voorzitter van de regiostuurgroep genoemd. Dat geldt uiteraard ook voor de voorzitter van de ambtelijke groep.

We adviseren om per regio een denktank landbouw en denktank natuur in te stellen

We zien positieve ervaringen hiermee in de veenweidegebieden. Indien noodzakelijk kan dit ook op het niveau van de 9 onderscheiden deelgebieden in de gebiedsgerichte aanpak landelijk gebied worden ingericht.

4.3.3 Provinciaal niveau

We stellen een stuurgroep samen uit betrokken overheden

Dat is nodig voor de verantwoordelijke taken en verantwoordelijkheden op dit niveau. Waar het hierom gaat staat in het schema hieronder. De betrokken overheden zijn:

- de waterschappen (wateropgaven)[2];
- de provincie (NNN, stikstofreductie en natuurverbetering, afremmen bodemdaling, wateropgaven);
- een vertegenwoordiging van de gemeenten, vanuit de Omgevingswetgedachte 'één overheid'.

Bij de invoering van de ULG gaan we de rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende besturingsniveaus nog verder uitwerken. In het onderstaande schema geven we deze op hoofdlijnen aan. Vooral de afstemming tussen het gebiedsproces op polderniveau en de agenda's en uitvoeringsprogramma's op regionaal niveau vraagt nog een nadere uitwerking.

We vormen een adviesorgaan dat helpt bij het oplossen van ingewikkelde kwesties

Het gaat hierbij om adviezen over thema's in de uitvoering en de voorbereiding daarvan. Het adviesorgaan heeft een toegevoegde waarde voor de provinciale stuurgroep. De manier waarop de Gebiedscommissie Utrecht-West al eerder advies gaf op inhoudelijke thema's is hiervoor een voorbeeld.

2 De rollen en verantwoordelijkheden bij de uitvoering van de KRW zijn over verschillende partijen verdeeld. Strikt genomen is de lidstaat richting de Europese Commissie eindverantwoordelijk voor de juiste implementatie van de KRW en het halen van de doelen. De regionale overheden trekken samen op om de KRW opgave uit te voeren. Aangezien het resultaat afhankelijk is van de bijdrage van verschillende partijen, kunnen we ook spreken van een gezamenlijke verantwoordelijkheid om de doelen te halen.

Niveau / product	Sturing	Verantwoordelijkheden	Rollen
Provinciaal niveau	Bestuurlijk: Stuurgroep LG provincie, waterschappen en gemeenten	• Onontkoombare doelen voor de noodzakelijke opgaven vastleggen, zowel de totale opgave voor de provincie als die per regio; • Zorgdragen voor financiering/ middelen t.b.v. uitvoering “regioprogramma’s” en daarmee gebiedsprocessen; • Sturen op uitvoering “Provinciaal Gebiedsprogramma” (waarin doelen, uitgangspunten, randvoorwaarden en planning vastgelegd); • Escalatie van problemen, bv. belemmerende regels aanpassen of schuiven met de opgaven tussen gebieden.	• ‘Ambassadeur’ / boegbeeld voor het uitdragen van de noodzakelijke opgave; • Inzet op transitiefonds (in tranches) bepalen; • Monitoren en sturen op het totale doelbereik en middelen; • Rapporteren naar het rijk; • Voorbereiden democratische besluitvorming bij inzet middelen en escalatie; • Relatie met andere opgaven waarborgen: meekoppelkansen en relatie met grote opgaven als energietransitie, woningbouw,…
Provinciaal gebieds-programma	Ambtelijk	• Adviseren SGLG	• Voorbereiden besluiten • Sturingsinformatie managen • Besluitvorming door andere overheden coördineren
Regioniveau	Bestuurlijk: Regiostuurgroep met alle regionale gebiedspartijen	• “Regioprogramma” maken met stappen: o Wat: regio-agenda o.b.v. nood-zakelijke opgaven en andere regiodoelen; o Hoe: afspraken over samen-werking, planning, capaciteit en financiën in interbestuurlijk regioprogramma; • Sturen op uitvoering regioprogramma: o Opdrachten deelgebieden; o Nakomen afspraken; • Beslissen over onderlinge knelpunten; • Agenderen escalatie op provinciaal niveau (Stuurgroep Landelijk Gebied)	• Opgaven voor de regio in beeld brengen en komen tot een breed gedragen integraal afgewogen geheel aan gebiedsopgaven en deze te vertalen in een regio-agenda; • Hierin relaties met andere opgaven aangeven: meekoppelkansen en relatie met grote opgaven als energietransitie, woningbouw,… • Afspraken maken over uitvoeringsverantwoordelijkheden en -financiering, vastleggen in regio-uitvoeringsprogramma; • Uitvoeringsorganisatie aansturen; • Aangaan van samenwerkings-overeenkomsten; • Aansturen uitvoering; • Monitoring voortgang opgaven; • Rapporteren aan provinciale stuurgroep over voortgang en knelpunten;
Interbestuurlijke regio-programma’s	Ambtelijk	• Besluitvorming van de regiostuurgroep voorbereiden	• Agendavoorbereiding • Adviseren Regiostuurgroep
Polderniveau	Bestuurlijk: Direct betrokken gebiedspartijen	• Bestuurlijke begeleiding: sturen op keuzen bij de uitvoering (binnen mandaat); • Escaleren knelpunten naar regio-stuurgroep; • Kavelruil/landinrichting aansturen in kavelruilcommissie	• Koppelkansen zoeken • Besluiten op polder/projectniveau.
Gebiedsplannen	Ambtelijk	• Gebiedsprocessen-/ en projecten	• Accepteren van de opdracht; • Projectmanagement.

Schema sturing en verantwoordelijkheden per schaalniveau

4.4 Zo gaan we over naar de nieuwe structuur

We laten de nieuwe structuur geleidelijk groeien

Daarbij houden we wel het gezamenlijk perspectief voor ogen. We bundelen en stemmen de lopende gebiedsprocessen op polderniveau en de werkzaamheden voor de gebiedsagenda’s vanuit de gebiedsgerichte aanpak landelijk gebied op elkaar af als dit meerwaarde heeft. Dit mag het tempo van de uitvoering van de noodzakelijke opgaven niet tegenhouden.

De provincie start per regio het proces

Wij komen samen met de regio tot een regiostuurgroep. Daaruit volgt een plan om lopende werkzaamheden op elkaar af te stemmen. We geven voorrang aan de gebieden die we in paragraaf 3.3.1 al noemden.

Tijdsdruk mag niet leiden tot minder draagvlak of resultaat

Het Provinciaal Gebiedsprogramma moet 1 juli 2023 klaar zijn. Misschien zijn de gebiedsagenda’s voor de 9 onderscheiden deelgebieden dan nog niet allemaal af. We zien deze agenda’s ook als ‘groeidocument’.
Het Gebiedsprogramma is nodig om geld te krijgen van het rijk voor de uitvoering. Dit wordt waarschijnlijk in delen uitbetaald. De eerste uitbetaling op basis van een goedgekeurd provinciaal gebiedsprogramma en op basis daarvan ingediende claim zal in 2024 plaatsvinden. We kunnen in de uitwerking van de ’onderliggende’ of nog op te stellen uitvoeringsprogramma’s afspraken maken over wanneer voor de volgende delen geld wordt aangevraagd. De basis daarvoor zal dan een herijking of bijstelling van het provinciale gebiedsprogramma zijn.

De gebieden leren van elkaar

De gebieden werken op hun manier de taken uit. Daarbij doen ze eigen ervaringen op, komen ze fouten tegen en verzinnen ze oplossingen. Andere gebieden kunnen daarvan leren. We kijken hoe we dit vormgeven. Dit doen we samen met de betrokken partijen.

4.5 Zo zorgen we voor juridische borging

Elke deelnemende partij bindt zich aan de uitvoering van de eigen onderdelen in het regioprogramma

Overheden kunnen zich binden in de vorm van een interbestuurlijk (Omgevingswet)programma. Private partijen zoals de landbouw- en de natuurorganisaties binden zich met een samenwerkingsovereenkomst.

Onze voorkeur heeft dat de gebiedspartijen zelf de opgaven uitvoeren

Dit heeft wel haken en ogen op het gebied van aanbesteding. We vragen aan deskundigen advies over wat hier wel en wat niet mogelijk is. Dat advies moet ook gaan over de rechtmatigheid van de rollen, de plichten van de manier van besturen en de uitvoeringsorganisatie. Dit zowel beoordeeld vanuit de Provinciewet, de regels over aanbesteding en de democratische goedkeuring. Door dit zo op te pakken volgen we het advies van de Evaluatie AVP.

5 DE FINANCIERING VAN EN INSTRUMENTEN VOOR DE UITVOERING

5.1 We gebruiken deze financieringsbronnen

We leggen per uitvoeringsprogramma uit welke financieringsbronnen we inzetten. We laten zien hoeveel geld we de komende jaren zelf inzetten. Wat de bijdrage is van de gebiedspartijen. En we maken inzichtelijk welke bijdrage vanuit het Transitiefonds noodzakelijk is.
Onderstaand zijn alleen de beschikbare (en te verwachten) budgetten binnen de provincie in beeld gebracht.

Onze programmabegroting 2023 (Statenvoorstel 27 september 2022)

De begroting voor het landelijk gebied (programma 2) is in 2023 € 67,5 miljoen. Dit geld is bedoeld voor:

- Behoud en versterking van natuur en landschap
- Aanmoediging van duurzame landbouw
- Inzet voor een gezond en (be)leefbaar landelijk gebied

De begroting voor het remmen van de bodemdaling en het verminderen van de CO_2-uitstoot in veenweidegebied (programma 3.5) is in de periode 2023-2026 €20,5 miljoen.

Kadernota 2023 - 2026

De Kadernota voegt € 23,8 miljoen toe om grond voor nieuwe bossen en de Groene Contour te kopen en af te waarderen.

De specifieke uitkering Programma Natuur (SPUK)

Dit programma maakt in 2023 € 17,4 miljoen vrij om in negen Natura 2000 gebieden delen te herstellen.

Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid

In 2023 start voor het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) een nieuwe periode voor. Het rijk en de provincies stelden samen het Nationaal Strategisch Plan 2023-2027 op om het GLB uit te voeren. Europa stelt voor onze provincie € 38,71 miljoen beschikbaar. Dit is een belangrijke bron voor:

- Het agrarisch natuurbeheer
- De transitie naar een duurzame landbouw
- Plattelandsontwikkeling
- Vergroening van het landelijk gebied

Wij betalen € 20,15 miljoen voor het samen-financieren en de kosten om het uit te voeren. Dit is nodig om het geld van Europa te krijgen. Ook is er geld om klimaatdoelen te realiseren.

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) *(en de Agenda Natuurinclusief van het Programma Natuur)*

Hierin maakt het rijk de opgaven voor het landelijk gebied duidelijk. We werken deze opgaven uit in het Provinciaal Gebiedsprogramma. We maken hiermee aanspraak op het beschikbare geld van het rijk voor de transitie van het landelijk gebied. We weten nog niet precies hoe het rijk het geld verdeelt. We rekenen op meer dan € 100 miljoen per jaar. Dat baseren we op de grootte van het Transitiefonds, de grootte van de opgaven en de verdeelsleutel van het Provinciefonds.

Andere begrotingsprogramma's van de provincie

Ook deze programma's kunnen voor een deel leiden tot uitvoering in het landelijk gebied:

- Groen Groeit Mee: hier is nu € 6 miljoen in gereserveerd. We onderzoeken of er meer investeringen mogelijk zijn.
- Waterveiligheid en klimaatadaptatie: we hebben ongeveer € 5 miljoen per jaar voor het verhogen en verstevigen van de Lekdijk, het op orde krijgen van de regionale keringen en maatregelen voor klimaatadaptatie.

5.2 We gebruiken deze instrumenten

We hebben voldoende menskracht, middelen en een passende uitvoeringsorganisatie nodig
Alleen dan kan de ULG slagen. Wij zullen dit starten. Maar we kunnen het niet alleen. We kijken samen met de partners, hoe de verschillende gebiedspartijen hun uitvoeringskracht het beste kunnen inzetten. We moeten ook onze gezamenlijke kennis en vaardigheden verder ontwikkelen. U leest daar meer over in hoofdstuk 6.

Onderstaande instrumenten helpen om de gebiedsgerichte uitvoering van de vijf noodzakelijke opgaven verder in te vullen.

5.2.1 De Omgevingsverordening

De ruimte die de Omgevingsverordening al biedt beter benutten: we merken dat niet iedereen weet dat onze Omgevingsverordening al veel ruimte voor ontwikkeling biedt. We kijken dan bijvoorbeeld naar de regels in paragraaf 9.1 Stedelijke functies in landelijk Gebied en artikel 6.9 over de Groene Contour.

We kijken of we de ruimte in de Omgevingsverordening nog groter kunnen maken: we kijken bijvoorbeeld naar de huidige ruimte-voor-ruimte-regeling. En naar de inzet om te experimenteren.
En we onderzoeken of bij verbreding op agrarische bedrijven het mogelijk is de agrarische hoofdfunctie los te laten.

5.2.2 We verwerven grond om in te zetten

Hiervoor overwegen we de inzet van de volgende instrumenten:
- Strategische verwerving, grondbank
- Koop en zakelijk recht
- Afwaardering en herwaardering van gronden
- Kavelruil: 'ruilverkaveling bij overeenkomst' of 'wettelijke herverkaveling (WILG)'
- Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg): de provincie kan een voorkeursrecht inzetten voor een provinciaal belang.
- Oonteigening: we sluiten geen agrarische bedrijven met dwang op basis van provinciale stikstofregels tot er landelijk beleid voor is. PS hebben dit in 2019 besloten (motie 66).
- Gedoogplicht
- Huur
- Uitgifte van grond: we geven grond in gebruik, verhuren het of verpachting het. Dat kan in de vorm van verkoop, overdracht of tijdelijk beheer.

Een van de succesfactoren voor de grondmobiliteit is de samenwerking van alle partijen. We stellen daarom een provinciale grondstrategie op. De planning is deze in het 1e kwartaal 2023 ter vaststelling voor te leggen aan Provinciale Staten. Wij onderzoeken met alle partijen hoe we deze in de samenwerking uit kunnen bouwen naar een gezamenlijke regionale grondstrategie.

5.2.3 We gebruiken subsidieregelingen van het rijk

We gebruiken onder meer de volgende regelingen:
- Gerichte opkoop veehouderijen
- Landelijke beëindigingsregeling piekbelasters veehouderij

5.2.4 We stellen één of meerdere provinciale doelenbanken in

Zo zetten we de vrijgekomen stikstofruimte in voor ontwikkeling. We werken dit in de komende periode verder uit. Dat doen we in samenhang met het openstellen van het extern salderen in de provincie Utrecht.

5.2.5 We gebruiken de volgende provinciale subsidieregelingen

- Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer (SVNL): deze subsidieregeling gaat over vergoeding voor natuurbeheer en agrarisch natuurbeheer. U leest daar hier meer over.
- Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap (SKNL): dit is een subsidieregeling voor vergoeding als landbouwgrond wordt bestemd en ingericht voor natuur. U leest daar hier meer over.
- Uitvoeringsverordening aankoopsubsidie NNN-gronden (UVAN): deze regeling gaat over het kopen van en over het stopzetten van pachtovereenkomsten, beide van grond binnen het Natuurnetwerk Nederland met als doel natuur te realiseren. U leest daar hier meer over.
- Soortenmanagementplan (SMP): we gebruiken dit plan om de biodiversiteit te vergroten en schadelijke exoten te voorkomen. U leest daar hier meer over.
- Agenda Vitaal Platteland: we gebruiken subsidies voor deze thema's:
  - Natuur en water (waaronder Verplaatsingssubsidie voor bedrijven in de NNN)
  - Landschap en cultuurhistorie (Landschapselementen; Agrarisch natuurbeheer)
  - Sociaal economische vitaliteit (Leefbaarheid en kleine kernen; Relatie stad en platteland; Recreatie)
- Subsidie beperking bodemdaling Veenweiden
- Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)
- Nieuwe Hollandse Waterlinie: we gebruiken deze subsidieverordening om de beleving en bekendheid te vergroten. Het maakt vrijetijdsgebruik toegankelijker. Het ontwikkelt een duurzaam landschap wat zich aan het klimaat kan aanpassen. Het zorgt voor de restauratie of herbestemming van waterlinie objecten.
- Cultuur en Erfgoed: we gebruiken dit voor ontwerpend onderzoek dat zich richt op de inzet van cultuurhistorische en archeologische waarden van omgevingskwaliteit. Het dient als inspiratiebron bij gebiedsontwikkeling. Het vergroot het publieksbereik in de erfgoedsector. Denk bijvoorbeeld aan Erfgoedparels (Rijksmonumenten).
- De instrumenten die we gebruiken om de Groene Contour uit te voeren;
- Energietransitie: voor besparing en duurzame opwekking bij bewoners, organisaties en collectieven; innovatie.
- Klimaatbestendige, groene en gezonde steden en dorpen
- Plattelandsontwikkeling (POP3): wordt NSP GLB (zie 5.2.6)
- Recreatie en Toerisme: dit vergroot het aanbod van vrijetijdsgroen, recreatief hoofd(route)netwerk, duurzame ontwikkeling van de vrijetijdseconomie.

5.2.6 Er zijn ook instrumenten in ontwikkeling

- Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB): het rijk beschrijft in het Nationaal Strategisch Plan (NSP) hoe we het GLB kunnen inzetten;
- het stimuleren van nieuwe verdienmodellen en het werken met kritische prestatie indicatoren (KPI's). We doen dit met behulp van een subsidieverordening, coaching en kennistrajecten;
- verplaatsingssubsidie voor agrarische bedrijven vanuit de opgaven voor bodemdaling en stikstof;
- de afwaardering en herwaardering van landschapsgronden.

5.2.7 We gebruiken ook nog andere instrumenten

- Businesscases/praktijkproeven/pilots: volgen en evalueren van bestaande pilots / projecten zoals Klimaatslim boeren op Veen, pilots Natte teelten en Hoogwaterboerderij Zegveld;
- Onderzoek / Kennisdeling: VIC, VIP-NL, NOBV, NKB, waterschappen;
- Keurmerken zoals (de mogelijk aangepaste) Planet Proof (Friesland Campina). Er zijn nog veel vragen over de toepassing voor aanpak bodemdaling. U leest daar meer over in het rapport Governance van NOBV;
- Valuta voor Veen / emissiehandel;
- Keteninitiatieven;
- Pilots: verleasen van innovatie & coachingstraject managementmaatregelen rondom de Nieuwkoopse Plassen; proeftuin Kringlooplandbouw Kromme Rijnstreek; meetnetwerk voor onder andere fijnstof, de geur en ammoniak in de Foodvalley; afwaardering landbouwgronden en verbetering van het verdienvermogen van landbouwbedrijven (RVS en programma natuur);

We maken ook gebruik van lopende onderzoeken
- Onderzoek naar de bijdrage van het natuurinclusief inrichten van overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden en de effectiviteit hiervan.
- IPO-verband: nieuwe stikstofanalyses uitgevoerd en natuurdoelanalyses voorbereid.
- RUD analyses naar de bronnen voor stikstofdepositie op de Natura 2000-gebieden.

6 WE ONDERSTEUNEN DE WERKWIJZE INTERN

We willen ULG goed laten verlopen. Daarvoor moet de provincie zich bestuurlijk voldoende inzetten. En de werkwijze van onze eigen organisatie moet deze deels nieuwe aanpak ook steunen.

6.1 De bestuurlijke rol van de provincie op de verschillende niveaus

We hebben in hoofdstuk 4 al de bestuurlijke indeling voor de drie niveaus uitgelegd. Op provinciaal niveau komt een stuurgroep. In de stuurgroep zitten waterschappen, gemeenten en de provincie. De provincie is voorzitter. De gedeputeerde met de meeste van de vijf noodzakelijke opgaven in de portefeuille is de voorzitter.

Elke regio heeft een regiostuurgroep. De gedeputeerde met de meest essentiële opgaven voor dat gebied zit in deze regiostuurgroep. Een integrale aansturing kan makkelijker worden door te werken met gebiedsgedeputeerden. Wij geven dit mee in het op te stellen overdrachtsdocument voor het komende college (2023).
We kijken per opdracht of/hoe de provincie zich bestuurlijk inzet in de gebiedsprocessen op polderniveau.

6.2 De ambtelijke organisatie die nodig is

Wij vragen de organisatie om op korte termijn te gaan werken op een wijze die past bij ULG. Dit betekent werken vanuit de volgende uitgangspunten:

- We werken gebiedsgericht en doen dit samen met onze gebiedspartners.
- We zetten het vastgestelde gezamenlijke gebiedsresultaat voorop. Dus niet de afzonderlijke sectorale resultaten.
- We wegen andere opgaven en ambities mee en maken op regioniveau met het gebied keuzes. Naast de vijf noodzakelijke opgaven zal niet alles mogelijk zijn, maar we houden rekening met de andere mee te wegen opgaven.
- We passen de principes van omgevingsgericht werken toe: van uiten naar binnen werken, integrale afwegingen maken, werken als één overheid en ruimte voor zelfreflectie
- De beleidsteams bereiden beleidskeuzes voor. Dit in samenspraak met de uitvoeringsorganisatie. Gedeputeerde Staten (GS) besluiten over het nieuwe beleid als dit nodig is. Als het gaat om nieuwe kaderstelling besluiten PS. Bij het voorbereiden van de beleidskeuzes houden we rekening met de onderlinge samenhang van de opgaven en wegen we schurende belangen af.
- We voegen waar mogelijk programma's samen. We nemen in de programma's gebiedsgericht beleid op. Zo kunnen we al in een vroeg stadium beleids- en uitvoeringskeuzes maken.
- We gaan ook intern uit van leren van de praktijk, evalueren en waar nodig bijsturen.
- We verkleinen de afstand tussen beleid en uitvoering volgens het advies uit de Evaluatie AVP. We doen dit door:
    - de beleidscyclus als basis voor de uitvoering te nemen;
    - te werken met een intern integraal regioteam of -teams ;
    - de beleidsuitvoerings- en integratietafel (BUIT) en tijdige keuzes te maken;
    - meer programma's samen te voegen.
- Het is belangrijk dat de faciliterende onderdelen van de provincie het gebiedsgericht werken ondersteunen. Denk aan afdelingen zoals financiën, juridische zaken en subsidieverlening. Zij denken mee over instrumenten en processen om het gebiedsgericht werken zo makkelijk mogelijk te maken.

7 ZO BEWAKEN WE DE VOORTGANG EN STUREN WE BIJ

We stellen eerst hoofdlijnen vast

Het Provinciaal Gebiedsprogramma Landelijk Gebied en de twee regio-(uitvoerings)programma's komen tot stand onder tijdsdruk. We stellen daarom eerst de hoofdlijnen vast. Veel andere keuzes maken we later. We maken dan gebruik van de praktijkuitwerking in de gebieden.

We kijken of die keuzes samen genoeg doelbereik hebben voor de verschillende onderdelen

We passen het programma aan waar dat niet (meer) het geval is. We doen dit door monitoring en tussenevaluatie. We gebruiken de wettelijk bepaalde monitoring als basis, zoals staat in de Omgevingswet. We gebruiken hiervoor ook de rapportageplicht vanuit het Transitiefonds. We werken dit uit met alle partners. We bekijken samen met de partners ook wanneer we tussenevaluaties nodig vinden.

We kijken ook naar het doelbereik op provinciale- en gebiedsdoelen

We gebruiken hiervoor de doelenboom van de provinciale begroting. Daarbij hebben we ook voortgangs-informatie nodig uit de regio's, opgebouwd uit deelgebieden en gebiedsprocessen op polderniveau.

We leren door te doen

De praktijk wijst dan uit wat beter en wat minder goed werkt. We moedigen originele manieren van aanpak aan en leren van goede en minder goede voorbeelden. Het uitvoeren van de samenhangende doelen vraagt om bijvoorbeeld:

- vernieuwing van inrichting
- combinatie van functies
- integratie van gebiedsontwikkeling
- vernieuwing van instrumenten, regels, verdienmodellen en financieringsconstructies.

Dit gaat niet vanzelf goed. De praktijk wijst uit wat beter en wat minder goed werkt. We bekijken samen met de uitvoerende partijen hoe het beter kan. We moedigen originele manieren van aanpak aan en leren van goede en minder goede voorbeelden.

8 ZO STARTEN WE DE ULG EN WERKEN WE HET UIT

We starten snel na 1 januari 2023 met de nieuwe sturingsstructuur en de ondersteuning daarvan

Wij zijn daarom al een Implementatieplan ULG aan het maken en zullen zo snel mogelijk starten met het uitvoeren ervan. De voorstellen vragen om een aantal ingrepen in de huidige werkwijze en aansturing. Dat bespraken we al in hoofdstuk 6. Wij willen de veranderingen praktisch en snel uitwerken. Dat komt door de druk vanuit het NPLG en de noodzaak om per 1 juli 2023 een Provinciaal Gebiedsprogramma te hebben.

We maken een Voorverkenning voor het Provinciaal Gebiedsprogramma. We verwachten dat wij deze in januari 2023 vaststellen.

BIJLAGE 1

WET STIKSTOFREDUCTIE EN NATUURVERBETERING (WSN); NATIONAAL PROGRAMMA LANDELIJK GEBIED (NPLG) EN NOVEX: GEBIEDSPLAN (WSN)

Volgens de WSN maakt iedere provincie een gebiedsplan (Provinciaal Gebiedsprogramma)

Dat moet vóór 1 juli 2023 klaar zijn. Een gebiedsplan bevat het volgende:

- De opgave: wat er in een gebied moet gebeuren
- De natuurdoelanalyse: uitkomsten van onderzoek hoe het gebied ervoor staat qua natuur
- De maatregelen die we willen nemen en de instrumenten daarvoor
- Het gebiedsproces: wat partijen met elkaar afspreken
- De voorspelling of we zo onze doelen halen.

De gebiedsagenda's zijn voor elk gebiedsplan belangrijke bouwstenen

De gebiedsagenda's worden voor zes van N2000-gebieden en hun omgeving opgesteld. Dat zijn er vier vanuit de provincie Utrecht en twee vanuit of samen met aangrenzende provincies. De provincies hebben de regie bij de totstandkoming. Ze bepalen met de gebiedspartijen hoe de regierol eruit ziet. De gebiedsagenda's komen langs de volgende stappen tot stand, samen met de gebiedspartijen:

- We gebruiken gezamenlijke fact-finding om beschikbare en ontbrekende kennis te krijgen.
- We stellen gezamenlijk onderzoeksopgaven op en voeren keukentafelgesprekken.
- We stellen gezamenlijk scenario's op met oplossingsrichtingen.
- We beschrijven maatregelen die nodig zijn op het gebied van de belangrijkste taken en bepalen de sociaal economische effecten.
- We beschrijven de vervolgstappen, brengen de financiën in zicht en maken samenwerkings-afspraken.
- Het proces om te komen tot afgestemde gebiedsagenda's voor de N2000-gebieden is in juni 2022 gestart. Deze processen hebben dezelfde breedte als in deze ULG.

De startnotitie NPLG stuurt aan op een breed Provinciaal Gebiedsprogramma

Dit zijn de doelen van het Provinciaal Gebiedsprogramma naast de doelen voor stikstofvermindering en natuurverbetering:

Doelen voor natuur

- Stikstofreductie landbouw
- Areaal (Natuurpactafspraken, afspraken programma Natuur, extra leefgebied 150.000 hectare, areaaldoel Natuurinclusief, bossenstrategie)
- Instandhoudingsdoelen per N2000-gebied en gunstige staat (dit volgt onder andere uit actualisatie van de doelensystematiek, aanscherping van de Vogelrichtlijngebieden en de Europese Biodiversiteitsstrategie)
- Hydrologie (natuurpactafspraken)
- Verbindingen (groenblauwe dooradering van het landschap)

Doelen voor water

- Voedingsstoffen in de oppervlakte en grondwater (inclusief innamepunten van drinkwater).
- Goede kwantitatieve toestand van grondwaterlichamen.

- Zoetwaterbeschikbaarheid
- Concentratie gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater

Doelen voor klimaat

- Broeikasgassen veenweiden
- Broeikasgassen landbouw (veehouderij en glastuinbouw)
- Broeikasgassen landbouwbodems / bomen en bossen.

De eisen waar het Provinciaal Gebiedsprogramma aan moet voldoen volgens de startnotitie NPLG

Het rijk stelt hiervoor kaders vast. De kaders zijn afgeleid van de (inter)nationale verplichtingen voor natuur, stikstof, water en broeikasgassen. Per provincie is een pakket van doelen beschikbaar in november 2022. Voor het landelijk gebied zijn belangrijke keuzes gemaakt voor bodem en water, en stikstof. Medeoverheden gaan op basis daarvan aan de slag om provinciale programma's voor het landelijk gebied op te stellen. Zij doen dit onder regie van de provincies en met het rijk als partner.
De provinciale programma's zijn 1 juli 2023 gereed. De eerste versie van de gebiedsplannen over stikstof worden dan nog verder ontwikkeld. Het rijk gebruikt dit brede 'Provinciaal Gebiedsprogramma' als basis om de financiële middelen uit de Transitiefonds te krijgen. Het gaat over van €24.3 miljard voor het NPLG.

De rijksopgaven komen voor een groot deel overeen met de provinciale inzet in deze ULG, de vijf noodzakelijke opgaven en een aantal aanvullende opgaven

Het rijk wil samen met IPO een 'krachtige regieorganisatie' voor de uitvoering van het NPLG inrichten. Het rijk wil daarmee de uitvoeringskracht in het landelijk gebied versterken. Het plan is om de Regieorganisatie Realisatie Transitie Landelijk Gebied (R-RTLG) te maken. De R-RTLG wordt het scharnierpunt tussen het NPLG en de rol van de provincies als regisserende gebiedsautoriteit.

De NOVEX-gebieden krijgen extra aandacht

Zo noemt de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening deze complexe gebieden in de Ruimtelijke Ordeningsbrief van 17 mei 2022. Het rijk wil met alle betrokken overheden afspraak maken over de landelijke opgaven met deze gebieden. Binnen het NPLG komt een spoor voor deze complexe gebieden.
In onze provincie zijn NOVEX-gebieden het Groene Hart, het Verstedelijkingsgebied Utrecht-Amersfoort (ook met maatregelen om het groen mee te laten groeien) en het gebied Arnhem-Nijmegen-Foodvalley. Het gaat dus hierbij om een groot deel van het landelijk gebied in onze provincie en om gebieden met noodzakelijke opgaven. We verwachten dat het rijk tijdens het hele traject partner is voor deze gebieden. Ze zullen zich actiever mengen in het gesprek over de ontwikkelrichting, om zo actiever bij te dragen aan de benodigde verandering.

BIJLAGE 2

REACTIE OP DE RESULTATEN VAN DE CONSULTATIE VAN DE RICHTINGGEVENDE UITSPRAKEN

1. Waarom deze notitie

We moeten in het landelijk gebied van de provincie Utrecht omvangrijke en urgente uitvoeringsopgaven realiseren. De provincie heeft daarbij een voortrekkersrol en bij een aantal opgaven ook een uitvoerende (of regie-)rol. Hoe we deze opgave met draagvlak en betrokkenheid van allen die het aangaat willen uitvoeren, noemen we de uitvoeringsstrategie voor het landelijk gebied (ULG).

Op 5 juli 2022 hebben we een notitie vastgesteld met richtinggevende uitspraken voor de ULG. Omdat we de opgaven niet alleen uitvoeren, maar met vele partijen is het belangrijk te weten of die partijen het eens zijn met de ULG. Daarom hebben we in de periode maart – mei 2022 gesprekken gevoerd met een aantal mensen die actief zijn in de uitvoering in het landelijk gebied en hebben we 19 mei ook een eerste bijeenkomst georganiseerd om ideeën uit te wisselen. De resultaten van die bijeenkomst hebben we gebruikt bij het schrijven van de notitie met richtinggevende uitspraken.

De notitie hebben we voorgelegd en besproken met onze partners. Dit waren zowel maatschappelijke organisaties (LTO, agrarische collectieven, terreinbeherende organisaties, Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug en Gebiedscommissie Utrecht-West) als medeoverheden (gemeenten en waterschappen). Er zijn hiervoor in augustus twee digitale bestuurlijke overleggen geweest, met veel deelnemers. Daarnaast hebben de waterschappen, gemeentelijke regio's en een aantal gemeenten ook schriftelijk gereageerd.
Verder hebben we de notitie met richtinggevende uitspraken besproken met onze Statencommissie Ruimte, Groen en Water (31 augustus).

In de voorliggende notitie hebben we de inbreng van de partners en de Staten samengevat en gebundeld en geven we onze reactie op de inbreng. We geven de samenvatting van alle opmerkingen en onze reactie daarop in paragraaf 2. In paragraaf 3 geven we aan hoe we verder gaan met de vaststelling van de ULG en vervolgens de invoering van de nieuwe werkwijze. We sturen deze reactienota aan alle partijen en beschouwen deze mede als de beantwoording van hun mondelinge en schriftelijke inbreng.

2. De onderwerpen die besproken zijn

Er blijkt veel draagvlak voor de voorgestelde aanpak en voor onze voortrekkersrol. Het organiseren van de ULG wordt toegejuicht. De hoofdstappen in de gebiedsgerichte aanpak worden onderschreven en ook de indeling in sturing op drie verschillende schaalniveaus: polder-/gebiedsproject – regio – gehele provincie. Ook voor de integrale aanpak, met de prioritering op de vijf noodzakelijke opgaven is in brede zin steun.

Maar uiteraard zijn er ook diverse zorgen, aandachtspunten en verbeterpunten genoemd. Zoals het voorkomen van bestuurlijke drukte bij de regio-indeling, het zorgen voor maatwerk op gebiedsniveau, het borgen van een vorm van onafhankelijkheid op gebieds- en regioniveau en voldoende middelen en capaciteit voor de deelnemende partijen. Hieronder gaan we per onderwerp in op deze punten.

Leesbaarheid

Verschillende partners en statenleden hebben gewezen op de soms moeizame leesbaarheid van de notitie en het gebruik van afkortingen en jargon. De toon wordt door enkelen te ambtelijk, bureaucratisch en te weinig concreet genoemd.

Onze reactie

Wij hebben begrip voor deze kritiekpunten. De notitie gaat over hoe we met een veelheid aan partijen willen werken aan de uitvoering van veel en grote opgaven in het landelijk gebied. Ook de werkwijze zelf moet dan begrijpelijk zijn voor een brede doelgroep. Wij hebben daarom de notitie herschreven. We hebben daarbij gekeken naar de leesbaarheid voor een breed publiek en naar het helder uitleggen van wat we voorstellen. Het verder concreet maken van de afspraken zal bij de invoering van deze werkwijze moeten gebeuren.

Regio-indeling

De meeste reacties roept de door ons voorgestelde regio-indeling op. Zoals gezegd stellen wij de aanpak van organisatie en sturing op drie verschillende schaalniveaus voor. Het middelste niveau is het regio-niveau. Op dit niveau voorzien wij sturing op de uitvoering van opgaven in (deel) gebieden en polders door alle uitvoerende partijen samen (overheden en maatschappelijke organisaties). Bij de bijeenkomst op 19 mei hebben de meeste deelnemers gepleit voor een beperkt aantal regio's: regio Oost en regio West. De waterschappen en de meeste maatschappelijke organisaties geven aan blij te zijn met deze indeling in twee regio's.

Van diverse gemeenten en hun samenwerkingsverbanden hebben we echter het verzoek gekregen om de regio-indeling te laten aansluiten bij de al bestaande regiostructuren van de gemeenten (regio Amersfoort, regio Food Valley en U10). Hun argument hiervoor is het voorkómen van meer bestuurlijke drukte en het voorkómen van onbegrip en verwarring bij gebiedspartijen. Omdat capaciteit al een probleem is, wordt het gebruikmaken van de al bestaande bestuurlijke structuren gewenst. Hierbij speelt ook dat in regioverband wordt gewerkt aan uit te voeren plannen voor het landelijk gebied zoals het Handelingsperspectief Buitengebied van regio Amersfoort en het Integraal Ruimtelijk Perspectief van de U10 en het Regionaal Programma Landelijk Gebied van de regio Foodvalley. Aansluiten bij de bestaande regio's is belangrijk voor een voortvarende aanpak en samenwerking, aldus gemeenten. Naast het beperken van bestuurlijke drukte is ook de uitlegbaarheid naar betrokken gebiedspartijen en bevolkingsgroepen van belang.

Een aantal partijen waaronder gemeenten geven daarnaast ook het signaal af dat lopende samenwerkingen van waarde zijn en vragen om inbedding.

Vanuit gebiedscommissie Utrecht - west (gemeenten, waterschappen en maatschappelijke organisaties) is het belang van voortbouwen de daar opgebouwde bestuurlijke netwerken en gebiedsaanpak benoemd. Gemeente Woudenberg pleit er voor om de grondeigenaren en gebruikers in te delen in de deelgebieden waar zij thuishoren, ook als dat niet overeenkomt met bestuurlijke regio's. De agrariërs in Woudenberg hebben veel meer een verbinding met Food Valley dan met regio Amersfoort waar de gemeente bij is ingedeeld.

Door gemeente Stichtse Vecht is nog gevraagd hoe wordt omgegaan met de diverse al bestaande samenwerkingsverbanden met een min of meer zelfde doel (stikstofreductie), inclusief de provinciegrens overschrijdende samenwerkingsverbanden en het gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen.

Het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug (NPUH) pleit voor een regio-indeling op basis van gebiedsgerichte criteria en daarmee voor de Utrechtse Heuvelrug met de flanken als één gebied. Voor een integrale afweging van functies vindt NPUH dit van groot belang. Verder ziet het NPUH het als een gemiste kans dat ze in de notitie niet als speler in het landelijk gebied zijn genoemd. NPUH ziet voor zichzelf geen rol in het besluitvormingstraject maar in de bottom-up aanpak: met alle partijen overeenstemming bereiken over de benodigde maatregelen om aan wettelijke verplichtingen te voldoen. Verder vreest NPUH dat als het deze rol niet krijgt, NPUH als bestuurlijke drukte beschouwd gaat worden. Dit ook omdat de oost-/westgrens NPUH volledig doorsnijdt.

Onze reactie

Wij stellen voorop dat elke regio-indeling afstemmingsvraagstukken gaat opleveren. Het argument van niet meer bestuurlijke drukte is ook belangrijk voor ons. Ook wij zien dat in een aantal gebieden nu al veel bestuurlijke

overleggen naast elkaar bestaan. Een recente bijeenkomst over alle activiteiten op de Heuvelrug onderstreepte dat beeld. Het is onze inzet om de uitvoering die voortvloeit uit al deze samenwerkingen zoveel mogelijk te gaan bundelen in een gezamenlijk programma met een gezamenlijke sturing op die uitvoering.

Een indeling gebaseerd op de gemeentelijke regio-samenwerkingen hebben wij ook overwogen, mede omdat wij hiermee ook op verschillende ruimtelijke dossiers samenwerken. Wij hechten aan die samenwerking en stellen daarom voor om de invulling van de provinciale stuurgroep vanuit de drie regiosamenwerkingen en de vier waterschappen vorm te geven, zodat we daar op strategisch niveau besluiten als één overheid kunnen nemen over het halen van doelen bij dilemma's waar partijen op regioniveau niet uit komen.

De gemeentelijke regiosamenwerkingen kennen (nog) niet de vorm van gezamenlijke sturing op de uitvoering door alle relevante partijen, overheden en uitvoerende maatschappelijke organisaties samen. Toevoeging van een dergelijke structuur zou ook daar een uitbreiding van de bestuurlijke overlegvormen betekenen.
Voor de regio-indeling gaan wij daarom starten met de voorgestelde oost-west indeling op basis van enkele andere argumenten. Maatschappelijke partijen geven voorkeur aan twee regio's, gegeven de gevraagde inzet van hun bepekte capaciteit. En wat nu bekend is van de werking van het Transitiefonds, maakt dat we liever grotere regio's hebben om flexibiliteit van inzet van middelen binnen de regio te kunnen organiseren. We willen dit niet in beton gieten, maar de samenwerking gaan opbouwen en ervaren. We zullen niet aarzelen bij te sturen en aanpassingen voor te stellen, mochten tussentijdse evaluaties daar om vragen.

Zoals gezegd willen we daar in de gezamenlijke agendavorming graag voortbouwen op goed lopende gebiedssamenwerkingen, zoals die vanuit het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. Dit voorbeeld zullen we toevoegen in de ULG.

Wie betrekken

Gemeente Montfoort vraagt om ook meer lokaal of sub-regionaal georiënteerde organisaties te betrekken, zoals Werkgroep Behoud Lopikerwaard. Dergelijke organisaties beschikken over specifieke kennis en expertise over het gebied. Vanuit de Staten is voorgesteld om ook organisaties van biologische en kringlooplandbouw te betrekken.

Onze reactie

In onze notitie hebben we uitgelegd welke partijen volgens ons in ieder geval in de regiostuurgroep moeten zitten. Ook hebben we gezegd dat dit per regio kan verschillen. Het gaat erom dat alle belangen en kennis zijn vertegenwoordigd. Kennis van bijvoorbeeld kringlooplandbouw kan meerwaarde hebben. De uiteindelijke samenstelling is een keuze van de betrokken partijen.
Wie op gebiedsniveau meedoen, is geheel aan de desbetreffende gebieden. Het op dat niveau betrekken van organisaties met relevante gebiedskennis heeft zeker meerwaarde.

De opgaven

In onze notitie hebben we, in overeenstemming met onder meer het Handelingskader Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof, aangegeven dat we de focus leggen op vijf noodzakelijke opgaven:

1. Het realiseren van het NatuurNetwerk Nederland (NNN)
2. Stikstofreductie en natuurherstel N2000-gebieden
3. Beperken van de bodemdaling
4. Het halen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water
5. De transitie naar rendabele kringlooplandbouw.

Tijdens de twee bestuurlijke bijeenkomsten hebben we gevraagd wat van deze focus wordt gevonden. In brede zin bestaat er steun voor de focus en wordt deze ook begrepen. De transitie van de landbouw is daarbij van een iets andere orde dan de andere vier opgaven, maar het belang is breed onderschreven.

Wel is door sommigen benadrukt dat deze focus niet mag betekenen dat andere beleidsvelden en programma's zoals energietransitie, recreatie, nieuwe bossen, Groen Groeit Mee en de relatie tussen stad en landelijk gebied ondergeschikt wordt gemaakt aan de opgaven van de ULG. Kansrijke ontwikkeling van het landelijk gebied gaat over meer dan deze vijf opgaven. Met een integrale aanpak ontstaat er meer ruimte voor het bieden van

perspectief. In de reacties is gevraagd of door de prioritering nog wel sprake kan zijn van een evenwichtige en integrale aanpak zoals de Omgevingswet die voorstaat.

Door de waterschappen wordt het belang van de NNN-gebieden herkend, maar niet op hetzelfde internationale verplichtende niveau als de opgaven uit het NPLG. Ook geven ze aan dat de KRW resultaatverplichting niet toebehoort aan de waterschappen. En dat water en bodem echt leidend moeten zijn. In de gesprekken hebben ze ook nadruk gelegd op de kwantiteitsopgaven, mede in relatie tot het veranderend klimaat (bv. ruimte voor het vasthouden van water).

Gemeente Leusden mist klimaat als noodzakelijke opgave.

Onze reactie

Met het leggen van de focus op de vijf noodzakelijke opgaven zeggen we niet dat andere opgaven kunnen blijven liggen. Ook die moeten waar enigszins mogelijk worden meegenomen. De focus is echter nodig omdat die vijf opgaven beslist uitgevoerd moeten worden vanwege (inter)nationale verplichtingen en bindende nationale afspraken. Maar het aanpakken van Groen Groeit Mee, de energietransitie, nieuwe bossen et cetera is ook onze ambitie, net als het kunnen realiseren van veel van de lokale en regionale initiatieven. Ook wij zijn voor een integrale uitvoering in het landelijk gebied. En wij verwachten van onze partners dat zij hun belang in zogenoemde meekoppel-opgaven ook goed zullen inbrengen in de gebieds- en regioagenda's.

Het realiseren van het NNN is een wettelijk verankerde afspraak tussen Rijk en Provincies (2013) die uiterlijk in 2027 gereed moet zijn. De NNN-opgave weegt daarmee voor ons niet minder zwaar dan de andere verplichte opgaven en afspraken.

Het bodem- en watersysteem vormt van nature de basis voor onze leefomgeving en daarmee voor onze maatschappij. Het Rijk komt binnenkort met het Programma Water en Bodem sturend, dat richtinggevende uitspraken zal bevatten.

De rollen en verantwoordelijkheden bij de uitvoering van de KRW zijn over verschillende partijen verdeeld. Strikt genomen is de lidstaat richting de Europese Commissie eindverantwoordelijk voor de juiste implementatie van de KRW en het halen van de doelen. De regionale overheden trekken samen op om de KRW-opgave uit te voeren. Aangezien het resultaat afhankelijk is van de bijdrage van verschillende partijen, kunnen we ook spreken van een gezamenlijke verantwoordelijkheid om de doelen te halen.

In de alinea in paragraaf 4.3 Governance is een relatie gelegd met de mate van invloed op het eindresultaat en de deelname aan de stuurgroep op provinciaal niveau. De tekst in paragraaf 4.3 zullen we met oog op bovenstaande nuanceren.

Met de opgaven beperken van de bodemdaling en de gewenste transitie van de landbouw maakt klimaat al onderdeel uit van de noodzakelijke opgaven. Wij zullen dit aan de hand van de verwachtingen in het NPLG explicieter maken.

Benodigde inzet

In meerdere reacties is gewezen op de capaciteit die nodig is voor het uitvoeren van de opgaven. Gemist wordt inzicht in hoe partijen tegemoet worden gekomen om deze extra taken uit te voeren. Mogelijkheden om hiervoor eigen middelen vrij te maken ontbreken. Gevraagd wordt bij het rijk aan te dringen op compensatie. Ook wordt gevraagd of het mogelijk is gebruik te maken van kennis van de provincie en om samen te werken en bijvoorbeeld samen een specialist in te huren. Kan de provincie hierbij (financieel) ondersteunen?

Onze reactie

Wij zijn ons goed bewust van de beperkte capaciteit bij alle betrokken partijen. Voldoende capaciteit is een randvoorwaarde voor het (tijdig) kunnen realiseren van de omvangrijke opgaven. Wij zullen zeker bij het rijk aandringen op voldoende procesmiddelen voor gebiedsgerichte uitvoering vanuit het Transitiefonds. Ook gaan we in de uitwerking met partijen bespreken welke kennis- en organisatiebehoefte er is en hoe we daar invulling aan kunnen geven. Hierbij hebben we voor de gemeenten en waterschappen wel de kanttekening dat een belangrijk deel van het ULG-werk

bestaat uit inzet op eigen wettelijke taken en eigen ambities. Ook voorzien wij een verschuiving van inzet. Daar waar nu nog in veel verschillende programma's wordt samengewerkt, is de opzet van de ULG-samenwerking, de uitvoering in gebieden meer te bundelen. Wij hopen dat dit voor alle betrokken partijen leidt tot een efficiëntere inzet van de beperkte capaciteit. Daar waar de verwachte inzet beduidend groter is dan gemeenten en waterschappen redelijkerwijze op berekend zijn, zullen wij via IPO claims vanuit VNG en de Unie van Waterschappen ondersteunen.

Perspectief voor de landbouw

Door verschillende partijen is aangegeven dat een voorwaarde voor de uitvoering is dat er een positief kritische houding is bij de partijen. Het hebben van perspectief, met name voor de landbouw is daarbij belangrijk. De notitie geeft hiervoor nog onvoldoende richting. De focus op rendabele kringlooplandbouw moet een lange termijn toekomstperspectief voor de landbouw opleveren. Dat vraagt om duurzame verdienmodellen. Gemeente Montfoort verwacht in dit verband van ons ook een rol en verantwoordelijkheid voor de nazorgfase.

Een definitie van rendabele kringlooplandbouw wordt gemist. Voorgesteld wordt om deze gezamenlijk te maken zodat iedereen daarbij hetzelfde beeld heeft. Ook is gevraagd waarom niet wordt gesproken van natuurinclusieve en klimaatneutrale landbouw.

Onze reactie

We weten dat het bieden van perspectief, duurzame verdienmodellen, ruimte in de regels en meer belangrijk is. Dat de ULG-notitie hier niet over gaat, komt doordat de ULG gaat over het proces, het hoe en niet over het beleid, over wat we gaan doen. Welke perspectief geboden wordt, welke verdienmodellen etc. is onderdeel van het beleid en komt terug in bijvoorbeeld het gebiedsprogramma en de plannen voor de afzonderlijke gebieden. Wij vinden het een goed idee om samen een Utrechtse definitie voor rendabele kringlooplandbouw te maken. Wat ons betreft zal die, conform ons beleid, ook gaan over hoe deze natuurinclusief en klimaatneutraal wordt.

Nazorg is inderdaad een onderwerp dat wel in de ULG thuishoort. Dat geven we alsnog een plek.

Eén overheid

Wij streven ernaar zoveel mogelijk als één overheid te werken. Naar aanleiding van een voorstel vanuit enkele medeoverheden in de Gebiedscommissie West hebben wij bij de bestuurlijke overleggen de vraag voorgelegd of het mogelijk is om als gemeenten, waterschappen en provincie tot een gezamenlijke ULG of vergelijkbaar uitgangspuntendocument te komen.

De waterschappen geven aan samen te willen bekijken of er een basis is voor een gezamenlijk document. Bij een aantal gemeenten is hiervoor op dit moment nog onvoldoende draagvlak, ook gezien de huidige onrust over de toekomst van de boeren. Ook geven ze aan dat dit procesmatig ingewikkeld is, bijvoorbeeld omdat voor de democratische legitimiteit alle gemeenteraden zouden moeten instemmen. Hierbij wordt er ook op gewezen dat de gemeenteraden hun eigen afweging (moeten) kunnen maken, bijvoorbeeld bij het vaststellen van een omgevingsvisie. Ook de regioprogramma's zouden mogelijk door gemeenteraden vastgesteld moeten worden.

Onze reactie

We begrijpen het standpunt van de gemeenten. De noodzaak van democratisch legitiem handelen is voor ons uiteraard een gegeven. Zoals voor ons de kaders van Provinciale Staten uitgangspunt zijn voor de uitvoering zullen ook de gemeenten en waterschappen vanuit hun kaders gaan werken aan de uitvoering. De ULG wil daar niet in treden.

Op basis van deze reacties en de tijdsdruk vanuit het NPLG hebben we besloten in dit stadium niet uitgebreid tijd te besteden aan een gezamenlijk uitgangspuntendocument. We gaan wel met alle partijen op korte termijn de sturingsorganisatie inrichten. Deze gieten we niet in beton. Vanuit het adagium leren door te doen werken we de aanpak gezamenlijk verder uit. Indien nodig passen we deze gedurende de rit aan.

Beleidsruimte en grond

De gemeente Stichtse Vecht vraagt of er ook ruimte is voor andere oplossingen voor het stikstofreductie dan uitkoop van agrarische bedrijven. Ook vraagt de gemeente hoe flexibel wij willen zijn in ons ruimtelijk beleid om te komen tot oplossingen, zodat maatwerk mogelijk wordt.

De waterschappen wijzen op het belang van grond voor succesvolle gebiedsprocessen. Daarvoor is een grondstrategie nodig. Ze willen hier graag over meedenken.

Onze reactie

Hiervoor hebben we al gezegd dat de ULG over het proces gaat (het hoe). Dit neemt niet weg dat we hier wel kunnen zeggen dat we openstaan voor alle oplossingen die bijdragen aan het bereiken van de doelen. Onze Omgevingsverordening bevat al diverse flexibiliteitsbepalingen. Als aanvullende bepalingen nodig én ruimtelijk aanvaardbaar zijn, dan kunnen we Provinciale Staten voorstellen de verordening aan te passen.

Het belang van grond is inderdaad cruciaal. Ten behoeve voor de gebiedsgerichte aanpak is de provincie al gestart met het maken van een provinciale grondstrategie. Wij stellen voor om met deze als basis samen met de gebiedspartijen te bezien wat er nodig is om hier een regionale grondstrategie van te maken.

Witte gebieden

Onvoldoende duidelijk is nog hoe samen met het gebied tot deelgebieden wordt gekomen en in hoeverre wij de regie voeren om witte vlekken te voorkomen. Daar waar nog geen gebiedsprocessen lopen, moeten nieuwe worden gestart of moeten de eigenaren en grondgebruikers kunnen aanhaken bij andere lopende processen.

Onze reactie

Het gebiedsprogramma dat wij vóór juli 2023 moeten indienen bij het rijk is integraal en gaat over het hele landelijk gebied van de provincie. Wij willen dit gaan opbouwen met een uitbreiding van de (deel)gebieds-agenda's vanuit de gebiedsgerichte aanpak zoals die eerder al in gang is gezet rondom de Natura 2000- gebieden. Dat daaruit samengestelde gebiedsprogramma is vervolgens de basis voor de verdere uitvoerings-afspraken in de regioprogramma's. Daarmee worden witte vlekken voorkomen. Met partijen samen zullen we vervolgens wel naar fasering en prioritering in aanpak van (deel)gebieden komen, omdat we niet overal tegelijk aan de slag kunnen.

3. Hoe verder?

De ULG zullen we met de bovengenoemde aanpassingen vaststellen als onze aanpak en ons aanbod aan alle partijen in de regio:

- Wij hebben daarom de ULG herschreven naar B1/B2-niveau ten behoeve van de leesbaarheid voor een bredere doelgroep.
- Wij hebben de tekst in paragraaf 4.3 over de wateropgave aangepast
- Wij hebben verduidelijk hoe de beperking van de bodemdaling en de transitie van de landbouw klimaat onderdeel uitmaakt van de klimaatopgave.
- Wij voegen toe dat we samen met onze partners een Utrechtse definitie voor rendabele kringloop-landbouw willen opstellen, die ook gaat over natuurinclusief en klimaatneutraal. Nazorg daarbij is ook benoemd in de ULG.
- Wij hebben de wens opgenomen om de provinciale grondstrategie (in ontwikkeling) met de gebiedspartijen uit te bouwen tot een regionale grondstrategie.

Deze reactienotie wil antwoord geven op zorgen, aandachtspunten en verbeterpunten. Mogelijk vinden partijen niet al hun inbreng in detail beantwoord in deze notitie. Oproep is samen aan de slag te gaan en vorm te geven aan deze nieuwe sturing op de agendavorming en uitvoering in het landelijk gebied. Daar waar de beantwoording nog vragen openlaat, zullen we de ruimte nemen en geven om de gewenste eigenheid in de (deel)gebieds- en regio-agenda's op te nemen en vooral samen gedurende het proces de beste oplossingen te vinden en leren door te doen.

De opgaven zijn groot en de wens om snel resultaten te gaan boeken ook. Dus gaan we aan de slag om te zien waar opgaven elkaar in de uitvoering kunnen versterken en waar nadere keuzen nodig zijn om schurende opgaven voldoende ruimte geven.

We willen de sturingsorganen zo snel mogelijk gaan inrichten en ondersteunen. Binnen die samenwerkingen zullen we met elkaar afspraken maken over hoe we willen samenwerken en over welke voorzieningen en instrumenten de uitvoerende partijen verder vragen.

4. Deelnemers BO's en schriftelijke reacties

Aanwezig bij het (digitaal) bestuurlijk overleg op 22 of 29 augustus 2022:

Gemeenten en regio's:

Amersfoort: Rutger Dijksterhuis
Baarn: Mark Eijbaard
De Bilt: A.M. (Anne Marie) 't Hart
Bunnik: Hilde de Groot
Bunschoten: Wim de Jong
Eemnes: R.H. (René) ten Have
Houten: Wouter van den Burg
IJsselstein: Peter Bekker
Leusden: Alexandra Kolkman
Lopik: Laurens de Graaf, Jan Vente
Montfoort: W. (Wim) van Wikselaar
Nieuwegein: John van Engelen
Oudewater: Bas Lont
Renswoude: H.H. (Henk) van der Schoor
Rhenen: Bert Fintelman
De Ronde Venen: Cees van Uden
Soest: Aukje Treep-van Hoeckel, Karin Scholten
Stichtse Vecht: Karin van Vliet
Utrecht: Linda Voortman
Utrechtse Heuvelrug: Anouk Haaxma
Veenendaal: Engbert Stroobosscher
Vijfheerenlanden/U10: Ton van Maanen
Wijk bij Duurstede: Jeroen Brouwer
Woerden: Ad de Regt
Woudenberg: H.J. (Henk Jan) Molenaar
Zeist: Wouter Catsburg
Regio Foodvalley: Bennie Wijne (Barneveld)

Waterschappen:

Vallei en Veluwe: Henk Veldhuizen
Rivierenland: Mathieu Gremmen, Henk van 't Pad
HDSR: Bert de Groot
Amstel Gooi en Vecht: Arjan van Rijn

Maatschappelijke organisaties, samenwerkingen:

LTO Noord: Jeroen van Wijk, Gerda Kool
Agrarische collectieven: Henk-Jan Soede
Utrechts particulier grondbezit: Arthur Kaspers
Staatsbosbeheer: Jelka Both
Natuur en Milieu Utrecht: Josja Veraart
Utrechts landschap: Hendrike Geessink
Landschapserfgoed Utrecht: Ivo Brautigam
Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug: Gijs de Kruif
Gebiedscommissie Utrecht-west: Wim Perlot, Attie Kuiken

Schriftelijke reacties

Regio Amersfoort
Regio U10
Gemeente Amersfoort
Gemeente Leusden
Gemeente Montfoort
Gemeente Stichtse Vecht
Gemeente Utrecht
Gemeente Woudenberg

BIJLAGE 3

BEGRIPPEN EN AFKORTINGEN

AVP	Agenda Vitaal Platteland, programma geeft uitvoering aan behoud en versterken van natuur en landschap, verduurzaming van de landbouw en draagt zorg voor een vitaal en (be)leefbaar landelijk gebied. Het programma AVP is gestart in 2007.
BUIT	Beleid en Uitvoering Integratie Tafel: werkvorm om integraal en efficiënt werken in de provinciale organisatie te ondersteunen. In een vroeg stadium het 'speelveld' in beeld brengen: raakvlakken, combinaties en tegenstrijdigheden en hoe daarmee om te gaan.
Gebiedscommissie	De AVP-gebiedscommissie Utrecht-West heeft tot taak het adviseren van gedeputeerde staten over de uitvoering van het programma AVP en de samenhang tussen dit gebiedsprogramma, ontwikkelingen in het westen van de provincie en aanvullende ambities van gebiedspartijen op de diverse opgaven in het landelijk gebied. Zie www.utrecht-west.com
Gebiedsgericht	Gebiedsgericht werken, gebiedsgerichte aanpak, gebiedsgericht maatwerk is een van de verbeteringen van de Omgevingswet. De provincie hanteert de omschrijving hier gegeven in hoofdstuk 2.
Groene Contour	Deel van het landelijk gebied waar kansen voor anderen liggen om duurzame ecologische kwaliteiten te ontwikkelen. Natuur die hier gerealiseerd wordt, wordt opgenomen in het NNN.
IPO	Interprovinciaal Overleg, vereniging van, voor en door Provincies, Interprovinciaal Overleg (ipo.nl)
MGA	Mutual Gains Approach. Nederlandse term is verbindend onderhandelen. Methode om vanuit belangen in plaats van standpunten te onderhandelen en met elkaar te bezien hoe de oplossingsrichtingen vergroot kunnen worden. Zie bijvoorbeeld: Hoe werkt Verbindend Onderhandelen (p2.nl)
NNN	Natuur Netwerk Nederland: begrensde natuurgebieden en geplande nieuwe natuur gebieden met nationale afspraken.
NPLG	Nationaal Programma Landelijk Gebied: Rijksprogramma onder de Omgevingsvisie
NSOB-rollen	De Nederlandse School voor Openbaar Bestuur heeft vier perspectieven op de rol van de overheid geschetst. De provincie Utrecht heeft deze vertaald in 4 sturingsrollen in de Omgevingsvisie (pag. 42): Stimuleren; Participeren; Realiseren of Reguleren.
Omgevingsgericht	Omgevingsgericht werken is niet gedefinieerd in de Omgevingsvisie. We doelen hiermee op het werken in het gedachtegoed van de Omgevingswet en vanuit de sturingsfilosofie van de Omgevingsvisie provincie Utrecht. Zie ook Statenbrief: Omgevingsgericht werken (20-4-2021)
Opgavegericht	Opgavegericht werken is uitgaan van wat er nodig is in de samenleving en daar beter op sturen door een slimmere koppeling van mensen en middelen en in samenwerking met partners.
PRIP	Provinciaal Initiatieven Platform: een nieuwe werkwijze om integraler en sneller beleidsafwegingen te kunnen maken op basis van een casus.
Realiserende rol	Hier is de provincie " opdrachtgever, trekker, regisseur et cetera. In deze rol zijn we leidend, ondernemend, aansturend, maken we prestatieafspraken, zorgen we voor regionaal programmeren, voeren we regie" (pag.42 Omgevingsvisie).
Regierol	Hier bedoeld als mogelijke invulling van de realiserende rol van de provincie: zorgen dat andere partijen de opgaven realiseren.
R-RTLG	Regieorganisatie Realisatie Transitie Landelijk Gebied: in ontwikkeling bij ministerie van LNV met medeopdrachtgeverschap vanuit IPO
RSG	Regio stuurgroep: term geïntroduceerd in deze nota (zie o.a. pag.3)
RUD	Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht: voert milieutaken (vergunningverlening, handhaving, advies) uit voor de provincie Utrecht en de gemeenten Amersfoort, Baarn, Bunschoten, Eemnes, Houten, Leusden, Lopik, Nieuwegein, Soest, Utrecht en Woudenberg. RUD Utrecht | Voor een veilige en schone leefomgeving
ULG	Uitvoeringsstrategie Landelijk Gebied (dit document), vastgesteld door GS, 22 november 2022.
VIC	Veenweiden Innovatiecentrum (VIC) | Het Veenweiden Innovatiecentrum (VIC) is hét kennis- & innovatiecentrum rondom de Westelijke Veenweiden.
Wsn	Wet van 10 maart 2021 tot wijziging van de Wet natuurbescherming en de Omgevingswet (stikstofreductie en natuurverbetering) Staatsblad 2021, 140 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen (officielebekendmakingen.nl)

Provincie Utrecht
Postbus 80300, 3508 TH Utrecht
T 030 25 89 111

Vormgeving: provincie Utrecht
Fotografie: beeldbank provincie Utrecht

